UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00065010 1

SAMFUNDETS STØTTER.

SAMFUNDETS STØTTER.

SKUESPIL I FIRE AKTER

AF

HENRIK IBSEN.

MICROFORMED BY
PRESERVATION
SERVICES
DATE JAN 2 7 1987

KØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN).

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO.

1877.

PT
8851
1877
V.1

LIBRARY
DEC 20 1964
UNIVERSITY OF TORONTO

949467

PERSONERNE:

Konsul Bernick.
Fru Bernick, hans hustru.
Olaf, deres søn, 13 år gammel.
Frøken Bernick, konsulens søster.
Johan Tønnesen, fru Bernicks yngre broder.
Frøken Hessel, hendes ældre halvsøster.
Hilmar Tønnesen, fru Bernicks fætter.
Adjunkt Rørlund.
Grosserer Rummel.
Købmand Vigeland.
Købmand Sandstad.
Dina Dorf, en ung pige i konsulens hus.
Fuldmægtig Krap.
Skibsbygger Aune.
Grosserer Rummels frue.
Postmester Holts frue.
Doktor Lynges frue.
Frøken Rummel.
Frøken Holt.
Byens borgere og andre indvånere, fremmede søfolk, dampskibspassagerer osv.

Handlingen foregår i konsul Bernicks hus i en mindre, norsk kystby.

FØRSTE AKT.

(En rummelig havesal i konsul Bernicks hus. I forgrunden til venstre fører en dør ind til konsulens værelse; længere tilbage, på samme væg, er en lignende dør. Midt på den modsatte væg er en større indgangsdør. Væggen i baggrunden er næsten helt af spejlglas med en åben dør ud til en bred havetrappe, hvorover er spændt et solsejl. Nedenfor trappen ses en del af haven, der indhegnes af et gitter med en liden indgangsport. Udenfor og langsmed gitteret løber en gade, der på den modsatte side er bebygget med små lysmalte træhuse. Det er sommer og varmt solskin. Enkelte mennesker går nu og da forbi henne i gaden; man standser og samtaler; der handles i en på hjørnet liggende krambod o. s. v.)

(Inde i havesalen sidder omkring et bord en forsamling af damer. Midt for bordet sidder fru Bernick. Ved hendes venstre side sidder fru Holt med datter; dernæst fru Rummel og frøken Rummel. Til højre for fru Bernick sidder fru Lynge, frøken Bernick og Dina Dorf. Alle damerne er beskæftigede med håndarbejde. På bordet ligger store bunker af halvfærdigt og tilklippet linned samt andre beklædningsgenstande. Længere tilbage, ved et lidet bord, hvorpå to blomsterpotter og et glas sukkervand, sidder adjunkt Rørlund og forelæser af en bog i guldsnit, dog således at kun enkelte ord bliver hørlige for tilskuerne. Ude i haven løber Olaf Bernick omkring og skyder tilmåls med en bue.)

(En liden stund efter kommer skibsbygger Aune stilfærdigt ind gennem døren tilhøjre. Der indtræder nogen forstyrrelse i læsningen; fru Bernick nikker til ham og peger mod døren tilvenstre. Aune går sagte hen og banker et par gange sagte og med mellemrum paa konsulens dør. Fuldmægtig Krap, med hat i hånden og papirer under armen, kommer ud fra værelset.)

Fuldmægtig Krap.

Nå, er det Dem, som banker?

Skibsbygger Aune.

Konsulen har havt bud efter mig.

Fuldmægtig Krap.

Har så; men kan ikke modtage Dem; har overdraget til mig at —

Skibsbygger Aune.

Til Dem? Jeg vilde nok helst —

Fuldmægtig Krap.

— overdraget til mig at sige Dem det. De må holde op med disse lørdags-foredrag for arbejderne.

Skibsbygger Aune.

Så? Jeg tænkte dog, jeg måtte bruge min fritid —

Fuldmægtig Krap.

De må ikke bruge Deres fritid til at gøre folkene ubrugelige i arbejdstiden. Sidst lørdag har De talt om den skade, arbejderne skal have af vore nye maskiner og af den nye arbejdsmåde på værftet. Hvorfor gør De det?

Skibsbygger Aune.

Det gør jeg for at støtte samfundet?

Fuldmægtig Krap.

Det var mærkeligt! Konsulen siger at det er samfundsoplosende.

Skibsbygger Aune.

Mit samfund er ikke konsulens samfund, herr fuldmægtig! Som formand i arbejdersamfundet må jeg —

Fuldmægtig Krap.

De er først og fremst formand på konsul Bernicks værft. De har først og fremst at gøre Deres skyldighed imod det samfund, som kaldes konsul Bernicks firma; for det er det, vi allesammen lever af. — Ja, nu ved De, hvad konsulen havde at sige Dem.

Skibsbygger Aune.

Konsulen vilde ikke have sagt det på den måde, herr fuldmægtig! Men jeg skønner nok, hvem jeg har at takke for dette her. Det er den fordømte amerikanske havarist. De folk vil at arbejdet skal gå, som de er vant til det derover, og det —

Fuldmægtig Krap.

Ja, ja, ja; jeg kan ikke indlade mig på vidtløftigheder. Nu kender De konsulens mening; altså basta! Vil De så gå ned på værftet igen; det kan visst behøves; jeg kommer selv derned om lidt. — Om forladelse, mine damer!

(Han hilser og går ud gennem haven og nedad gaden. Skibsbygger Aune går stille ud tilhøjre. Adjunkten, der under den foregående dæmpede samtale har fortsat læsningen, er straks efter færdig med bogen og klapper den sammen.)

Adjunkt Rørlund.

Se så, mine kære tilhorerinder, dermed er det ude.

Fru Rummel.

Ak, hvilken lærerig fortælling!

Fru Holt.

Og så moralsk!

Fru Bernick.

En sådan bog gir virkelig meget at tænke på.

Adjunkt Rørlund.

Å ja; den danner et velgørende modstykke til hvad vi desværre daglig kan se, både af aviser og af tidsskrifter. Denne forgyldte og sminkede yderside, som de store samfund bærer tilskue, — hvad dølger den egentlig? Hulhed og rådenskab, om jeg så må sige. Ingen moralsk grundvold under fodderne. Med et ord, — de er kalkede grave, disse store samfund nutildags.

Fru Holt.

Ja, det er visst og sandt.

Fru Rummel.

Vi behøver jo bare at se hen til det amerikanske skibsmandskab, som ligger her i denne tid.

Adjunkt Rørlund.

Nå, slige udskud af menneskeheden vil jeg sletikke tale om. Men selv i de højere kredse, — hvorledes står det til der? Tvivl og gærende

uro på alle kanter; ufred i sindene og usikkerhed i alle forholde. Hvorledes er ikke familjelivet undergravet derude? Hvorledes ytrer sig ikke frække omstyrtningslyster lige over for de alvorligste sandheder?

Dina
(uden at se op).

Men sker der ikke også mange store gerninger?

Adjunkt Rørlund.

Store gerninger —? Jeg forstår ikke —

Fru Holt
(forbauset).

Men, Gud, Dina —!

Fru Rummel
(på samme tid).

Men, Dina, hvor kan Du dog —?

Adjunkt Rørlund.

Jeg tror ikke det vilde være sundt, om den slags gerninger fik indpas hos os. Nej, da bør nok vi herhjemme takke Gud, at vi har det, som vi har det. Vel vokser her ugræs mellem hveden her også, desværre; men det stræber vi da redeligt at luge op så godt vi formår. Det gælder at holde samfundet rent, mine damer, — at holde ude alt dette uprøvede, som en utålmodig tid vil påtvinge os.

Fru Holt.

Og sligt findes der desværre mere end nok af.

Fru Rummel.

Ja, ifjor var det jo på et hængende hår at vi skulde fåt jernbane til byen.

Fru Bernick.

Nå, det fik da Karsten forhindret.

Adjunkt Rørlund.

Forsynet, fru Bernick. De kan være forvisset om at Deres mand var et redskab i en højeres hånd, da han nægted at tage sig af det påfund.

Fru Bernick.

Og alligevel fik han høre så meget ondt i aviserne. Men vi glemmer rent at takke Dem, herr adjunkt. Det er virkelig mere end venligt af Dem, at De ofrer så megen tid på os.

Adjunkt Rørlund.

Å hvad; nu i skoleferierne —

Fru Bernick.

Ja, ja, det er dog et offer alligevel, herr adjunkt.

Adjunkt Rørlund

(flytter sin stol nærmere).

Tal aldrig om det, bedste frue. Bringer De ikke allesammen et offer for en god sags skyld? Og bringer De det ikke gerne og gladeligen? Disse moralsk fordærvede, hvis forbedring vi arbejder for, er at betragte som sårede soldater på en slagmark; De, mine damer, er diakonisserne,

de barmhjertige søstre, der plukker charpi til disse ulykkelige tilskadekomne, lægger forbindingen lindt om sårene, læger og heler dem —

Fru Bernick.

Det må være en stor nådensgave at kunne se alt i et så smukt lys.

Adjunkt Rørlund.

Meget er medfødt i så henseende; men meget kan også erhverves. Det gælder kun at se tingene i lys af en alvorlig livsopgave. Ja, hvad siger nu De, frøken Bernick? Finder ikke De at De har fået ligesom et tryggere grundlag at stå på, siden De ofred Dem for skolegerningen?

Frøken Bernick.

Ak, jeg ved ikke hvad jeg skal sige. Tidt, når jeg går dernede i skolestuen, ønsker jeg at jeg var langt ude på det vilde hav.

Adjunkt Rørlund.

Ja se, det er anfægtelserne, kære frøken. Men mod slige urolige gæster gælder det at stænge døren. Det vilde hav, — det mener De naturligvis ikke bogstaveligt; De mener det store bølgende menneskesamfund, hvor så mange går tilgrunde. Og sætter De virkelig så megen pris på det liv, De hører summe og bruse hist udenfor? Se bare ned på gaden. Der går menneskene i solheden og sveder og tumler med sine små anliggender. Nej, da har vi det sandeligen bedre,

vi, som sidder svalt herinde og vender ryggen til den kant, hvorfra forstyrrelsen kommer.

Frøken Bernick.

Ja, Gud, De har visst så fuldkommen ret —

Adjunkt Rørlund.

Og i et hus, som dette, — i et godt og rent hjem, hvor familjelivet kommer tilsyne i sin smukkeste skikkelse, — hvor fred og endrægtighed hersker — — (til fru Bernick.) Hvad lytter De efter, frue?

Fru Bernick

(vendt mod den forreste dør tilvenstre).

Hvor højrøstede de blir derinde.

Adjunkt Rørlund.

Er der noget særdeles påfærde.

Fru Bernick.

Jeg ved ikke. Jeg hører, der er nogen inde hos min mand.

(Hilmar Tønnesen, med cigar i munden, kommer ind ad døren tilhøjre, men standser ved synet af de mange damer.)

Hilmar Tønnesen.

Å, om forladelse —

(vil trække sig tilbage.)

Fru Bernick.

Nej, Hilmar, kom kun nærmere; du forstyrrer ikke. Var det noget du vilde?

Hilmar Tønnesen.

Nej, jeg vilde kun se indom. — Godmorgen, mine damer. (til fru Bernick.) Nå, hvad blir det så til?

Fru Bernick.

Med hvad?

Hilmar Tonnesen.

Bernick har jo trommet et møde sammen.

Fru Bernick.

Så? Men hvad er det da egentlig?

Hilmar Tonnesen.

Å, det er jo dette jernbanevrøvl igen.

Fru Rummel.

Nej, kan det være muligt?

Fru Bernick.

Stakkels Karsten, skal han have endnu flere ubehageligheder —

Adjunkt Rørlund.

Men hvorledes rimer vi dette sammen, herr Tønnesen? Konsul Bernick gav jo dog ifjor så tydeligt tilkende, at han ikke vilde have nogen jernbane.

Hilmar Tønnesen.

Ja, det synes jeg også; men jeg mødte fuldmægtig Krap, og han fortalte at jernbanesagen var tagen op igen og at Bernick holdt møde med tre af byens pengemænd.

Fru Rummel.

Ja, var det ikke det jeg syntes, at jeg hørte Rummels stemme.

Hilmar Tønnesen.

Jo, herr Rummel er naturligvis med, og så er det købmand Sandstad i bakken og Mikkel Vigeland, — »Hellig-Mikkel«, som de kalder ham.

Adjunkt Rørlund.

Hm —

Hilmar Tønnesen.

Om forladelse, herr adjunkt.

Fru Bernick.

Og nu var her så godt og fredeligt.

Hilmar Tønnesen.

Ja, jeg, for min part, skulde ikke have noget imod om de begyndte at kævle igen. Det blev ialfald en adspredelse.

Adjunkt Rørlund.

Å, den slags adspredelser synes jeg man må kunne undvære.

Hilmar Tønnesen.

Det er nu som man er anlagt. Visse naturer trænger nu og da til oprivende kampe. Men sligt har småstadslivet desværre ikke meget at byde af, og det er ikke enhver givet at — (blader i adjunktens bog.) »Kvinden som samfundets tjenerinde«. Hvad er det for noget sludder?

Fru Bernick.

Gud, Hilmar, det må du ikke sige. Du har visst ikke læst den bog.

Hilmar Tønnesen.

Nej; og jeg agter heller ikke at læse den.

Fru Bernick.

Du er nok ikke rigtig vel tilpas idag.

Hilmar Tønnesen.

Nej, jeg er ikke.

Fru Bernick.

Har du kanske ikke sovet godt inat?

Hilmar Tønnesen.

Nej, jeg har sovet meget slet. Jeg gik en tur igåraftes for min sygdoms skyld. Så drev jeg op i klubben og læste en rejseberetning fra nordpolen. Det er noget stålsættende i dette at følge menneskene i deres kamp med elementerne.

Fru Rummel.

Men det bekom Dem da visst ikke godt, herr Tønnesen.

Hilmar Tønnesen.

Nej, det bekom mig meget slet; jeg lå hele natten og vælted mig i halvsøvne og drømte at jeg blev forfulgt af en væmmelig hvalros.

Olaf

(som er kommen op på havetrappen).

Har du været forfulgt af en hvalros, onkel?

Hilmar Tønnesen.

Jeg drømte det, din klodrian! Men går du endnu her og leger med den latterlige bue? Hvorfor får du dog ikke fat på et rigtigt gevær?

Olaf.

Jo, det vilde jeg gerne, men —

Hilmar Tønnesen.

For et sådant gevær, det er der da nogen mening i; der er altid noget nervespændende i det, når man skal fyre det af.

Olaf.

Og så kunde jeg skyde bjørne, onkel. Men jeg får ikke lov for far.

Fru Bernick.

Du må virkelig ikke sætte ham sådant i hodet, Hilmar.

Hilmar Tønnesen.

Hm, — jo, det er en slægt, der opdrages nutildags! Der tales om idræt og idræt, — Gud bevares, — men altsammen så er det leg; aldrig en alvorlig drift til dette hærdende, som ligger i at træde faren mandigt under øjnene. Stå ikke og peg imod mig med buen, din klods; den kan gå løs.

Olaf.

Nej, onkel, der er ingen pil i.

Hilmar Tønnesen.

Det kan du ikke vide; der kan være en pil i alligevel. Tag den væk, siger jeg! — Hvorfor pokker er du aldrig rejst over til Amerika med et af din faders skibe? Der kunde du få se en boffeljagt eller en kamp med rødhuderne.

Fru Bernick.

Nej, men Hilmar —

Olaf.

Ja, det vilde jeg gerne, onkel; og så kanske jeg kunde træffe onkel Johan og tante Lona.

Hilmar Tønnesen.

Hm —; sliddersladder.

Fru Bernick.

Nu kan du gå ned i haven igen, Olaf.

Olaf.

Mor, må jeg også gå ud på gaden?

Fru Bernick.

Ja; men endelig ikke for langt.

(Olaf løber ud gennem gitterporten.)

Adjunkt Rørlund.

De burde ikke sætte barnet slige nykker i hodet, herr Tønnesen.

Hilmar Tønnesen.

Nej, naturligvis, han bør gå her og blive en hjemmesidder, som så mange andre.

Adjunkt Rørlund.

Men hvorfor rejser De ikke selv over?

Hilmar Tønnesen.

Jeg? Med min sygdom? Nå, det forstår sig, den tar man jo ikke stort hensyn til her i byen.

Men desuagtet, — man har dog visse forpligtelser mod det samfund, man står i. Her må dog ialfald være nogen, som holder ideens fane højt. Uf, nu skriger han igen!

Fruerne.

Hvem skriger?

Hilmar Tønnesen.

Å nej, jeg ved ikke. De er lidt højrøstede derinde, og det gør mig så nervøs.

Fru Rummel.

Det er nok min mand, herr Tønnesen. Men jeg skal sige Dem, han er så vant til at tale i store forsamlinger —

Adjunkt Rørlund.

De andre er heller ikke lavmælte, synes mig.

Hilmar Tønnesen.

Nej, Gud bevars, når det gælder at værge for pengepungen, så —; alting går jo op i smålige materielle beregninger her. Uf!

Fru Bernick.

Det er ialfald bedre end før, da alting gik op i forlystelser.

Fru Lynge.

Var her virkelig så slemt før?

Fru Rummel.

Ja, det kan De tro, fru Lynge. De kan prise Dem lykkelig at De ikke bode her dengang.

Fru Holt.

Jo, her er rigtignok foregået forandringer! Når jeg tænker tilbage på mine pigedage —

Fru Rummel.

Å, tænk blot en fjorten—femten år tilbage. Gud fri os vel, hvilket liv her var! Dengang bestod både balforeningen og musikforeningen —

Frøken Bernick.

Og den dramatiske forening. Den kan jeg godt huske.

Fru Rummel.

Ja, det var der Deres stykke blev opført, herr Tønnesen.

Hilmar Tønnesen

(op mod baggrunden).

Å, hvad, hvad —!

Adjunkt Rørlund.

Student Tønnesens stykke?

Fru Rummel.

Ja, det var længe før De kom hid, herr adjunkt. Det gik forresten bare en gang.

Fru Lynge.

Var det ikke i det stykke De fortalte mig at De havde spillet elskerinde, fru Rummel?

Fru Rummel

(skotter efter adjunkten).

Jeg? Det kan jeg virkelig ikke huske, fru Lynge. Men jeg husker godt al den støjende selskabelighed i familjerne.

Fru Holt.

Ja, jeg ved såmæn de huse, hvor der blev givet to store middage i ugen.

Fru Lynge.

Og så var her jo et omrejsende skuespillerselskab, har jeg hørt.

Fru Rummel.

Ja, det var nu det allerværste —!

Fru Holt
(urolig).

Hm, hm —

Fru Rummel.

Nå, skuespillere? Nej, det husker jeg sletikke.

Fru Lynge.

Jo, de mennesker skal have gjort så mange gale streger, siges der. Hvorledes hænger det egentlig sammen med de historier?

Fru Rummel.

Å, det er igrunden ingenting, fru Lynge.

Fru Holt.

Søde Dina, ræk mig det linned der.

Fru Bernick
(på samme tid).

Kære Dina, gå ud og bed Katrine bringe os kaffeen.

Frøken Bernick.

Jeg skal gå med dig, Dina.

(Dina og frøken Bernick går ud gennem den øverste dør tilvenstre.)

Fru Bernick

(rejser sig).

Og så får De undskylde mig et øjeblik, mine damer; jeg tænker vi drikker kaffeen derude.

(Hun går ud på havetrappen og dækker et bord; adjunkten står i døren og taler med hende. Hilmar Tønnesen sidder derude og ryger.)

Fru Rummel

(sagte).

Gud, fru Lynge, hvor De gjorde mig forskrækket!

Fru Lynge.

Jeg?

Fru Holt.

Ja, men det var rigtig Dem selv, som begyndte, fru Rummel.

Fru Rummel.

Jeg? Nej, hvor kan De dog sige det, fru Holt? Der kom da ikke et levende ord over min mund.

Fru Lynge.

Men hvad er det da?

Fru Rummel.

Hvor kunde De begynde at tale om —! Tænk, — så De da ikke at Dina var inde?

Fru Lynge.

Dina? Men bevares vel, er der noget påfærde med —?

Fru Holt.

Og så her i huset! Ved De da ikke at det var fru Bernicks broder —?

Fru Lynge.

Hvad han? Jeg ved jo slet ingen ting; jeg er jo ganske ny —

Fru Rummel.

Har De da ikke hørt at —? Hm — (til datteren.) du kan gå ned i haven lidt, du Hilda.

Fru Holt.

Gå du også, Netta. Og vær rigtig venlig mod den stakkels Dina når hun kommer.

(Frøken Rummel og frøken Holt går ud i haven.)

Fru Lynge.

Nå, hvad var det så med fru Bernicks broder?

Fru Rummel.

Ved De ikke, det var ham, som havde den fæle historie?

Fru Lynge.

Har student Tønnesen havt en fæl historie?

Fru Rummel.

Nej, Herregud, studenten er jo hendes fætter, fru Lynge. Jeg taler om broderen —

Fru Holt.

— den forlorne Tønnesen —

Fru Rummel.

Johan hed han. Han rømte over til Amerika.

Fru Holt.

Måtte rømme, kan De tænke Dem.

Fru Lynge.

Og han havde altså den fæle historie?

Fru Rummel.

Ja, det var noget sådant —; hvad skal jeg kalde det? Det var noget sådant med Dinas moder. Å, jeg husker det, som om det var idag. Johan Tønnesen var dengang på kontoret hos gamle fru Bernick; Karsten Bernick var nylig kommen hjem fra Paris, — var endnu ikke bleven forlovet —

Fru Lynge.

Nå, men den fæle historie?

Fru Rummel.

Jo, ser De, — den vinter var Møllers skuespillerselskab her i byen —

Fru Holt.

— og ved det selskab var skuespiller Dorf. og kone. Alle de unge mennesker var rent forgabet i hende.

Fru Rummel.

Ja, Gud ved, hvor de kunde finde at hun var smuk. Men så kommer skuespiller Dorf hjem sent en aften —

Fru Holt.

— ganske uventet —

Fru Rummel.

— og så finder han —; nej, det lar sig virkelig ikke fortælle.

Fru Holt.

Nej, fru Rummel, han fandt ingenting, for døren var stængt på indsiden.

Fru Rummel.

Ja, det er jo det jeg siger; han fandt døren stængt. Og vil De tænke Dem, han, som er indenfor, må springe ud af vinduet.

Fru Holt.

Helt oppe fra et kvistvindu!

Fru Lynge.

Og det var fru Bernicks broder?

Fru Rummel.

Ja visst var det så.

Fru Lynge.

Og så var det han rømte til Amerika?

Fru Holt.

Ja, så måtte han jo rømme, kan De begribe.

Fru Rummel.

For bagefter blev der opdaget noget, som næsten var ligeså slemt; tænk Dem, han havde forgrebet sig på kassen —

Fru Holt.

Men det ved man jo ikke rigtig, fru Rummel; kanske det bare var rygter.

Fru Rummel.

Nej, nu må jeg sige —! Var ikke det bekendt over hele byen? Var ikke gamle fru Bernick nær ved at gå fallit for den sags skyld? Det har jeg da fra Rummel selv. Men Gud bevare min mund.

Fru Holt.

Nå, til madam Dorf gik ialfald pengene ikke, for hun —

Fru Lynge.

Ja, hvorledes blev det mellem Dinas forældre bagefter?

Fru Rummel.

Jo, Dorf rejste sin vej både fra kone og barn. Men madammen var såmæn fræk nok til at blive her et helt år. Vise sig på theatret turde hun jo ikke mere; men så ernærte hun sig med at vaske og sy for folk —

Fru Holt.

Og så prøved hun på at få en danseskole gang.

Fru Rummel.

Det gik naturligvis ikke. Hvilke forældre vilde vel betro sine børn til en saadan en? Men det vared heller ikke længe med hende; den fine madam var nok ikke vant til at arbejde; det slog sig for brystet og så døde hun.

Fru Lynge.

Uh, dette var rigtignok fæle historier!

Fru Rummel.

Ja, De kan tro, det har været hårdt at døje for Bernicks. Det er den dunkle plet i deres lykkes sol, som Rummel engang udtrykte sig. Tal derfor aldrig om de ting her i huset, fru Lynge.

Fru Holt.

Og, for Guds skyld, heller ikke om halvsøsteren!

Fru Lynge.

Ja, fru Bernick har jo en halvsøster også?

Fru Rummel.

Har havt — lykkeligvis; for nu er nok slægtskabet ude mellem de to. Jo, det var en for sig selv! Vil De tænke Dem, hun klipped håret af sig, og så gik hun med mandfolkstøvler i regnvejr.

Fru Holt.

Og da halvbroderen — det forlorne subjekt — var rømt, og hele byen naturligvis var oprørt

over ham, — ved De, hvad hun så gør? Hun rejser over til ham!

Fru Rummel.

Ja, men den skandale hun gjorde før hun rejste, fru Holt!

Fru Holt.

Hys, tal ikke om det.

Fru Lynge.

Gud, gjorde hun også skandale?

Fru Rummel.

Jo, nu skal De høre, fru Lynge. Bernick havde netop da forlovet sig med Betty Tønnesen; og just som han kommer med hende under armen ind til hendes tante for at melde det —

Fru Holt.

Tønnesens var nemlig forældreløse, skal De vide —

Fru Rummel.

— så rejser Lona Hessel sig op fra den stol, hun sidder på, og gir den fine dannede Karsten Bernick en ørefigen, så det sang i ham.

Fru Lynge.

Nej, nu har jeg da aldrig —!

Fru Holt.

Ja, det er aldeles visst.

Fru Rummel.

Og så pakked hun sin koffert og rejste til Amerika.

Fru Lynge.

Men så må hun vel selv have havt et godt øje til ham.

Fru Rummel.

Ja, det kan De tro hun havde. Hun gik her og bildte sig ind at der skulde blive et par af dem, når han kom hjem fra Paris.

Fru Holt.

Ja, tænk, at hun kunde tro noget sligt! Bernick, — den unge belevne verdensmand, — komplet kavallér, — alle damernes yndling —

Fru Rummel.

— og så anstændig alligevel, fru Holt; og så moralsk.

Fru Lynge.

Men hvad har denne frøken Hessel taget sig til i Amerika?

Fru Rummel.

Ja, ser De, derover hviler der, som Rummel engang udtrykte sig, et slør, der neppe bør løftes.

Fru Lynge.

Hvad vil det sige?

Fru Rummel.

Hun står jo ikke længere i forbindelse med familjen, kan De skone; men så meget ved da hele byen, at hun har sunget for penge i værtshusene derover —

Fru Holt.

— og at hun har holdt foredrag på salene —

Fru Rummel.

— og at hun har givet ud en ravgal bog.

Fru Lynge.

Nej tænk —!

Fru Rummel.

Å jo, Lona Hessel er nok også en af solpletterne i den Bernickske familjelykke. Men nu ved De altså besked, fru Lynge. Jeg har, ved Gud, bare talt om dette for at De skal tage Dem iagt.

Fru Lynge.

Jo, det kan De være rolig for jeg skal. — Men den stakkels Dina Dorf! Det gør mig rigtig ondt for hende.

Fru Rummel.

Nå, for hende var det jo en ren lykke. Tænk, om hun var bleven i forældrenes hænder! Vi tog os naturligvis af hende, allesammen, og formaned hende, så godt vi kunde. Siden fik frøken Bernick sat igennem at hun kom her i huset.

Fru Holt.

Men et vanskeligt barn har hun altid været. De kan tænke Dem, — alle de slette exempler. En sådan en er jo ikke som en af vore egne; hun må tages med det gode, fru Lynge.

Fru Rummel.

Hys, — der kommer hun. (højt.) Ja, den Dina, det er rigtig en flink pige. Nå, er du der, Dina? Vi sidder her og lægger tøjet fra os.

Fru Holt.

Ak, hvor din kaffe dufter dejligt, søde Dina. En sådan kop formiddagskaffe —

Fru Bernick

(ude på havetrappen).

Vær så god, mine damer!

(Frøken Bernick og Dina har imidlertid hjulpet tjenestepigen at bringe kaffetøjet. Alle damerne tager plads derude; de taler overvættes venligt til Dina. Lidt efter går hun ind i salen og søger sit håndarbejde.)

Fru Bernick

(ude ved kaffebordet).

Dina, vil ikke du også —?

Dina.

Nej tak; jeg vil ikke.

(Hun sætter sig ved sit sytøj. Fru Bernick og adjunkten veksler nogle ord; et øjeblik efter går han ind i salen.)

Adjunkt Rørlund

(gør sig et ærende hen til bordet og siger dæmpet):

Dina.

Dina.

Ja.

Adjunkt Rørlund.

Hvorfor vil De ikke være derude?

Dina.

Da jeg kom ind med kaffeen, kunde jeg se på den fremmede dame at de havde talt om mig.

Adjunkt Rørlund.

Og så De da ikke også, hvor venlig hun var imod Dem derude.

Dina.

Men det tåler jeg ikke!

Adjunkt Rørlund.

De har et stridigt sind, Dina.

Dina.

Ja.

Adjunkt Rørlund.

Men hvorfor har De det?

Dina.

Jeg er ikke anderledes.

Adjunkt Rørlund.

Kunde De ikke prøve på at blive anderledes.

Dina.

Nej.

Adjunkt Rørlund.

Hvorfor ikke?

Dina
(ser på ham).

Jeg hører jo til de moralsk fordærvede.

Adjunkt Rørlund.

Fy, Dina!

Dina.

Moder hørte også til de moralsk fordærvede.

Adjunkt Rørlund.

Hvem har talt til Dem om slige ting?

Dina.

Ingen; de taler aldrig. Hvorfor gør de ikke det! Allesammen så tar de så læmpeligt på mig, som om jeg vilde gå istykker, hvis —. Å, hvor jeg hader al denne godhjertethed.

Adjunkt Rørlund.

Kære Dina, jeg forstår så godt at De føler Dem trykket her, men —

Dina.

Ja, kunde jeg blot komme langt bort. Jeg skulde nok hjælpe mig selv frem, når jeg bare ikke leved mellem mennesker, der var så — så —

Adjunkt Rørlund.

Hvorledes så?

Dina.

Så anstændige og så moralske.

Adjunkt Rørlund.

Men, Dina, det mener De ikke.

Dina.

Å, De skonner godt, hvorledes jeg mener det. Hver dag kommer Hilda og Netta her for at jeg skal tage dem til mønster. Jeg kan aldrig blive så skikkelig som de. Jeg vil ikke blive det. Å, var jeg langt borte, så skulde jeg nok blive brav.

Adjunkt Rørlund.

De er jo brav, kære Dina.

Dina.

Hvad hjælper det mig her?

Adjunkt Rørlund.

Altså rejse —. Tænker De alvorligt på det?

Dina.

Jeg vilde ikke blive her en dag længer, dersom ikke De var.

Adjunkt Rørlund.

Sig mig, Dina, — hvorfor er De egentlig så gerne sammen med mig.

Dina.

Fordi De lærer mig så meget smukt.

Adjunkt Rørlund.

Smukt? Kalder De det, jeg kan lære Dem, for noget smukt?

Dina.

Ja. Eller egentlig — De lærer mig ikke noget; men når jeg hører Dem tale, så kommer jeg til at se så meget smukt.

Adjunkt Rørlund.

Hvad forstår De da egentlig ved en smuk ting?

Dina.

Det har jeg aldrig tænkt over.

Adjunkt Rørlund.

Så tænk over det nu. Hvad forstår De ved en smuk ting?

Dina.

En smuk ting er noget, som er stort — og langt borte.

Adjunkt Rørlund.

Hm. — Kære Dina, jeg er så inderlig bekymret for Dem.

Dina.

Kun det?

Adjunkt Rørlund.

De ved dog visst godt, hvor usigelig kær De er mig.

Dina.

Dersom jeg var Hilda eller Netta, vilde De ikke være bange for at lade nogen mærke det.

Adjunkt Rørlund.

Å, Dina, De kan så lidet dømme om de tusend hensyn —. Når en mand er sat til at være en moralsk støtte for det samfund, han lever i, så —; man kan ikke være forsigtig nok. Dersom jeg blot var viss på at man vilde forstå rigtig

at udtyde mine bevæggrunde —. Men det får være det samme; De må og De skal hjælpes op. Dina, er det en aftale, at når jeg kommer — når forholdene tillader mig at komme — og jeg siger: her er min hånd, — da vil De tage den og være min hustru? — Lover De mig det, Dina?

Dina.

Ja.

Adjunkt Rørlund.

Tak, tak! Thi også for mig —. Å, Dina, jeg har Dem dog så kær —. Hys; der kommer nogen. Dina, for min skyld, — gå ud til de andre.

(Hun går ud til kaffebordet. I samme øjeblik kommer grosserer Rummel, købmand Sandstad og købmand Vigeland ud fra det forreste værelse tilvenstre, fulgt af konsul Bernick, der har en bunke papirer i hånden.)

Konsul Bernick.

Nå, så er sagen altså afgjort.

Købmand Vigeland.

Ja, i Guds navn, lad den så være.

Grosserer Rummel.

Den er afgjort, Bernick! Et Normands-ord står fast som Dovrefjelds klipper, det ved du!

Konsul Bernick.

Og ingen svigter; ingen falder fra, hvad modstand vi så end møder.

Grosserer Rummel.

Vi står og falder sammen, Bernick!

Hilmar Tønnesen

(der er kommen frem i havedøren).

Falder? Med tilladelse, er det ikke jernbanen, som falder?

Konsul Bernick.

Nej tvertimod; den skal komme til at gå —

Grosserer Rummel.

— med damp, herr Tønnesen.

Hilmar Tønnesen

(nærmere).

Så?

Adjunkt Rørlund.

Hvorledes?

Fru Bernick

(i havedøren).

Men, kære Karsten, hvad er det egentlig —?

Konsul Bernick.

Å, kære Betty, hvor kan nu det interessere dig? (til de tre herrer.) Men nu må vi udfærdige listerne, jo før jo heller. Det er en selvfølge at vi fire tegner os først. Den stilling, vi indtager i samfundet, gør os det til pligt at strække os så langt som muligt.

Købmand Sandstad.

Forstår sig, herr konsul.

Grosserer Rummel.

Det skal gå, Bernick; det er svoret.

Konsul Bernick.

Å ja, jeg er slet ikke bange for udfaldet. Vi må se til at virke, hver i sin bekendtskabskreds; og kan vi først pege hen på en rigtig livlig deltagelse i alle samfundslag, så følger det af sig selv at kommunen også må bidrage sit.

Fru Bernick.

Men, Karsten, du må endelig komme ud og fortælle os —

Konsul Bernick.

Å, kære Betty, det er noget, som damer ikke kan sætte sig ind i.

Hilmar Tonnesen.

Du vil altså virkelig tage dig af jernbanesagen alligevel?

Konsul Bernick.

Ja, naturligvis.

Adjunkt Rorlund.

Men ifjor, herr konsul —?

Konsul Bernick.

Ifjor var det en ganske anden sag. Dengang var der tale om en kystlinje —

Købmand Vigeland.

— som vilde været ganske overflødig, herr adjunkt; for vi har jo dampskibe —

Købmand Sandstad.

— og som vilde faldet så urimelig kostbar —

Grosserer Rummel.

— ja, og som ligefrem havde skadet væsentlige interesser her i byen.

Konsul Bernick.

Hovedsagen var at den ikke vilde kommet det større samfund tilgode. Derfor satte jeg mig imod den, og så blev indlandslinjen vedtagen.

Hilmar Tønnesen.

Ja, men den kommer jo ikke til at berøre byerne heromkring.

Konsul Bernick.

Den kommer til at berøre vor by, min kære Hilmar; for nu lægger vi en sidebane herned.

Hilmar Tønnesen.

Aha; et nyt påfund altså.

Grosserer Rummel.

Ja, er ikke det et ypperligt påfund? Hvad?

Adjunkt Rørlund.

Hm —

Købmand Vigeland.

Nægtes kan det ikke, at forsynet ligesom har lagt terrænet tilrette for en sidebane.

Adjunkt Rørlund.

Siger De virkelig det, herr Vigeland?

Konsul Bernick.

Ja, jeg må tilstå at jeg også betragter det som en styrelse at jeg iværes rejste opover i forretninger, og så tilfældigvis kom ind i et dalføre, hvor jeg ikke tidligere havde været. Det slog mig som et lyn, at her måtte vi kunne lægge en sidebane ned til os. Jeg har ladet en ingenior befare strøget; her har jeg de foreløbige beregninger og overslag; der er ingenting ivejen.

Fru Bernick
(fremdeles, tilligemed de øvrige damer, i havedøren).

Men, kære Karsten, at du har holdt alt dette skjult for os.

Konsul Bernick.

A, min gode Betty, I vilde jo dog ikke kunnet fatte den egentlige sammenhæng. Jeg har forresten ikke talt om det til noget levende menneske før idag. Men nu er det afgørende øjeblik kommet; nu skal her virkes åbenlyst og af al kraft. Ja, om jeg så skal sætte hele min tilværelse ind på den sag, så skal jeg drive den igennem.

Grosserer Rummel.

Vi med, Bernick; det kan du stole på.

Adjunkt Rørlund.

Lover De Dem da virkelig så meget af dette foretagende, mine herrer?

Konsul Bernick.

Ja, det skulde jeg mene. Hvilken løftestang vil det ikke blive for vort hele samfund? Tænk blot på de store skovtrakter, som vil gores tilgængelige; tænk på alle de righoldige malmlejer, som kan tages i drift; tænk på elven med det ene fossefald ovenfor det andet! Hvilken fabrikvirksomhed kan ikke der komme istand?

Adjunkt Rørlund.

Og de frygter ikke for at et hyppigere samkvem med en fordærvet udenverden —?

Konsul Bernick.

Nej, vær De ganske rolig, herr adjunkt. Vort lille stræbsomme sted hviler, Gud ske lov, nutildags på en sund moralsk jordbund; vi har jo allesammen hjulpet til at drænere den, om jeg så tør sige; og det vil vi gøre fremdeles, hver på sin vis. De, herr adjunkt, vedbliver Deres velsignelsesrige virksomhed i skolen og i hjemmet. Vi, det praktiske arbejdes mænd, støtter samfundet ved at sprede velvære i så vid en kreds, som muligt; — og vore kvinder, — ja, kom kun nærmere, mine damer; De må gerne høre på det —; vore kvinder, siger jeg, vore hustruer og døtre, — ja, virk De uforstyrret i veldædighedens tjeneste, mine damer, og vær forresten en hjælp og en hygge for Deres nærmeste, således, som min kære Betty og Marta er det

for mig og Olaf — (ser sig om.) Ja, hvor er Olaf henne idag?

Fru Bernick.

Å, nu i ferierne er det ikke muligt at holde ham hjemme.

Konsul Bernick.

Så er han visst nede ved vandet igen! Du skal se, han ender ikke før der sker en ulykke.

Hilmar Tønnesen.

Bah — en liden leg med naturkræfterne —

Fru Rummel.

Hvor det er smukt af Dem at De har så meget familjesind, herr Bernick.

Konsul Bernick.

Nå, familjen er jo dog samfundets kerne. Et godt hjem, hæderlige og trofaste venner, en liden tætsluttet kreds, hvor ingen forstyrrende elementer kaster sin skygge ind —

(Fuldmægtig Krap kommer med breve og aviser fra højre.)

Fuldmægtig Krap.

Udenrigsposten, herr konsul; — og et telegram fra New-York.

Konsul Bernick

(tager det).

Ah, fra rederiet for »Indian Girl«.

Grosserer Rummel.

Så posten er kommen? Ja, så må jeg anbefale mig.

Købmand Vigeland.

Ja, jeg ligeså.

Købmand Sandstad.

Farvel, herr konsul.

Konsul Bernick.

Farvel, farvel, mine herrer. Og husk altså, vi har møde i eftermiddag klokken fem.

De tre herrer.

Ja; ja vel; forstår sig.

(de går ud til højre.)

Konsul Bernick

(der har læst telegrammet).

Nej, dette er virkelig ægte amerikansk! Rentud oprørende —

Fru Bernick.

Gud, Karsten, hvad er det?

Konsul Bernick.

Se der, herr Krap; læs!

Fuldmægtig Krap

(læser):

»Gor mindst muligt af reparationen; send »Indian Girl« over så snart flydefærdig; god årstid; svømmer i nødsfald på lasten.« Nå, det må jeg sige —

Konsul Bernick.

Svømmer på lasten! De herrer ved godt at med den last går skibet tilbunds som en sten, dersom der tilstoder noget.

Adjunkt Rørlund.

Ja, der ser man hvorledes det står til i disse lovpriste store samfund.

Konsul Bernick.

Det har De ret i; ingen agt for menneskeliv engang, så snart fordelen kommer med i spillet. (til Krap.) Kan »Indian Girl« gå tilsøs om en fire—fem dage?

Fuldmægtig Krap.

Ja, hvis købmand Vigeland finder sig i at vi standser arbejdet på »Palmetræet« imens.

Konsul Bernick.

Hm, det gør han ikke. Nå, vil De kanske se posten igennem. Hør, så De ikke Olaf nede på bryggen?

Fuldmægtig Krap.

Nej, herr konsul.

(han går ind i det forreste værelse tilvenstre.)

Konsul Bernick

(ser igen i telegrammet).

Atten menneskeliv tager de herrer ikke i betænkning at sætte på spil —

Hilmar Tønnesen.

Nå, det er sømandens kald at trodse elementerne; der må være noget nervespændende i dette, således, med en tynd planke mellem sig og afgrunden —

Konsul Bernick.

Ja, jeg gad se den reder hos os, som kunde bekvemme sig til sligt! Ikke en, ikke en eneste en — (får øje på Olaf.) Nå, Gud ske lov, han er da i behold.

(Olaf, med et fiskesnøre i hånden, er kommen løbende opad gaden og ind gennem haveporten.)

Olaf

(endnu i haven).

Onkel Hilmar, jeg har været nede og set på dampskibet.

Konsul Bernick.

Har du nu været på bryggen igen?

Olaf.

Nej, jeg var bare ude i en båd. Men tænk, onkel Hilmar, der kom et helt beriderselskab iland med heste og dyr; og så var der såmange passagerer.

Fru Rummel.

Nej, skal vi virkelig få se beridere!

Adjunkt Rørlund.

Vi? Det antager jeg dog ikke.

Fru Rummel.

Nej naturligvis ikke vi, men —

Dina.

Jeg vilde gerne se beridere.

Olaf.

Ja, jeg også.

Hilmar Tonnesen.

Du er en klodrian. Er det noget at se på? Lutter dressur. Nej, da er det noget andet at se Gauchoen jage over Pampas på sin fnysende mustang. Men Gud bevars, her på småstæderne —

Olaf

(trækker i frøken Bernick).

Tante Marta, se, se — der kommer de!

Fru Holt.

Ja, ved Gud, der har vi dem.

Fru Lynge.

Uf, de fæle mennesker!

Mange passagerer og en hel hob af byens folk kommer opover gaden.)

Fru Rummel.

Jo, det er nok goglere af den rette sort. Vil De se hende i den grå kjole, fru Holt; hun bærer vadsækken på ryggen.

Fru Holt.

Ja, tænk, hun bærer den på parasolskaftet! Det er naturligvis direktørens madam.

Fru Rummel.

Og der har vi nok direktøren selv; han med skægget. Nå, han ser da rigtignok ud som en røver. Se ikke på ham, Hilda!

Fru Holt.

Ikke du heller, Netta!

Olaf.

Mor, direktøren hilser op til os

Konsul Bernick.

Hvad for noget?

Fru Bernick.

Hvad siger du, barn?

Fru Rummel.

Ja, ved Gud, der hilser fruentimmeret også!

Konsul Bernick.

Nej, det er dog for grovt!

Frøken Bernick

(med et uvilkårligt udråb).

Ah —!

Fru Bernick.

Hvad er det, Marta?

Frøken Bernick.

Å nej, intet; jeg syntes blot —

Olaf

(skriger af glæde).

Se, se, der kommer de andre med hestene og dyrene! Og der er Amerikanerne også! Alle matroserne paa »Indian Girl« —

(Man hører „Yankee Doodle" ledsaget af klarinet og tromme.)

Hilmar Tønnesen

(holder sig for ørerne).

Uf, uf, uf!

Adjunkt Rørlund.

Jeg tror, vi skulde isolere os en liden smule, mine damer; dette er ikke noget for os. Lad os gå til vort arbejde igen.

Fru Bernick.

Skulde vi kanske trække forhængene for?

Adjunkt Rørlund.

Ja, det var just, hvad jeg mente.

(Damerne indtager sine pladse ved bordet; adjunkten lukker havedøren og drager forhængene for denne og for vinduerne; det blir halvmørkt i salen.)

Olaf

(der kiger ud).

Mor, nu står direktørens madam ved vandspringet og vasker sig i ansigtet.

Fru Bernick.

Hvad? Midt på torvet!

Fru Rummel.

Og det ved højlys dag!

Hilmar Tønnesen.

Nå, hvis jeg befandt mig på en ørkenrejse og stødte på en cisterne, så vilde jeg heller ikke tage i betænkning at —. Uf, den forfærdelige klarinet!

Adjunkt Rørlund.

Der var virkelig al opfordring for politiet til at skride ind.

Konsul Bernick.

A hvad; med udlændinger må man ikke tage det så strængt; de folk har jo ikke denne rodfæstede sømmelighedsfølelse, der holder os indenfor de rette skranker. Lad dem kun skeje ud. Hvad gør det os? Alt dette uvæsen, som sætter sig op imod skik og gode sæder, det er lykkeligvis ikke i slægt med vort samfund, om jeg så tør sige. — Hvad for noget!

(Den fremmede dame træder raskt ind gennem døren tilhøjre.)

Fruerne

(lot-krækket men dæmpet).

Beridersken! Direktør-madamen!

Fru Bernick.

Gud, hvad skal det sige!

Frøken Bernick

(springer op).

Ah —!

Damen.

Goddag, kære Betty! Goddag, Marta! Goddag, svoger!

Fru Bernick

(med et skrig).

Lona —!

Konsul Bernick

(tumler et skridt tilbage).

Så sandt jeg lever —!

Fru Holt.

Men Gud forbarme sig —!

Fru Rummel.

Det kan da ikke være muligt —!

Hilmar Tønnesen.

Nå! Uf!

Fru Bernick

Lona —! Er det virkelig —?

Frøken Hessel.

Om det er mig? Ja, så minsæl er det så; I kan gerne falde mig om halsen for den sags skyld.

Hilmar Tønnesen.

Uf; uf!

Fru Bernick.

Og nu kommer du her som —?

Konsul Bernick.

— og vil virkelig optræde —?

Frøken Hessel.

Optræde? Hvorledes optræde?

Konsul Bernick.

Ja, jeg mener — med beriderne —

Frøken Hessel.

Hahaha! Er du gal, svoger? Tror du; jeg hører til beriderne? Nej; rigtignok har jeg øvet mange slags kunster og gjort mig til nar på mange måder —

Fru Rummel.

Hm —

Frøken Hessel.

— men kunster på hesteryggen har jeg aldrig gjort.

Konsul Bernick.

Altså dog ikke —

Fru Bernick.

Ah, Gud ske lov!

Frøken Hessel.

Nej, vi kom såmæn som andre skikkelige folk, — rigtignok på anden plads, men det er vi vant til.

Fru Bernick.

Vi, siger du?

Konsul Bernick
(et skridt nærmere).

Hvilke vi?

Frøken Hessel.

Jeg og barnet, naturligvis.

Fruerne
(med et udråb).

Barnet!

Hilmar Tønnesen.

Hvad!

Adjunkt Rørlund.

Nå, det må jeg sige —!

Fru Bernick.

Men hvad mener du, Lona?

Frøken Hessel.

Jeg mener naturligvis John; jeg har da ikke noget andet barn end John, ved jeg, — eller Johan, som I kaldte ham.

Fru Bernick.

Johan —!

Fru Rummel
(sagte til fru Lynge).

Den forlorne broder!

Konsul Bernick
(nølende).

Er Johan med?

Frøken Hessel.

Ja vel; ja vel; jeg rejser da ikke uden ham. Men I ser så sørgelige ud. Og så sidder I her i tusmørke og syr på noget hvidt. Der er da ikke dødsfald i familjen?

Adjunkt Rørlund.

Min frøken, De befinder Dem her i foreningen for de moralsk fordærvede —

Frøken Hessel
(halv sagte).

Hvad siger De? Disse pene stilfærdige damer skulde være —?

Fru Rummel.

Nej nu må jeg sige —!

Frøken Hessel.

Ah, forstår, forstår! Men for pokker, det er jo fru Rummel! Og der sidder jo fru Holt også! Nå, vi tre er da ikke bleven yngre siden sidst. Men hør nu, I godtfolk; lad nu de moralsk fordærvede vente en dags tid; de blir da ikke værre for det. En glædesstund som denne —

Adjunkt Rørlund.

En hjemkomst er ikke altid en glædesstund.

Frøken Hessel.

Så? Hvorledes læser De Deres bibel, herr pastor?

Adjunkt Rørlund.

Jeg er ikke pastor.

Frøken Hessel.

Nå, så blir De det visst. — Men fy, fy, fy, — dette moralske lintøj lugter så fordærvet, — akkurat som ligsvøb. Jeg er vant til luften på prærierne, jeg, skal jeg sige.

Konsul Bernick

(tørrer panden).

Ja, her er virkelig noget kvalmt herinde

Frøken Hessel.

Vent, vent; vi skal nok komme op af gravkælderen. (trækker forhængene tilside.) Fuldt dagslys må her være, når gutten kommer. Ja, der skal I se en gut, som har vasket sig —

Hilmar Tonnesen.

Uf!

Froken Hessel

(aabner døren og vinduer).

— ja, det vil sige, når han får vasket sig — oppe i hotellet; for på dampskibet blev han skiden som et svin.

Hilmar Tonnesen.

Uf, uf!

Froken Hessel.

Uf? Ja, så sandelig er det ikke —! (peger på Hilmar og spørger de øvrige.) Går han her og driver og siger uf endnu?

Hilmar Tonnesen.

Jeg driver ikke; jeg går her for min sygdoms skyld.

Adjunkt Rorlund.

Hm, mine damer, jeg tror ikke —

Froken Hessel

(der har fået øje på Olaf).

Er det din, Betty? — Ræk mig labben, gut! Eller er du kanske ræd for din gamle stygge tante?

Adjunkt Rørlund

(idet han tager sin bog under armen).

Mine damer, jeg tror ikke her er stemning for at arbejde videre idag. Men imorgen kommer vi jo sammen igen?

Frøken Hessel

(idet de fremmede damer rejser sig for at tage afsked).

Ja, lad os det. Jeg skal være på pletten.

Adjunkt Rørlund.

De? Med tilladelse, frøken, hvad vil De gøre i vor forening?

Frøken Hessel.

Jeg vil lufte ud, herr pastor.

ANDEN AKT.

(Havesalen i konsul Bernicks hus.)

(Fru Bernick sidder alene ved arbejdsbordet med sit sytøj. Lidt efter kommer konsul Bernick med hat på hovedet samt handsker og stok ind fra højre.)

Fru Bernick.

Kommer du alt hjem, Karsten?

Konsul Bernick.

Ja. Der er nogen jeg har sat stævne.

Fru Bernick
(med et suk).

Å ja, Johan kommer vel herned igen, kan jeg tænke.

Konsul Bernick.

Det er en mand, siger jeg. (sætter hatten fra sig.) Hvor er alle damerne henne idag?

Fru Bernick.

Fru Rummel og Hilda havde ikke tid.

Konsul Bernick.

Så? Sendt afbud?

Fru Bernick.

Ja; de havde så meget at bestille i huset.

Konsul Bernick.

Forstår sig. Og de andre kommer naturligvis heller ikke?

Fru Bernick.

Nej, de har også forfald idag.

Konsul Bernick.

Det kunde jeg have sagt på forhånd. Hvor er Olaf henne?

Fru Bernick.

Jeg lod ham gå lidt ud med Dina.

Konsul Bernick.

Hm; Dina, den forfløjne taske —. At hun straks igår kunde give sig så meget af med Johan —!

Fru Bernick.

Men, kære Karsten, Dina ved jo slet ikke —

Konsul Bernick.

Nå, men så skulde Johan ialfald have havt den takt, ikke at vise hende nogen opmærksomhed. Jeg så nok de øjne, købmand Vigeland satte op.

Fru Bernick

(med sytøjet i skødet).

Karsten, kan du begribe, hvad de vil her hjemme?

Konsul Bernick.

Hm; han har jo en farm derover, som det nok ikke går synderlig godt med; og hun slog jo igar på at de måtte rejse på anden plads —

Fru Bernick.

Ja, desværre, det må vel være noget sådant. Men at hun er fulgt med! Hun! Efter den blodige fornærmelse, hun har tilfojet dig —!

Konsul Bernick.

Å, tænk ikke på disse gamle historier.

Fru Bernick.

Hvor kan jeg tænke på andet i denne tid? Han er jo dog min broder; — ja, det er ikke for hans skyld; men al den ubehagelighed, det vilde forvolde dig —. Karsten, jeg er så dodelig angst for at —

Konsul Bernick.

Hvad er du angst for?

Fru Bernick.

Kan man ikke falde på at sætte ham fast for de penge, som blev borte for din moder?

Konsul Bernick.

Å, hvad snak! Hvem kan bevise at der blev penge borte?

Fru Bernick.

Ak, Gud, det ved jo hele byen, desværre; og du har jo selv sagt —

Konsul Bernick.

Jeg har ingenting sagt. Byen ved ingen besked om de affærer; det var altsammen løse rygter.

Fru Bernick.

O, hvor du er højmodig, Karsten!

Konsul Bernick.

Lad være med disse mindelser, siger jeg! Du ved ikke hvor du piner mig ved at rippe op i alt dette. (han går op og ned ad gulvet; derpå slænger han stokken fra sig.) At de også skulde komme hjem just nu, — nu, da jeg behøver en ublandet god stemning både i byen og i pressen. Der vil blive skrevet korrespondencer til aviserne i nabobyerne. Tager jeg vel imod dem, eller tager jeg slet imod dem, så vil det blive drøftet og udtydet. Der vil blive rørt op i alt dette gamle, — ligesom du gør. I et samfund, som vort —. (kaster handskerne mod bordpladen.) Og ikke et menneske har jeg her, som jeg kan tale med og søge nogen støtte hos.

Fru Bernick.

Slet ingen, Karsten?

Konsul Bernick.

Nej, hvem skulde det være? — At få dem på halsen netop nu! Det er ikke tvivl om at de vil gøre skandale på en eller anden måde, — især hun. Er det da ikke også en ulykke at have slige mennesker i sin familje!

Fru Bernick.

Ja, jeg kan da ikke hjælpe for at —

Konsul Bernick.

Hvad kan du ikke hjælpe for? At du er i slægt med dem? Nej, det er et meget sandt ord.

Fru Bernick.

Og jeg har heller ikke bedt dem komme hjem.

Konsul Bernick.

Se så; der har vi det! Jeg har ikke bedt dem komme hjem; jeg har ikke skrevet efter dem; jeg har ikke trukket dem hjem efter hårene!. Å, jeg kan hele remsen udenad.

Fru Bernick
(brister i gråd).

Men du er da også så ukærlig —

Konsul Bernick.

Ja, det er ret; giv dig til at græde, så byen også skal få det at snakke om. Lad være med det tosseri, Betty. Sæt dig udenfor; her kan komme nogen. Skal man kanske se madamen med røde øjne? Jo, det vilde være dejligt om det kom ud iblandt folk at —. Nå, der hører jeg nogen i gangen. (det banker.) Kom ind!

(Fru Bernick går ud på havetrappen med sit sytøj. Skibsbygger Aune kommer ind fra højre.)

Skibsbygger Aune.

Goddag, herr konsul.

Konsul Bernick.

Goddag. Nå, De kan vel gætte, hvad det er, jeg vil Dem?

Skibsbygger Aune.

Fuldmægtigen talte igår om at konsulen ikke skulde være fornøjet med —

Konsul Bernick.

Jeg er misfornøjet med det hele stel på værftet, Aune. De kommer jo ingen vej med havaristerne. »Palmetræet« burde have været under sejl for længe siden. Købmand Vigeland går her hver dag og plager mig; det er en vanskelig mand at have til medreder.

Skibsbygger Aune.

»Palmetræet« kan gå tilsjøs iovermorgen.

Konsul Bernick.

Nå endelig. Men Amerikaneren, »Indian Girl«, som har ligget her i fem uger og —

Skibsbygger Aune.

Amerikaneren? Jeg har forstået det, som om vi først og fremst skulde lægge al kraft på Deres eget skib.

Konsul Bernick.

Det har jeg ikke givet Dem nogen anledning til at tro. Der skulde gøres al mulig fortgang med Amerikaneren også; men det sker ikke.

Skibsbygger Aune.

Skuden er pilråden i bunden, herr konsul; jo mere vi lapper på den, jo værre blir det.

Konsul Bernick.

Det er ikke derfra det skriver sig. Fuldmægtig Krap har sagt mig hele sandheden. De forstår ikke at arbejde med de nye maskiner, som jeg har anskaffet, — eller rettere, De vil ikke arbejde med dem.

Skibsbygger Aune.

Herr konsul, jeg er nu oppe i de femti år; lige fra guttealderen har jeg været vant til den gamle arbejdsmåde —

Konsul Bernick.

Den kan vi ikke bruge nutildags. De må ikke tro, Aune, at det er for fordelens skyld; den behøver jeg heldigvis ikke; men jeg har hensyn at tage til det samfund, jeg lever i, og til den forretning, jeg står i spidsen for. Det er fra mig fremskridtene må komme, ellers kommer de aldrig.

Skibsbygger Aune.

Jeg vil også gerne fremskridt, herr konsul.

Konsul Bernick.

Ja, for Deres indskrænkede kreds, for arbejderstanden. Å, jeg kender nok Deres agitationer; De holder taler; De vigler folkene op; men når et håndgribeligt fremskridt tilbyder sig, som nu med vore maskiner, så vil De ikke være med; så blir De ræd.

Skibsbygger Aune.

Ja, jeg blir virkelig ræd, herr konsul; jeg blir ræd på de manges vegne, som maskinerne tar brødet fra. Konsulen taler så ofte om at tage hensyn til samfundet; men jeg tænker at samfundet har vel også sine pligter. Hvor tør lærdommen og kapitalen sætte de nye opfindelser ind i arbejdet, før samfundet får oplært en slægt, som kan bruge dem?

Konsul Bernick.

De læser og grubler formeget, Aune; det har De ikke godt af; det er det, som gør Dem misfornøjet med Deres stilling.

Skibsbygger Aune.

Det er ikke det, herr konsul; men jeg kan ikke tåle at se den ene brave arbejder afskediges efter den anden og gøres brødløs for disse maskiners skyld.

Konsul Bernick.

Hm; da bogtrykkerkunsten blev opfunden, blev mange skriverkarle brødløse.

Skibsbygger Aune.

Vilde konsulen været så glad i den kunst, hvis De dengang havde været skriverkarl?

Konsul Bernick.

Jeg har ikke havt bud efter Dem for at disputere. Jeg har ladet Dem kalde for at sige

Dem at vor havarist »Indian Girl« skal være færdig til at gå under sejl iovermorgen.

Skibsbygger Aune.

Men, herr konsul —

Konsul Bernick.

Iovermorgen, hører De; på samme tid som vort eget skib; ikke en time senere. Jeg har mine gode grunde til at drive på den sag. Har De læst avisen for imorges? Nå, så ved De, at Amerikanerne har gjort optojer igen. Dette ryggesløse pak sætter jo hele byen på ende; der går ingen nat hen uden at her er slagsmål i værtshusene og på gaderne; al den anden vederstyggelighed vil jeg nu ikke tale om.

Skibsbygger Aune.

Ja, det er visst nok at de er slemme folk.

Konsul Bernick.

Og hvem er det, som får skylden for dette uvæsen? Det er mig! Ja, det er mig, det går ud over. Disse avisskrivere skumler på en forblommet måde over at vi lægger hele arbejdskraften på »Palmetræet«. Jeg, der har den opgave, ved exemplets magt at virke på mine medborgere, må lade mig kaste sligt i næsen. Det tåler jeg ikke. Jeg er ikke tjent med at mit navn blir således tilsølet.

Skibsbygger Aune.

Å, konsulens navn er så godt, at det kan bære både det og mere.

Konsul Bernick.

Ikke nu; just i denne tid har jeg brug for al den agtelse og velvilje, som mine medborgere kan skænke mig. Jeg har et stort foretagende igære, som De vel har hørt; men lykkes det ildesindede mennesker at rokke den ubetingede tillid til min person, så kan det berede mig de største vanskeligheder. Derfor vil jeg for enhver pris undgå disse ondskabsfulde og skumlende avisskriverier, og derfor har jeg sat fristen til iovermorgen.

Skibsbygger Aune.

Herr konsul, De kunde lige så gerne sætte fristen til i eftermiddag.

Konsul Bernick.

De mener at jeg forlanger umuligheder?

Skibsbygger Aune.

Ja, med den arbejdsstok, vi nu har —

Konsul Bernick.

Godt, godt; — så får vi se os om andetsteds.

Skibsbygger Aune.

Vil De virkelig afskedige endnu flere af de gamle arbejdere?

Konsul Bernick.

Nej, det tænker jeg ikke på.

Skibsbygger Aune.

For jeg tror nok det vilde sætte ondt blod både i byen og i aviserne, om De gjorde det.

Konsul Bernick.

Ikke umuligt; derfor lar vi det også være. Men hvis ikke »Indian Girl« er udklareret iovermorgen, så afskediger jeg Dem.

Skibsbygger Aune
(med et ryk).

Mig! (han ler.) Nu spøger De, herr konsul.

Konsul Bernick.

Det skulde De ikke stole på.

Skibsbygger Aune.

De kunde tænke på at afskedige mig? Mig, hvis far og farfar har været i værftets tjeneste alle sine levedage, og jeg selv ligeså —

Konsul Bernick.

Hvem er det, som tvinger mig til det?

Skibsbygger Aune.

De forlanger umulige ting, herr konsul.

Konsul Bernick.

Å, en god vilje kender ingen umuligheder. Ja eller nej; svar mig bestemt, eller De har Deres afsked på stedet.

Skibsbygger Aune
(et skridt nærmere).

Herr konsul, har De tænkt rigtig over, hvad det vil sige at give en gammel arbejder afsked. De mener, at han får se sig om efter noget andet? Å ja, det kan han nok; men er det

dermed gjort? De skulde engang være tilstede i en slig afskediget arbejders hus den kveld han kommer hjem og sætter redskabskisten indenfor døren.

Konsul Bernick.

Tror De jeg afskediger Dem med let hjerte? Har jeg ikke altid været en rimelig husbond?

Skibsbygger Aune.

Så meget værre, herr konsul. Just derfor vil de derhjemme ikke give Dem skylden; de vil ikke sige noget til mig, for det tør de ikke; men de vil se på mig når jeg ikke mærker det og tænke som så: det må vel være fortjent. Ser De vel, det — det kan jeg ikke bære. Så ringe en mand jeg end er, har jeg dog altid været vant til at regnes for den første iblandt mine. Mit tarvelige hjem er også et lidet samfund, herr konsul. Dette lille samfund har jeg kunnet støtte og holde oppe fordi min kone har troet på mig, og fordi mine børn har troet på mig. Og nu skal det hele falde sammen.

Konsul Bernick.

Ja, hvis ikke andet kan være, så må det mindre falde for det større; det enkelte får i Guds navn ofres for det almindelige. Andet ved jeg ikke at svare Dem, og anderledes går det heller ikke her i verden. Men De er en halsstarrig mand, Aune! De står mig imod, ikke fordi De ikke kan andet, men fordi De ikke vil

lægge for dagen maskinernes overlegenhed over håndkraften.

Skibsbygger Aune.

Og De holder så fast ved dette, herr konsul, fordi De ved, at hvis De jager mig bort, så får De derved ialfald bevist pressen Deres gode vilje.

Konsul Bernick.

Og om så var? De hører jo hvad det gælder for mig, — enten at få pressen på halsen eller få den velvilligt stemt for mig i det øjeblik jeg arbejder for en stor sag til almenvellets fremme. Hvad så? Kan jeg da handle anderledes, end jeg gør? Jeg kan sige Dem at her drejer spørgsmålet sig om, enten at holde Deres hjem oppe, som De kalder det, eller kanske at holde hundreder af nye hjem nede, hundreder af hjem, som aldrig vil kunne grundes, aldrig vil kunne få en rygende skorsten, hvis det ikke lykkes mig at sætte igennem, hvad jeg nu virker for. Derfor er det at jeg har givet Dem valget.

Skibsbygger Aune.

Ja, når så er, så har jeg ikke mere at sige.

Konsul Bernick.

Hm —; min kære Aune, det gør mig oprigtig ondt at vi må skilles.

Skibsbygger Aune.

Vi skilles ikke, herr konsul.

Konsul Bernick.

Hvorledes?

Skibsbygger Aune.

En simpel mand har også noget at hævde her i verden.

Konsul Bernick.

Ja vel, ja vel; — og De tror altså at De tør love —?

Skibsbygger Aune.

»Indian Girl« kan udklareres iovermorgen.

(han hilser og går ud tilhøjre.)

Konsul Bernick.

Aha, der fik jeg dog bugt med den stivnakke. Det tager jeg som et godt varsel —

(Hilmar Tønnesen, med cigar i munden, kommer gennem haveporten.)

Hilmar Tønnesen

(på havetrappen).

Goddag, Betty! Goddag, Bernick!

Fru Bernick.

Goddag.

Hilmar Tønnesen

Nå, du har grædt, ser jeg. Du ved det altså?

Fru Bernick.

Hvad ved jeg?

Hilmar Tønnesen.

At skandalen er i fuld gang? Uf!

Konsul Bernick.

Hvad skal det sige?

Hilmar Tønnesen

(kommer indenfor).

Jo, de to amerikanske går omkring i gaderne og viser sig i selskab med Dina Dorf.

Fru Bernick

(følger efter).

Men, Hilmar, kan det være muligt —?

Hilmar Tønnesen.

Jo, desværre, det er fuld sandhed. Lona var endog så taktløs at råbe efter mig; men jeg lod naturligvis som jeg ikke hørte det.

Konsul Bernick.

Og det er vel ikke gået ubemærket for sig.

Hilmar Tønnesen.

Nej, det kan du nok vide. Folk stod stille og så efter dem. Det lod til at være gået som en løbeild over byen, — omtrent som en brand på de vestlige prærier. I alle huse stod der mennesker ved vinduerne og vented på at toget skulde komme forbi; hoved ved hoved bag gardinerne — uf! Ja, du må undskylde, Betty; jeg siger uf; for dette gør mig nervøs; — skal det vare ved, så blir jeg nødt til at tænke på at foretage en længere rejse.

Fru Bernick.

Men du skulde dog talt til ham og forestillet ham —

Hilmar Tønnesen.

På åben gade? Nej, du må virkelig undskylde. Men at det menneske overhovedet vover at vise sig her i byen! Nå, vi får se om ikke pressen sætter en stopper på ham; ja, undskyld, Betty; men —

Konsul Bernick

Pressen, siger du? Har du hort antydninger til noget sligt?

Hilmar Tønnesen.

Jo, det er ikke så ganske frit for. Da jeg gik fra jer igåraftes, drev jeg op i klubben for min sygdoms skyld. Jeg mærked godt på den taushed, der blev, at de to amerikanske havde været på bane. Så kommer den uforskammede redaktør Hammer ind og gratulerer mig ganske højt med min rige fætters hjemkomst.

Konsul Bernick.

Rige —?

Hilmar Tønnesen.

Ja, så udtrykte han sig. Jeg målte ham naturligvis med et vel fortjent blik og lod ham forstå at jeg ikke kendte noget til Johan Tønnesens rigdom. »Så«, siger han, »det var da besynderligt; i Amerika plejer man dog at slå sig op

når man har noget at begynde med, og Deres fætter rejste jo ikke tomhændet derover.

Konsul Bernick.

Hm, gør mig nu den tjeneste —

Fru Bernick

(bekymret).

Der kan du se, Karsten —

Hilmar Tønnesen.

Ja, jeg har ialfald havt en søvnløs nat for den persons skyld. Og så går han endda omkring i gaderne med et ansigt, som om ingenting var ivejen med ham. Hvorfor blev han ikke borte med engang? Det er da også utåleligt, hvor enkelte mennesker kan være sejglivet.

Fru Bernick.

Gud, Hilmar, hvad er det du siger?

Hilmar Tønnesen.

Å, jeg siger ingenting. Men der slipper han helskindet fra jernbaneulykker og fra overfald af kaliforniske bjørne og af Sortefod-Indianere; ikke skalperet engang —. Uf, der har vi dem.

Konsul Bernick

(ser opad gaden).

Olaf er også med!

Hilmar Tønnesen.

Ja naturligvis; de vil da minde folk om at de hører til byens første familje. Se, se, der

kommer alle dagdriverne ud fra apotheket og glor efter dem og gør sine anmærkninger. Dette er virkelig ikke for mine nerver; hvorledes en mand under slige omstændigheder skal kunne holde ideens fane højt, det —

Konsul Bernick.

De styrer lige hid. Hør nu, Betty, det er mit bestemte ønske at du viser dem al mulig venlighed.

Fru Bernick.

Tillader du det, Karsten?

Konsul Bernick.

Ja visst; ja visst; og du også, Hilmar. De blir her forhåbentlig ikke så længe; og når vi er iblandt os selv —; ingen hentydninger; vi bør på ingen måde støde dem.

Fru Bernick.

O, Karsten, hvor du er højmodig.

Konsul Bernick.

Nå, nå, lad nu det være.

Fru Bernick.

Nej, lad mig takke dig; og tilgiv, at jeg før kunde blive så hæftig. O, du havde jo al grund til at —

Konsul Bernick.

Lad være; lad være, siger jeg!

Hilmar Tønnesen.

Uf!

(Johan Tønnesen og Dina, derefter frøken Hessel og Olaf kommer gennem haven.)

Frøken Hessel.

Goddag, goddag, I kære mennesker.

Johan Tønnesen.

Nu har vi været ude og set os om på gamle tomter, Karsten.

Konsul Bernick.

Ja, jeg hører det. Mange forandringer; ikke sandt?

Frøken Hessel.

Konsul Bernicks store og gode gerninger overalt. Vi har været oppe i anlæggene, som du har skænket byen —

Konsul Bernick.

Nå der?

Frøken Hessel.

»Karsten Bernicks gave«, som der står over indgangen. Jo, du er nok manden for det hele her.

Johan Tønnesen.

Og prægtige skibe har du også. Jeg traf kaptejnen på »Palmetræet«, min gamle skolekammerat —

Frøken Hessel.

Ja, et nyt skolehus har du jo også bygget; og både gasledningen og vandledningen skyldes jo dig, hører jeg.

Konsul Bernick.

Nå, man må dog virke for det samfund, man lever i.

Frøken Hessel.

Ja, det er vakkert, svoger; men det er også en glæde at se, hvorledes folk skønner på dig. Jeg er ikke forfængelig, tror jeg; men jeg kunde ikke lade være at minde en og anden, vi talte med, om at vi hørte til familjen.

Hilmar Tønnesen.

Uf —!

Frøken Hessel.

Siger du uf til det?

Hilmar Tønnesen.

Nej, jeg sagde hm —

Frøken Hessel.

Nå, det skal du få lov til, stakker. Men idag er I nok ganske alene?

Fru Bernick.

Ja, idag er vi alene.

Frøken Hessel.

Ja, vi mødte såmæn et par af de moralske oppe på torvet; de lod til at have svært travlt.

Men vi har jo sletikke fat snakke ordentligt sammen endnu: igår var jo disse tre banebryderne her, og så havde vi denne pastoren —

Hilmar Tønnesen.

Adjunkten.

Froken Hessel.

Jeg kalder ham pastoren. Men hvad synes I nu om mit værk i disse femten år? Er han ikke bleven en stout gut? Hvem skulde kende igen galningen, som løb hjemmefra?

Hilmar Tønnesen.

Hm —!

Johan Tønnesen.

Å, Lona, brout nu ikke formeget.

Froken Hessel.

Jo, det er jeg rigtignok kry af. Herregud, det er jo det eneste, jeg har udrettet her i verden; men det gir mig da et slags ret til at være til. Ja, Johan, når jeg tænker på, hvorledes vi to begyndte derover med vore fire bare næver —

Hilmar Tønnesen.

Hænder.

Froken Hessel.

Jeg siger næver; for skidne var de —

Hilmar Tønnesen.

Uf!

Frøken Hessel.

— og tomme var de også.

Hilmar Tønnesen.

Tomme? Nej, nu må jeg sige —!

Frøken Hessel.

Hvad må du sige?

Konsul Bernick.

Hm!

Hilmar Tønnesen.

Nu må jeg sige — uf!

(han går ud på havetrappen.)

Frøken Hessel.

Hvad går der af mennesket?

Konsul Bernick.

A, bryd dig ikke om ham; han er noget nervøs i denne tid. Men vil du ikke se dig lidt om i haven? Dernede har du jo ikke været endnu, og jeg har just en times tid fri.

Frøken Hessel.

Jo, det vil jeg gerne; I kan tro, jeg har tidt og ofte været med mine tanker her i haven hos jer.

Fru Bernick.

Der er sket store forandringer der også, skal du få se.

(Konsulen, fruen og frøken Hessel går ned i haven, hvor man af og til ser dem under det følgende.)

Olaf

(i havedøren).

Onkel Hilmar, ved du, hvad onkel Johan spurgte mig om? Han spurgte, om jeg vilde være med ham til Amerika.

Hilmar Tønnesen.

Du, din klodrian, som går her og hænger i din moders skørter —

Olaf.

Ja, men det vil jeg ikke længer. Du skal få se når jeg blir stor —

Hilmar Tønnesen.

A visvas; du har ikke nogen alvorlig trang til dette stålsættende, som ligger i at —

(de går ned sammen i haven.)

Johan Tønnesen

(til Dina, som har taget hatten af og står i døren tilhøjre og ryster støvet af sin kjole).

De er bleven dygtig varm efter turen.

Dina.

Ja, det var en dejlig tur; så dejlig tur har jeg aldrig havt før.

Johan Tønnesen.

Plejer De kanske ikke ofte gå formiddagsture?

Dina.

Jo; men det er bare med Olaf.

Johan Tønnesen.

Så. — Har De kanske større lyst til at gå ned i haven end til at blive her?

Dina.

Nej, jeg har større lyst til at blive her.

Johan Tønnesen.

Jeg også. Og så er det jo en aftale at vi hver morgen går en slig tur sammen.

Dina.

Nej, herr Tønnesen, det skulde De ikke gøre.

Johan Tønnesen.

Hvad skulde jeg ikke? De loved det jo.

Dina.

Ja, men når jeg nu tænker over det, så —. De skal ikke gå ud med mig.

Johan Tønnesen.

Men hvorfor ikke det?

Dina.

Ja, De er fremmed; De kan ikke forstå det; men jeg skal sige Dem —

Johan Tønnesen.

Nå?

Dina.

Nej, jeg vil helst ikke tale om det.

Johan Tønnesen.

Å jo visst; til mig kan De da tale om hvad det skal være.

Dina.

Ja, jeg skal sige Dem, jeg er ikke som de andre unge piger; der er noget — noget sådant ved mig. Derfor skal De ikke gøre det.

Johan Tønnesen.

Men alt dette forstår jeg slet ikke. De har da ikke gjort noget ondt?

Dina.

Nej, ikke jeg, men —; nej, nu vil jeg ikke tale mere om det. De får det nok at vide af de andre.

Johan Tønnesen.

Hm.

Dina.

Men der var noget andet, jeg gerne vilde spørge Dem om.

Johan Tønnesen.

Og hvad var det?

Dina.

Det skal jo være så let at blive til noget dygtigt derover i Amerika?

Johan Tønnesen.

Nå, så let er det just ikke altid; man må ofte slide ondt og arbejde strængt i forstningen.

Dina.

Ja, det vilde jeg gerne —

Johan Tønnesen.

De?

Dina.

Jeg kan nok arbejde; jeg er stærk og sund, og tante Marta har læst meget med mig.

Johan Tønnesen.

Men for pokker, så kom og rejs med os.

Dina.

Å, nu spøger De bare; det sagde De til Olaf også. Men det var det jeg vilde vide, om menneskene er meget — meget sådan moralske derover?

Johan Tønnesen.

Moralske?

Dina.

Ja, jeg mener, om de er sådan — anstændige og skikkelige, ligesom her.

Johan Tønnesen.

Nå, de er ialfald ikke så slemme, som man her tror. Det skulde De ikke være bange for.

Dina.

De forstår mig ikke. Jeg vilde just gerne at de ikke skulde være så meget anstændige og moralske.

Johan Tønnesen.

Ikke det? Hvordan vilde De så de skulde være?

Dina.

Jeg vilde, de skulde være naturlige.

Johan Tønnesen.

Ja, ja, det er kanske netop det, de er.

Dina.

For så vilde det være godt for mig om jeg kunde komme derover.

Johan Tønnesen.

Ja visst vilde det så; derfor skal De rejse med os.

Dina.

Nej, med Dem vilde jeg ikke rejse; jeg måtte rejse alene. Å, jeg skulde nok drive det til noget; jeg skulde nok blive brav —

Konsul Bernick

(nedenfor havetrappen hos begge damerne).

Bliv, bliv; jeg skal hente det, kære Betty. Du kunde så let forkøle dig.

(han kommer ind i salen og søger fruens shawl.)

Fru Bernick

(ude i haven).

Du må også komme med, Johan; vi skal ned i grotten.

Konsul Bernick.

Nej, nu må Johan blive her. Se her, Dina; tag min kones shawl og gå med. Johan blir her hos mig, kære Betty. Jeg må da høre lidt om forholdene derover.

Fru Bernick.

Ja, ja; men kom så efter; du ved jo, hvor du skal finde os.

(Fru Bernick, frøken Hessel og Dina går ned gennem haven tilvenstre.)

Konsul Bernick

(ser et øjeblik efter dem, går så hen og lukker den øverste dør tilvenstre, derpå går han hen til Johan, griber begge hans hænder, ryster og trykker dem).

Johan, nu er vi alene: må jeg nu få lov at takke dig.

Johan Tønnesen.

Å hvad!

Konsul Bernick.

Mit hus og hjem, min familjelykke, min hele borgerlige stilling i samfundet, — alt skylder jeg dig.

Johan Tønnesen.

Nå, det glæder mig, kære Karsten; så kom der dog noget godt ud af den gale historie.

Konsul Bernick

(ryster igen hans hænder).

Tak, tak alligevel! Ikke en blandt ti tusinde havde gjort, hvad du dengang gjorde for mig.

Johan Tønnesen.

Snak om en ting! Var vi ikke beggeto unge og letlivede? En af os måtte jo dog tage skylden på sig —

Konsul Bernick.

Men hvem var nærmere til det, end den skyldige?

Johan Tønnesen.

Stop! Dengang var den uskyldige nærmest til det. Jeg var jo frank og fri, forældreløs; dette slid på kontoret var det en ren lykke at komme bort fra. Du derimod havde din gamle moder ilive, og dertil var du jo netop bleven hemmelig forlovet med Betty, som holdt så meget af dig. Hvorledes vilde det gåt med hende, hvis hun havde fåt at vide —?

Konsul Bernick.

Sandt, sandt, sandt; men —

Johan Tønnesen.

Og var det ikke just for Bettys skyld at du afbrød dette maskepi med madam Dorf? Det var jo netop for at bryde overtvert at du var deroppe hos hende den aften —

Konsul Bernick.

Ja, den ulyksalige aften, da det fordrukne menneske kommer hjem —! Ja, Johan, det var for Bettys skyld; men alligevel, — at du så højmodig kunde vende skinnet imod dig selv og rejse væk —

Johan Tønnesen.

Ingen skrupler, kære Karsten. Vi blev jo enige om, at så skulde det være; reddes måtte du jo, og du var jo min ven. Jo, det venskab var jeg rigtignok kry af! Her gik jeg og sled som en stakkers hjemfødning; og så kommer du

tilbage, fin og fornem, fra din store udenlandsrejse; havde været både i London og i Paris. Og så kårer du mig til din omgangsven, skønt jeg var fire år yngre end du; — ja, det var nu fordi du gik og kured til Betty; nu forstår jeg det nok. Men hvor kry jeg var af det! Og hvem vilde ikke have været det? Hvem vilde ikke gerne have ofret sig for dig, især når det ikke galdt andet end en måneds bysladder, og en så med det samme kunde løbe ud i den vide verden.

Konsul Bernick.

Hm, min kære Johan, jeg vil oprigtig sige dig at historien endnu ikke er så ganske glemt.

Johan Tønnesen.

Ikke det? Nå, hvad rager det mig, når jeg igen sidder derover på min farm —

Konsul Bernick.

Du rejser altså tilbage?

Johan Tønnesen.

Forstår sig.

Konsul Bernick.

Men dog ikke så snart, håber jeg?

Johan Tønnesen.

Så snart som muligt. Det var jo kun for at føje Lona at jeg tog med herover.

Konsul Bernick.

Så? Hvorledes det?

Johan Tønnesen.

Jo, ser du, Lona er jo ikke ung længer, og i den sidste tid begyndte længselen efter hjemmet at mane og drage hende; men hun vilde aldrig vedgå det; (smiler) hvor turde hun vove at lade mig letsindige krop alene tilbage, mig, som alt i nittenårsalderen havde givet mig af med —

Konsul Bernick.

Og så?

Johan Tønnesen.

Ja, Karsten, nu kommer jeg med et skriftemål, som jeg skammer mig over.

Konsul Bernick.

Du har da ikke betroet hende sammenhængen?

Johan Tønnesen.

Jo. Det var urigtigt af mig; men jeg kunde ikke andet. Du gør dig ingen forestilling om hvad Lona har været for mig. Du har aldrig kunnet udstå hende; men for mig har hun været som en moder. I de første år, da vi havde det så trangt derover, — hvorledes arbejded hun ikke? Og da jeg så lå syg en lang tid, og ingenting kunde fortjene, og ikke kunde forhindre det, så gav hun sig til at synge viser i kaffehusene, — holde foredrag, som folk gjorde lojer med; og så skrev hun en bog, som hun siden både lo og græd over, — altsammen for at holde livet i mig. Kunde jeg så se på at

hun i vinter gik der og tærtes hen, hun, som havde slidt og slæbt for mig? Nej, det kunde jeg ikke, Karsten. Og så sagde jeg: rejs du, Lona; du skal ikke være ræd for mig; jeg er ikke så letsindig, som du tænker. Og så — så fik hun det at vide.

Konsul Bernick.

Og hvorledes tog hun det?

Johan Tønnesen.

Nå, hun mente, som sandt var, at når jeg vidste mig uskyldig, så kunde det ikke være mig imod at gøre en trip med herover. Men vær du rolig; Lona røber intet, og jeg skal nok vogte min mund anden gang.

Konsul Bernick.

Ja, ja, det stoler jeg på.

Johan Tønnesen.

Her er min hånd. Og så vil vi ikke tale mere om den gamle historie; lykkeligvis er det den eneste gale streg, nogen af os har gjort sig skyldig i, tænker jeg. Nu vil jeg rigtig nyde de få dage, jeg blir her. Du kan ikke tro, hvilken prægtig tur vi havde iformiddag. Hvem skulde troet at den lille tøsunge, som løb her og spilled engle på theatret —! Men sig mig, du, — hvorledes gik det siden med hendes forældre?

Konsul Bernick.

Å, kære, jeg ved ikke mere at fortælle, end hvad jeg skrev dig til straks efter du var rejst. Ja, du fik dog vel de to breve?

Johan Tønnesen.

Ja vel, ja vel; jeg har dem begge to. Det fordrukne menneske løb jo fra hende?

Konsul Bernick.

Og slog sig siden ihjæl i fuldskab.

Johan Tønnesen.

Hun døde jo også kort efter? Men du gjorde vel for hende, hvad du sådan i stilhed kunde?

Konsul Bernick.

Hun var stolt; hun forrådte intet og hun vilde intet modtage.

Johan Tønnesen.

Nå, det var ialfald rigtigt af dig at du tog Dina i huset.

Konsul Bernick.

Ja visst var det så. Forresten var det egentlig Marta, som drev den sag igennem.

Johan Tønnesen.

Så det var Marta? Ja, Marta — det er sandt — hvor er hun henne idag?

Konsul Bernick.

Å hun — når hun ikke har skolen at passe, så har hun sine syge.

Johan Tønnesen.

Det er altså Marta, som har taget sig af hende.

Konsul Bernick.

Ja, Marta har jo altid havt en viss svaghed for opdragelsesvæsnet. Derfor har hun også taget en post ved almueskolen. Det var en kapital dumhed af hende.

Johan Tønnesen.

Ja, hun så svært medtaget ud igår; jeg frygter også for at hun ikke har helbred til det.

Konsul Bernick.

Å, hvad helbreden angår, så kunde hun vel altid stå i det. Men det er ubehageligt for mig; det ser ud som om jeg, hendes broder, ikke var villig til at underholde hende.

Johan Tønnesen.

Underholde? Jeg trode, hun havde såvidt formue selv —

Konsul Bernick.

Ikke en skilling. Du husker nok, hvilken kneben tid det var for moder da du rejste. Hun fortsatte da en stund med bistand af mig; men det kunde jeg naturligvis ikke i længden være tjent med. Så lod jeg mig optage i firmaet; men det gik heller ikke på den måde. Jeg måtte derfor overtage det hele, og da vi opgjorde vor status, viste det sig at der sågodtsom intet

blev tilovers på moders part. Da så moder kort efter døde, stod naturligvis også Marta på en bar bakke.

Johan Tonnesen.

Den stakkers Marta!

Konsul Bernick.

Stakkers? Hvorfor det? Du tror da vel ikke at jeg lader hende savne noget? Å nej, det tør jeg dog sige, at jeg er en god broder. Hun bor naturligvis sammen med os og spiser ved vort bord; lærerinde-gagen kan hun rundeligt klæde sig for, og et enligt fruentimmer, — hvad skal hun med mere?

Johan Tønnesen.

Hm; på den vis tænker vi ikke i Amerika.

Konsul Bernick.

Nej, det tror jeg nok; i et opagiteret samfund, som det amerikanske. Men her i vor lille kreds, hvor, Gud ske lov, fordærvelsen til dato ialfald ikke har fåt indpas, her nøjes kvinderne med at indtage en sømmelig om end beskeden stilling. Det er forresten Martas egen skyld; hun kunde såmæn have været forsørget for længe siden, hvis hun selv havde villet.

Johan Tønnesen.

Du mener, hun kunde have giftet sig?

Konsul Bernick.

Ja, hun kunde været meget favorabelt anbragt endogså; hun har havt flere gode tilbud; besynderlig nok; en ubemidlet pige, ikke længer ung, og derhos ganske ubetydelig.

Johan Tønnesen.

Ubetydelig?

Konsul Bernick.

Nå, jeg lægger hende det slet ikke til last. Jeg ønsker hende overhovedet ikke anderledes. Du kan vide, — i et stort hus, som vort, — det er altid godt at have et sådant jævnt menneske, som man kan sætte til hvad der forefalder.

Johan Tønnesen.

Ja, men hun —?

Konsul Bernick.

Hun? Hvorledes? Nå ja, hun har naturligvis nok at interessere sig for; hun har jo mig og Betty og Olaf og mig. Menneskene bør da ikke i første række tænke på sig selv, og allermindst kvinderne. Vi har jo dog alle et større eller mindre samfund at støtte og at virke for. Således gør jeg ialfald. (tyder mod fuldmægtig Krap, som kommer fra højre.) Ja, der har du straks et bevis. Tror du, det er mine egne affærer, som optager mig? På ingen måde. (hurtigt til Krap.) Nå?

Fuldmægtig Krap
(sagte, viser en bunke papirer).
Alle købekontrakterne i orden.

Konsul Bernick.
Ypperligt! Fortræffeligt! — Ja nu, svoger, må du sandelig have mig undskyldt sålænge. (dæmpet og med et håndtryk.) Tak, tak, Johan; og vær overbevist om at alt, hvad jeg kan tjene dig i, — nå, du forstår mig nok. — Kom, herr Krap.
(de går ind i konsulens værelse.)

Johan Tønnesen
(ser en stund efter ham).
Hm —
(Han vil gå ned i haven. I det samme kommer frøken Bernick med en liden kurv på armen ind fra højre.)

Johan Tønnesen.
Nej se, Marta!

Frøken Bernick.
Ah — Johan, — er det dig?

Johan Tønnesen.
Så tidligt på farten du også.

Frøken Bernick.
Ja. Vent lidt; nu kommer visst de andre straks.
(vil gå ud til venstre.)

Johan Tønnesen.
Hør, Marta, har du altid sådant hastværk?

Frøken Bernick.

Jeg?

Johan Tønnesen.

Igår gik du ligesom af vejen, så jeg ikke fik tale et ord med dig, og idag —

Frøken Bernick.

Ja, men —

Johan Tønnesen.

Før var vi dog altid sammen, — vi to gamle legekammerater.

Frøken Bernick.

Ak, Johan, det er mange, mange år siden.

Johan Tønnesen.

Nå, Herregud, det er femten år siden, hverken mere eller mindre. Synes du kanske, jeg har forandret mig så meget?

Frøken Bernick.

Du? Å ja, du også, endskønt —

Johan Tønnesen.

Hvad mener du?

Frøken Bernick.

Å, det var ingenting.

Johan Tønnesen.

Du lader ikke til at være bleven meget oplivet ved at se mig igen.

Froken Bernick.

Jeg har ventet så længe, Johan, — for længe.

Johan Tønnesen.

Ventet? At jeg vilde komme?

Froken Bernick.

Ja.

Johan Tønnesen.

Og hvorfor, mente du, jeg vilde komme?

Froken Bernick.

For at sone, hvad du har forbrudt.

Johan Tønnesen.

Jeg?

Froken Bernick.

Har du glemt at en kvinde døde i nød og skam for din skyld? Har du glemt at for din skyld blev et opvoksende barns bedste år forbittret?

Johan Tønnesen.

Og dette må jeg høre af dig? Marta, har da aldrig din broder —?

Froken Bernick.

Hvad han?

Johan Tønnesen.

Har han aldrig —; nu ja, jeg mener, har han aldrig havt så meget som et undskyldende ord for mig?

Froken Bernick.

Ak, Johan, du kender jo Karstens strænge grundsætninger.

Johan Tønnesen.

Hm —, ja visst, ja visst, jeg kender nok min gamle ven Karstens strænge grundsætninger. — Men dette er jo —! Nå. Jeg talte nylig med ham. Jeg synes at han har forandret sig adskilligt.

Froken Bernick.

Hvor kan du sige det? Karsten har da altid været en udmærket mand.

Johan Tønnesen.

Ja, det var just ikke således ment; men lad gå. — Hm; nu skønner jeg altså, hvad lys du har set mig i; det er den forlornes hjemkomst, du har gået og ventet på.

Froken Bernick.

Hør, Johan, jeg vil sige dig, hvad lys jeg har set dig i. (peger ned i haven.) Ser du hende, som leger dernede i græsset med Olaf? Det er Dina. Erindrer du det forvirrede brev, du skrev mig til da du rejste? Du skrev at jeg skulde tro på dig. Jeg har troet på dig, Johan. Alt det onde, som her bagefter gik rygter om, må være sket i forvildelse, uden tanke, uden overlæg —

Johan Tønnesen.

Hvad mener du?

Frøken Bernick.

O, du forstår mig jo nok; — ikke et ord mere om det. Men bort måtte du jo, begynde forfra — et nyt liv. Ser du, Johan, jeg har været din stedfortræder herhjemme, jeg, din gamle legekammerat. De pligter, du ikke husked på at varetage her, eller ikke kunde varetage, dem har jeg varetaget for dig. Jeg siger dig dette, for at du ikke skal have også det at bebrejde dig. Det forurettede barn har jeg været en moder for, har opdraget hende, så godt jeg kunde —

Johan Tønnesen.

Og spildt hele dit liv for den sag —

Frøken Bernick.

Det har ikke været spildt. Men du kom sent, Johan.

Johan Tønnesen.

Marta, — dersom jeg kunde sige dig —. Nå, lad mig da ialfald takke dig for dit trofaste venskab.

Frøken Bernick

(smiler tungt).

Hm —. Ja, nu har vi altså udtalt, Johan. Hys; der kommer nogen. Farvel; jeg kan ikke nu —

(Hun går ud gennem den bagerste dør tilvenstre. Frøken Hessel kommer fra haven, fulgt af fru Bernick.)

Fru Bernick

(endnu i haven).

Men for Guds skyld, Lona, hvad tænker du på!

Frøken Hessel.

Lad mig være, siger jeg; jeg vil og må tale med ham.

Fru Bernick.

Men det vilde jo være den største skandale! Ah, Johan, er du endnu her?

Frøken Hessel.

Ud med dig, gut; stå ikke her og hæng i stueluften; gå ned i haven og snak med Dina.

Johan Tønnesen.

Ja, det tænkte jeg netop på

Fru Bernick.

Men —

Frøken Hessel.

Hør du, John, har du set rigtig på Dina?

Johan Tønnesen.

Ja, det tror jeg nok.

Frøken Hessel.

Ja, du skulde se rigtig tilgavns på hende, gut. Det var noget for dig!

Fru Bernick.

Men, Lona —!

Johan Tønnesen.

Noget for mig?

Frøken Hessel.

Ja, at se på, mener jeg. Gå nu!

Johan Tønnesen.

Ja, ja, jeg går mere end gerne.

(han går ned i haven.)

Fru Bernick.

Lona, jeg er som forstenet over dig. Dette kan dog umuligt være dit alvor.

Frøken Hessel.

Jo så minsæl er det så. Er hun ikke frisk og sund og sand? Det er netop en kone for John. Det er slig en, han trænger til derover; det vil være noget andet end en gammel halvsøster.

Fru Bernick.

Dina! Dina Dorf! Betænk dog —

Frøken Hessel.

Jeg betænker først og fremst guttens lykke. For hjælpe til, det må jeg; selv er han ikke videre fremmelig i sligt; småpiger og fruentimmer har han aldrig havt noget rigtigt syn for.

Fru Bernick.

Han? Johan! Nå, jeg synes rigtignok, vi har havt sørgelige beviser for —

Frøken Hessel.

Å pokker i vold med den dumme historie! Hvor er Bernick henne? Jeg vil tale med ham.

Fru Bernick.

Lona, du gør det ikke, siger jeg!

Frøken Hessel.

Jeg gør det. Synes gutten om hende, — og hun om ham, — så skal de også have hverandre. Bernick er jo slig en klog mand; han må finde på en udvej —

Fru Bernick.

Og du kan tænke dig, at disse amerikanske usømmeligheder skulde blive tålt her —

Frøken Hessel.

Sniksnak, Betty —

Fru Bernick.

— at en mand, som Karsten, med hans strænge moralske tænkemåde —

Frøken Hessel.

Å pyt, den er vel ikke så urimelig stræng.

Fru Bernick.

Hvad er det, du vover at sige?

Frøken Hessel.

Jeg vover at sige, at Bernick er vel ikke synderlig mere moralsk end andre mandfolk.

Fru Bernick.

Så dybt sidder altså hadet til ham endnu! Men hvad vil du da her, når du aldrig har kunnet glemme at —? Jeg begriber ikke at du turde træde ham under øjnene efter den skammelige fornærmelse, som du dengang tilføjed ham.

Frøken Hessel.

Ja, Betty, dengang forløb jeg mig stygt.

Fru Bernick.

Og hvor højmodigt har han ikke tilgivet dig, han, som dog aldrig havde forbrudt noget! Thi han kunde dog ikke for at du gik her og gjorde dig forhåbninger. Men siden den tid har du hadet mig også. (brister i gråd.) Du har aldrig undt mig min lykke. Og nu kommer du her for at vælte alt dette over mig, — for at vise byen, hvilken familje jeg har bragt Karsten ind i. Ja, det er mig, det går ud over, og det er det, du vil. O, det er afskyeligt af dig!

(hun går grædende ud gennem den øverste dør tilvenstre.)

Frøken Hessel

(ser efter hende).

Stakkers Betty.

(Konsul Bernick kommer ud fra sit værelse.)

Konsul Bernick

(endnu i døren).

Ja, ja, det er godt, herr Krap; det er udmærket. Send 400 kroner til bespisning af de fattige. (vender sig.) Lona! (nærmere) Du er alene? Kommer ikke Betty her?

Frøken Hessel.

Nej. Skal jeg kanske hente hende?

Konsul Bernick.

Nej, nej, nej, lad være! O, Lona, du ved ikke, hvor jeg har brændt efter at få tale åbent

med dig, — efter at få trygle om din tilgivelse.

Frøken Hessel.

Hør nu, Karsten, lad os ikke blive sentimentale; det klæder os ikke.

Konsul Bernick.

Du må høre mig, Lona. Jeg ved jo, hvorledes jeg har skinnet imod mig nu, da du har erfaret dette med Dinas moder. Men jeg sværger dig til, det var kun en kortvarig forvildelse; jeg har virkelig, sandt og oprigtigt, holdt af dig engang.

Frøken Hessel.

Hvorfor tror du jeg er kommen herhjem?

Konsul Bernick.

Hvad du end har isinde, så bønfalder jeg dig om, ikke at foretage noget før jeg har retfærdiggjort mig. Jeg kan det, Lona; jeg kan ialfald undskylde mig.

Frøken Hessel.

Nu er du ræd. — Du har engang holdt af mig, siger du. Ja, det forsikred du mig tidt nok i dine breve; og kanske det også var sandt — på en måde, sålænge du leved derude i en stor og frigjort verden, som gav dig mod til selv at tænke frit og stort. Du fandt kanske hos mig lidt mere karakter og vilje og selvstændighed, end hos de fleste herhjemme. Og så var det jo

en hemmelighed mellem os to; der var ingen, som kunde gøre sig lystig over din slette smag.

Konsul Bernick.

Lona, hvor kan du dog tro —?

Frøken Hessel.

Men da du så kom tilbage; da du hørte spottegloserne, som hagled ned over mig; da du fornam latteren over alt det, som de her kaldte mine forkertheder —

Konsul Bernick.

Du var hensynsløs dengang.

Frøken Hessel.

Mest for at ærgre disse skørteklædte og bukseklædte snærper, som sjokked om i byen. Og da du så traf den unge forlokkende skuespillerinde —

Konsul Bernick.

Det var en lapsestreg; intet videre; jeg sværger dig til, ikke tiendedelen var sandt af de rygter og den sladder, som kom i omløb.

Frøken Hessel.

Lad gå; men da så Betty kom hjem, smuk, opblomstrende, forgudet af alle, — og da det blev bekendt at hun skulde arve alle pengene efter tante og at jeg ingenting vilde få —

Konsul Bernick.

Ja, der er vi ved sagen, Lona; og nu skal du høre det uden omsvøb. Jeg elsked ikke Betty

dengang; jeg brød ikke med dig for nogen ny tilbøjelighed. Det var for pengenes skyld ligefrem; jeg var nødt til det; jeg måtte sikkre mig dem.

Frøken Hessel.

Og det siger du mig lige i øjnene?

Konsul Bernick.

Ja, jeg gør. Hør mig, Lona —

Frøken Hessel.

Og dog skrev du mig til at en ubetvingelig kærlighed til Betty havde grebet dig, påkaldte min højmodighed, besvor mig for Bettys skyld at tie med det, som havde været imellem os —

Konsul Bernick.

Jeg måtte det, siger jeg.

Frøken Hessel.

Nu, ved den levende Gud, da angrer jeg ikke på at jeg dengang forløb mig, som jeg gjorde.

Konsul Bernick.

Lad mig koldt og rolig sige dig, hvorledes stillingen var i de dage. Min Moder stod, som du husker, i spidsen for forretningen; men hun var aldeles uden forretningssans. Jeg blev skyndsomt kaldt hjem fra Paris; tiderne var kritiske; jeg skulde bringe affærerne påfode. Hvad fandt jeg? Jeg fandt, hvad der måtte holdes i den dybeste hemmelighed, et sågodtsom ruineret hus.

Ja, det var sågodtsom ruineret, dette gamle ansete hus, der havde stået i tre generationer. Hvad havde jeg, sønnen, den eneste søn, andet at gøre end at se mig om efter et redningsmiddel?

Frøken Hessel.

Og så redded du huset Bernick på en kvindes bekostning.

Konsul Bernick.

Du ved godt at Betty elsked mig.

Frøken Hessel.

Men jeg?

Konsul Bernick

Tro mig, Lona, — du var aldrig bleven lykkelig med mig.

Frøken Hessel.

Var det af omsorg for min lykke at du gav mig til pris?

Konsul Bernick.

Tror kanske du at jeg af egennyttige bevæggrunde handled som jeg gjorde? Havde jeg dengang stået alene, så skulde jeg med frejdigt mod begyndt forfra. Men du skønner ikke, hvorledes en forretningsmand vokser sammen, under et umådeligt ansvar, med den forretning, han tager i arv. Ved du at hundreders, ja tusenders vel og ve afhænger af ham? Betænker du ikke at hele det samfund, som både du og jeg kalder vort hjem, vilde på den følelsigste måde være

blevet berørt deraf, om huset Bernick havde gåt tilgrunde?

Frøken Hessel.

Er det også for samfundets skyld at du i disse femten år er bleven stående i løgnen?

Konsul Bernick.

I løgnen?

Frøken Hessel.

Hvad ved Betty om alt det, som ligger under og forud for hendes forbindelse med dig?

Konsul Bernick.

Kan du tro at jeg til ingen nytte vilde såre hende ved at blotte de ting?

Frøken Hessel.

Til ingen nytte, siger du? Ja, ja, du er jo forretningsmand; du må jo forstå dig på det nyttige. — Men hør nu, Karsten, nu vil jeg også tale koldt og roligt. Sig mig, — er du nu også rigtig lykkelig?

Konsul Bernick.

I familjen, mener du?

Frøken Hessel.

Ja vel.

Konsul Bernick.

Det er jeg, Lona. Å, du har ikke forgæves været en så opofrende veninde for mig. Jeg tør sige at jeg er bleven lykkeligere år for år. Betty

er både god og fojelig. Og hvorledes hun i årenes løb har lært at bøje sit væsen efter det, som er ejendommeligt hos mig —

Frøken Hessel.

Hm.

Konsul Bernick.

For havde hun jo en hel del overspændte forestillinger om kærligheden; hun kunde ikke forlige sig med den tanke, at den lidt efter lidt skulde gå over til en mild venskabsflamme.

Frøken Hessel.

Men nu finder hun sig tilrette i det?

Konsul Bernick.

Fuldstændig. Du kan vide at den daglige omgang med mig ikke er bleven uden modnende indflydelse på hende. Menneskene må gensidig lære at nedstemme sine fordringer, hvis man skal gøre fyldest i det samfund, hvori man er sat. Det har Betty også efterhånden lært at indse, og derfor er vort hus nu et mønster for vore medborgere.

Froken Hessel.

Men disse medborgere ved ingenting om løgnen?

Konsul Bernick.

Om løgnen?

Frøken Hessel.

Ja, om løgnen, som du nu i femten år har stået i.

Konsul Bernick.

Og det kalder du —?

Frøken Hessel.

Løgnen kalder jeg det. Den trefoldige løgn. Først løgnen mod mig; så løgnen mod Betty; så løgnen mod Johan.

Konsul Bernick.

Betty har aldrig krævet at jeg skulde tale.

Frøken Hessel.

Fordi hun ingenting har vidst.

Konsul Bernick.

Og du vil ikke kræve det; — af hensyn til hende vil du det ikke.

Frøken Hessel.

Å nej, jeg skal nok vide at bære lattersalverne; jeg har en bred ryg.

Konsul Bernick.

Og Johan vil heller ikke kræve det; det har han tilsagt mig.

Frøken Hessel.

Men du selv, Karsten? Er der ikke noget indeni dig, som kræver at komme ud af løgnen?

Konsul Bernick.

Jeg skulde frivilligt ofre min familjelykke og min stilling i samfundet!

Frøken Hessel.

Hvad ret har du til at stå der du står?

Konsul Bernick.

I femten år har jeg daglig tilkobt mig en smule ret — ved min vandel, og ved det, jeg har virket og fremmet.

Frøken Hessel.

Ja, du har virket og fremmet meget, både for dig selv og for andre. Du er byens rigeste og mægtigste mand; under din vilje tør de ikke andet end bøje sig, alle, fordi du gælder for at være uden plet og lyde; dit hjem gælder for et mønsterhjem, din færd for en mønsterfærd. Men al denne herlighed, og du selv med, står som på en gyngende myr. Et øjeblik kan komme, et ord kan blive udtalt, — og både du og hele herligheden går tilbunds, hvis du ikke berger dig itide.

Konsul Bernick.

Lona, — hvad er det, du vil herover?

Frøken Hessel.

Jeg vil hjælpe dig til fast grund under fødderne, Karsten.

Konsul Bernick.

Hævn! Du vil hævne dig? Jeg ante det nok. Men det lykkes dig ikke! Her er kun en, som kan tale med myndighed, og han er taus.

Froken Hessel.

Johan?

Konsul Bernick.

Ja, Johan. Vil nogen anden anklage mig, så nægter jeg alt. Vil man tilintetgøre mig, så strider jeg på livet. Men det skal aldrig lykkes dig, siger jeg! Han, som kunde fælde mig, han tier — og han rejser igen.

(Grosserer Rummel og købmand Vigeland kommer fra højre.)

Grosserer Rummel.

Goddag, goddag, kære Bernick; du må komme med os op i handelsforeningen; vi har møde i jernbanesagen, ved du.

Konsul Bernick.

Jeg kan ikke. Umuligt nu.

Købmand Vigeland.

De må sandeligen, herr konsul —

Grosserer Rummel.

Du må, Bernick. Der er folk, som arbejder imod os. Redaktør Hammer og de andre, som holdt på kystlinjen, påstår at der stikker private interesser bag det nye forslag.

Konsul Bernick.

Nå, så forklar dem da —

Købmand Vigeland.

Det hjælper ikke, hvad vi forklarer, herr konsul —

Grosserer Rummel.

Nej, nej, du må komme selv; dig vil jo naturligvis ingen vove at mistænke for sligt.

Frøken Hessel.

Nej, det skulde jeg mene.

Konsul Bernick.

Jeg kan ikke, siger jeg; jeg er uvel; — eller ialfald, bi — lad mig samle mig.

(Adjunkt Rørlund kommer fra højre.)

Adjunkt Rørlund.

Undskyld, herr konsul; De ser mig her i det heftigste oprør —

Konsul Bernick.

Ja, ja, hvad fejler Dem?

Adjunkt Rørlund.

Jeg må gøre Dem et spørgsmål, herr konsul. Er det med Deres minde at den unge pige, som har fundet et asyl under Deres tag, viser sig på offentlig gade i selskab med et menneske, som —

Frøken Hessel.

Hvilket menneske, herr pastor?

Adjunkt Rørlund.

Med det menneske, som hun, blandt alle mennesker i verden, burde holdes længst borte fra.

Frøken Hessel.

Hahá!

Adjunkt Rørlund.

Er det med Deres minde, herr konsul?

Konsul Bernick

(der søger hat og handsker).

Jeg ved ikke af noget. Undskyld; jeg har hastværk; jeg skal op i handelsforeningen.

Hilmar Tønnesen

(kommer fra haven og går hen til den øverste dør tilvenstre).

Betty, Betty, hør her!

Fru Bernick

(i døren).

Hvad er det?

Hilmar Tønnesen.

Du bør gå ned i haven og gøre en ende på det lefleri, som en viss person driver med denne Dina Dorf. Jeg er bleven ganske nervøs af at høre på det.

Froken Hessel.

Så? Hvad har da personen sagt?

Hilmar Tønnesen.

Å, ikke andet end at han vil hun skal følge med ham til Amerika. Uf!

Adjunkt Rørlund.

Kan sligt være muligt!

Fru Bernick.

Hvad siger du!

Frøken Hessel.

Men det vilde jo være prægtigt.

Konsul Bernick.

Umuligt! Du har hørt fejl.

Hilmar Tønnesen.

Så spørg ham selv. Der kommer parret. Men lad bare mig blive udenfor.

Konsul Bernick

(til Rummel og Vigeland).

Jeg kommer efter, — om et øjeblik —

(Grosserer Rummel og købmand Vigeland går ud til højre. Johan Tønnesen og Dina kommer fra haven.)

Johan Tønnesen.

Hurra, Lona, hun følger med os!

Fru Bernick.

Men, Johan, — du ubesindige —!

Adjunkt Rørlund.

Er dette virkeligt! En så topmålt skandale! Ved hvilke forførelseskunster har De —?

Johan Tønnesen.

Nå nå, mand; hvad er det De siger?

Adjunkt Rørlund.

Svar mig, Dina; er dette Deres agt, — er det Deres fulde fri beslutning?

Dina.

Jeg må bort herfra.

Adjunkt Rørlund.

Men med ham — med ham!

Dina.

Nævn mig nogen anden her, som havde mod til at tage mig med.

Adjunkt Rørlund.

Nu, så skal De også få vide, hvem han er.

Johan Tønnesen.

Tal ikke!

Konsul Bernick.

Ikke et ord mere!

Adjunkt Rørlund.

Da tjente jeg dårligt det samfund, hvis moral og sæder jeg er sat til at være en vogter for; og uforsvarligt handled jeg mod denne unge pige, i hvis opdragelse også jeg har havt en væsentlig del og som er mig —

Johan Tønnesen.

Vogt Dem for hvad De gør!

Adjunkt Rørlund.

Hun skal vide det! Dina, det er denne mand, som voldte al Deres moders ulykke og skam.

Konsul Bernick.

Herr adjunkt —!

Dina.

Han! (til Johan Tønnesen.) Er dette sandt?

Johan Tonnesen.

Karsten, svar du.

Konsul Bernick.

Ikke et ord mere! Idag skal her ties.

Dina.

Sandt altså.

Adjunkt Rørlund.

Sandt, sandt. Og mere end det. Dette menneske, som De sætter lid til, løb ikke tomhændet hjemmefra; — enkefru Bernicks kasse —; konsulen kan bevidne det!

Frøken Hessel.

Løgner!

Konsul Bernick.

Ah —!

Fru Bernick.

O Gud, o Gud!

Johan Tønnesen
(imod ham med løftet arm).

Og det vover du —!

Frøken Hessel
(afbødende).

Slå ham ikke, Johan!

Adjunkt Rørlund.

Jo, forgrib Dem kun på mig. Men sandheden skal frem; og det er sandhed; konsul

Bernick har selv sagt det, og hele byen ved det. — Nu, Dina, nu kender De ham.

(Kort stilhed.)

Johan Tønnesen

(sagte, griber Bernick om armen).

Karsten, Karsten, hvad har du gjort!

Fru Bernick

(dæmpet og i gråd).

O, Karsten, at jeg skulde bringe dig ind i al denne skændsel.

Købmand Sandstad

(kommer hurtigt fra højre og råber med hånden på dørklinken):

Nu må De endelig komme, herr konsul! Hele jernbanen hænger i en tråd.

Konsul Bernick

(åndsfraværende).

Hvad er det? Hvad skal jeg —?

Frøken Hessel

(alvorligt og med eftertryk).

Du skal op og støtte samfundet, svoger.

Købmand Sandstad.

Ja kom, kom; vi behøver al Deres moralske overvægt.

Johan Tønnesen

(tæt ved ham).

Bernick, — vi to tales ved imorgen.

(Han går ud gennem haven; konsul Bernick går som viljeløs ud til højre med købmand Sandstad.)

TREDJE AKT.

(Havesalen i konsul Bernicks hus.)
(Konsul Bernick, med et spanskrør i hånden, kommer i hæftig vrede ud fra det bagerste værelse tilvenstre og lader døren stå halvt åben efter sig.)

Konsul Bernick.

Se så; nu er der da endelig engang bleven alvor af det; den lusing tænker jeg han skal huske. (til nogen inde i værelset.) Hvad siger du? — Og jeg siger, du er en uforstandig moder! Du undskylder ham, gir ham medhold i alle hans slyngelstreger. — Ikke slyngelstreger? Hvad kalder du det da? At liste sig ud af huset ved nattetid, gå tilhavs med fiskerbåden, blive borte til langt ud på dagen og sætte mig i slig dødelig angst, mig, som har så meget andet at stå i. Og så vover den knægt at true med at han vil løbe sin vej! Ja, lad ham prøve på det! — Du? Nej, det tror jeg nok; du bekymrer dig ikke stort om hans ve og vel. Jeg tror gerne, at om han satte livet til —! — Så? Ja, men jeg har en gerning at efterlade mig her i verden; jeg er

ikke tjent med at blive barnløs. — Ingen indvendinger, Betty; det blir, som jeg har sagt; han har husarrest — (lytter) Hys; lad ingen mærke noget.

(Fuldmægtig Krap kommer fra højre.)

Fuldmægtig Krap.

Har De tid et øjeblik, herr konsul?

Konsul Bernick

(kaster spanskrøret fra sig).

Ja vel, ja vel. Kommer De fra værftet?

Fuldmægtig Krap.

Nu netop. Hm —

Konsul Bernick.

Nå? Der er dog ikke noget ivejen med »Palmetræet«?

Fuldmægtig Krap.

»Palmetræet« kan sejle imorgen, men —

Konsul Bernick.

»Indian Girl« altså? Aned det mig ikke at den stivnakke —

Fuldmægtig Krap.

»Indian Girl« kan også sejle imorgen; men — den kommer visst ikke langt.

Konsul Bernick.

Hvad mener De?

Fuldmægtig Krap.

Undskyld, herr konsul; den dør står på klem og jeg tror der er nogen derinde —

Konsul Bernick

(lukker døren).

Se så. Men hvad er det dog for noget, som ingen må høre?

Fuldmægtig Krap.

Det er det, at bygmester Aune nok har isinde at lade »Indian Girl« gå tilbunds med mand og mus.

Konsul Bernick.

Men Gud forbarme sig, hvor kan De tro —?

Fuldmægtig Krap.

Kan ikke forklare mig det på anden måde, herr konsul.

Konsul Bernick.

Nå, så sig mig dog i få ord —

Fuldmægtig Krap.

Skal så. De ved selv hvor sendrægtigt det er gåt på værftet siden vi fik de nye maskiner og de nye uvante arbejdere.

Konsul Bernick.

Ja, ja.

Fuldmægtig Krap.

Men imorges, da jeg kom derned, mærked jeg at reparationen på Amerikaneren var skredet

påfaldende vidt frem; det store spunds i bunden, — De ved, det pilrådne sted —

Konsul Bernick.

Ja, ja, hvad det?

Fuldmægtig Krap.

Fuldstændig repareret, — tilsyneladende da; forhudet; så ganske ud som nyt; hørte at Aune selv havde arbejdet med lys dernede hele natten.

Konsul Bernick.

Ja ja, og så —?

Fuldmægtig Krap.

Gik og funderte på dette; folkene hvilte just til frokost, og så fandt jeg anledning til ubemærket at se mig om både udenbords og indenbords; havde svært for at komme ned i den lastede skude; men fik troen i hænderne. Der sker underfundigheder, herr konsul.

Konsul Bernick.

Jeg kan ikke tro Dem, herr Krap. Jeg kan ikke, jeg vil ikke tro sligt om Aune.

Fuldmægtig Krap.

Gør mig ondt, — men er den skære sandhed. Sker underfundigheder, siger jeg. Intet nyt tømmer indsat, så vidt jeg kunde skønne; bare dyttet og drevet og overklinket med plader og pressenninger og sådant noget. Rent fusk! »Indian

Girl« når aldrig New-York; går tilbunds som en sprukken gryde.

Konsul Bernick.

Dette er jo forfærdeligt! Men hvad tror De han kan have til hensigt?

Fuldmægtig Krap.

Vil rimeligvis bringe maskinerne i miskredit; vil hævne sig; vil have den gamle arbejdsstok tagen til nåde igen.

Konsul Bernick.

Og så ofrer han kanske alle de mange menneskeliv.

Fuldmægtig Krap.

Han sagde nylig: der findes ikke mennesker ombord i »Indian Girl«, — bare udyr.

Konsul Bernick.

Ja, ja, lad så være; men agter han da ikke den store kapital, som går tabt?

Fuldmægtig Krap.

Aune har ikke noget godt øje til den store kapital, herr konsul.

Konsul Bernick.

Sandt nok; han er en opvikler og en urostifter; men en så samvittighedsløs handling —. Hør, herr Krap; denne sag må undersøges to gange. Ikke et ord derom til nogen. Vort værft er blameret, hvis folk får sligt at vide.

Fuldmægtig Krap.

Forstår sig, men —

Konsul Bernick.

Under middagshvilen må De se til at komme derned igen; fuld visshed må jeg have.

Fuldmægtig Krap.

Skal få den, herr konsul; men tillad mig, hvad vil De så gøre?

Konsul Bernick.

Naturligvis anmelde sagen. Vi kan dog ikke gøre os til medskyldige i en ligefrem forbrydelse. Jeg må have min samvittighed ubelastet. Det vil desuden gøre et godt indtryk både i pressen og i samfundet idethele, når man ser at jeg skyder alle personlige interesser tilside og lader retfærdigheden have sin gang.

Fuldmægtig Krap.

Meget sandt, herr konsul.

Konsul Bernick.

Men først og fremst fuld visshed. Og taushed sålænge —

Fuldmægtig Krap.

Ikke et ord, herr konsul; og vissheden, den skal De få.

(Han går ud gennem haven og nedad gaden.)

Konsul Bernick
(halvhøjt).

Oprørende! Men nej, det er jo umuligt, — utænkeligt!

(Idet han vil gå ind i sit værelse kommer Hilmar Tønnesen fra højre.)

Hilmar Tønnesen.

Goddag, Bernick! Nå, jeg gratulerer med sejren i handelsforeningen igår.

Konsul Bernick.

Å tak.

Hilmar Tønnesen.

Det var jo en glimrende sejr, hører jeg, det intelligente borgersinds sejr over egennytten og fordommen, — omtrent som en fransk razzia mod Kabylerne. Mærkeligt, at du efter de ubehagelige optrin her —

Konsul Bernick.

Ja, ja, lad det være.

Hilmar Tønnesen.

Men hovedslaget er jo ikke slået endnu.

Konsul Bernick.

I jernbanesagen, mener du?

Hilmar Tønnesen.

Ja, du ved da vel, hvad redaktør Hammer går og brygger sammen?

Konsul Bernick
(spændt).

Nej! Hvad er det?

Hilmar Tønnesen.

Han har jo hængt sig fast i det rygte, som går, og det vil han lave en avisartikel af.

Konsul Bernick.

Hvilket rygte?

Hilmar Tønnesen.

Naturligvis det om de store ejendomskøb langs sidebanen.

Konsul Bernick.

Hvad siger du? Går her et sådant rygte?

Hilmar Tønnesen.

Ja, det er over hele byen. Jeg hørte det i klubben, hvor jeg drev indom. En af vore sagførere skal i al stilhed per kommission have indkøbt alle skovejendommene, alle malmlejerne, alle vandfaldene —

Konsul Bernick.

Og siges der ikke, for hvem?

Hilmar Tønnesen.

I klubben mente man, det måtte være for et udenbys selskab, som havde fået nys om hvad du havde igære, og som havde skyndet sig før ejendomspriserne steg —. Er det ikke nederdrægtigt — uf!

Konsul Bernick.

Nederdrægtigt?

Hilmar Tønnesen.

Ja, at fremmede således trænger sig ind på vore enemærker. Og at en af byens egne sagførere kan låne sig til sligt! Nu blir det altså udenbys folk, som går af med fordelen.

Konsul Bernick.

Men det er jo dog bare et løst rygte.

Hilmar Tønnesen.

Det troes imidlertid, og imorgen eller iovermorgen vil naturligvis redaktør Hammer spigre det fast som et faktum. Der var allerede almindelig forbittrelse deroppe. Jeg hørte flere sige, at hvis det rygte bekræfter sig, så stryger de sig ud af listerne.

Konsul Bernick.

Umuligt!

Hilmar Tønnesen.

Så? Hvorfor tror du disse kræmmersjæle var så villige til at gå med på dit foretagende? Tror du ikke de selv havde spidset sine næser på at —?

Konsul Bernick.

Umuligt, siger jeg; så meget borgersind er her dog i vort lille samfund —

Hilmar Tønnesen.

Her? Ja, du er nu optimist, og så dømmer du andre efter dig selv. Men jeg, som er en temmelig øvet iagttager —. Her er ikke en, — ja naturligvis med undtagelse af os, — ikke en, siger jeg, som holder ideens fane højt. (op mod baggrunden.) Uf, der ser jeg dem!

Konsul Bernick.

Hvem?

Hilmar Tønnesen.

De to amerikanske. (ser ud tilhøjre.) Og hvem er det de går med? Ja, ved Gud, er det ikke kaptejnen på »Indian Girl«. Uf!

Konsul Bernick.

Hvad kan de ville ham?

Hilmar Tønnesen.

Å, det er jo ret passende selskab. Han skal jo have været slavehandler eller sørøver; og hvem ved, hvad de andre har bedrevet i alle disse år.

Konsul Bernick.

Jeg siger dig, det er højst urigtigt at tænke således om dem.

Hilmar Tønnesen.

Ja, du er nu optimist. Men nu har vi dem naturligvis på halsen igen; jeg vil derfor itide —

(går op mod døren tilvenstre.)

(Fruken Hessel kommer fra højre.)

Frøken Hessel.

Nå, Hilmar, er det mig, som jager dig af stuen?

Hilmar Tonnesen.

Aldeles ikke; jeg stod her og havde hastværk; jeg skulde tale et ord med Betty.

(går ind i det bagerste værelse tilvenstre.)

Konsul Bernick

(efter en kort stilhed).

Nu, Lona?

Frøken Hessel.

Ja.

Konsul Bernick.

Hvorledes står jeg idag for dig?

Frøken Hessel.

Som igår. En løgn mere eller mindre —

Konsul Bernick.

Du må få lys i dette. Hvor blev Johan af?

Frøken Hessel.

Han kommer; han havde noget at tale med en mand.

Konsul Bernick.

Efter det, du hørte igår, vil du begribe at hele min tilværelse er ødelagt, hvis sandheden kommer for lyset.

Frøken Hessel.

Jeg begriber det.

Konsul Bernick.

Det er naturligvis en selvfølge at jeg ikke har gjort mig skyldig i den forbrydelse, som her har gåt rygte om.

Frøken Hessel.

Det forstår sig af sig selv. Men hvem var tyven?

Konsul Bernick.

Der var ingen tyv. Der blev ingen penge stjälne; ikke en skilling er bleven borte.

Frøken Hessel.

Hvorledes?

Konsul Bernick.

Ikke en skilling, siger jeg.

Frøken Hessel.

Men rygtet? Hvorledes er det skammelige rygte kommet ud at Johan —?

Konsul Bernick.

Lona, med dig synes jeg at jeg kan tale, som med ingen anden; jeg vil intet fortie for dig. Jeg har min del i at rygtet blev udspredt.

Frøken Hessel.

Du? Og det kunde du gøre imod ham, som for din skyld —!

Konsul Bernick.

Du skal ikke domme uden at huske på, hvorledes sagerne stod dengang. Jeg fortalte

dig det jo igår. Jeg kom hjem og fandt min moder indviklet i en hel række af ukloge foretagender; uheld af forskellig slags stødte til; det var som om alt ondt stormed ind på os; vort hus var lige ved at ruineres. Jeg var halvt letsindig og halvt fortvivlet. Lona, jeg tror det var mest for at døve tankerne, at jeg indlod mig i den forbindelse, som bragte Johan til at rejse.

Froken Hessel.

Hm —

Konsul Bernick.

Du kan vel forestille dig, hvorledes alskens rygter sattes i omløb da han og du var borte. Dette var ikke hans første letsindighed, blev der fortalt. Dorf havde fået en stor sum penge af ham for at tie og rejse sin vej, hed det; andre påstod, at hun havde fået dem. På samme tid blev det ikke skjult at vort hus havde vanskeligt for at opfylde sine forpligtelser. Hvad var rimeligere end at sladderhankene satte disse to rygter i forbindelse med hinanden? Da hun blev her og leved i tarvelighed, så påstod man at han havde taget pengene med sig til Amerika, og rygtet gjorde summen bestandig større og større.

Frøken Hessel.

Og du, Karsten —?

Konsul Bernick.

Jeg greb dette rygte som en redningsplanke

Frøken Hessel.

Du bredte det videre ud?

Konsul Bernick.

Jeg modsagde det ikke. Fordringshaverne var begyndt at gå os på livet; det galdt for mig om at berolige dem; det kom an på at man ikke fatted mistanke til husets soliditet; et øjeblikkeligt uheld havde rammet os; man måtte blot ikke trænge på; blot give tid; enhver skulde få sit.

Frøken Hessel.

Og enhver fik også sit?

Konsul Bernick.

Ja, Lona, dette rygte redded vort hus og gjorde mig til den mand, jeg nu er.

Frøken Hessel.

En løgn har altså gjort dig til den mand, du nu er.

Konsul Bernick.

Hvem skaded det dengang? Det var Johans forsæt aldrig at komme tilbage.

Frøken Hessel.

Du sporger, hvem det skaded. Se ind i dig selv og sig mig om ikke du har taget skade deraf.

Konsul Bernick.

Se ind i hvilken mand du vil, og du skal finde i hver eneste en et mørkt punkt idetmindste, som han må dække over.

Froken Hessel.

Og I kalder jer samfundets støtter!

Konsul Bernick.

Samfundet har dem ikke bedre.

Froken Hessel.

Og hvad magt ligger der på, om et sligt samfund støttes eller ikke? Hvad er det, som gælder her? Skinnet og løgnen — og intet andet. Her lever du, byens første mand, i herlighed og glæde, i magt og i ære, du, som har sat forbrydermærket på en uskyldig.

Konsul Bernick.

Tror du ikke at jeg dybt nok føler min uret imod ham? Og tror du ikke jeg er beredt til at gøre den god igen?

Froken Hessel.

Hvorved? Ved at tale?

Konsul Bernick.

Og det kunde du fordre?

Froken Hessel.

Hvad andet kan gøre slig uret god?

Konsul Bernick.

Jeg er rig, Lona; Johan kan stille hvad krav han vil —

Froken Hessel.

Ja, byd ham penge, og du skal høre, hvad han svarer.

Konsul Bernick.

Ved du, hvad hans hensigter er?

Frøken Hessel.

Nej. Siden igår har han været taus. Det er som om alt dette med et havde gjort ham til en fuldvoksen mand.

Konsul Bernick.

Jeg må tale med ham.

Frøken Hessel.

Der har du ham.

(Johan Tønnesen kommer fra højre.)

Konsul Bernick
(imod ham).

Johan —!

Johan Tønnesen
(afværgende).

Først jeg. Igår morges gav jeg dig mit ord på at tie.

Konsul. Bernick.

Det gjorde du.

Johan Tønnesen.

Men da vidste jeg endnu ikke —

Konsul Bernick.

Johan, lad mig blot med to ord oplyse dig om sammenhængen —

Johan Tønnesen.

Behøves ikke; jeg skønner sammenhængen meget vel. Huset var dengang i en vanskelig

stilling; og da så jeg var borte, og du havde et værgeløst navn og rygte at råde over —. Nå, jeg lægger dig det ikke så meget til last; vi var unge og letsindige i de dage. Men nu har jeg brug for sandheden og nu må du tale.

Konsul Bernick.

Og just nu har jeg brug for al min moralske anseelse, og derfor kan jeg ikke tale nu.

Johan Tønnesen.

Jeg bryder mig ikke stort om de opdigtelser, du har sat igang om mig; det er det andet, du selv skal tage skylden for. Dina skal blive min hustru, og her, her i byen, vil jeg leve og bo og bygge med hende.

Frøken Hessel.

Det vil du?

Konsul Bernick.

Med Dina! Som din hustru? Her i byen!

Johan Tønnesen.

Ja, just her; jeg vil blive her for at trodse alle disse løgnere og bagvaskere. Men for at jeg kan vinde hende, er det nødvendigt at du frigør mig.

Konsul Bernick.

Har du betænkt, at om jeg vedgår det ene, så har jeg derved også med det samme taget det andet på mig? Du vil sige, at jeg af vore

bøger kan bevise at ingen uredelighed har fundet sted? Men det kan jeg ikke; vore bøger blev ikke ført så nøjagtigt dengang. Og selv om jeg kunde, — hvad var derved vundet? Vilde jeg ikke ialfald stå som den mand, der engang havde reddet sig ved en usandhed, og som i femten år havde ladet denne usandhed og alt det andet få lov til at fæstne sig uden at have gjort et skridt derimod? Du kender ikke vort samfund længer, ellers måtte du vide at dette vilde knuse mig i bund og grund.

Johan Tønnesen.

Jeg kan kun sige dig, at jeg vil tage madam Dorfs datter til hustru og leve med hende her i byen.

Konsul Bernick

(tørrer sveden af panden).

Hør mig, Johan, — og du også, Lona. Det er ikke vanlige forholde jeg står i netop i disse dage. Jeg står således, at hvis dette slag rettes imod mig, så har I ødelagt mig, og ikke alene mig, men også en stor og velsignelsesrig fremtid for det samfund, som dog er eders barndomshjem.

Johan Tønnesen.

Og retter jeg ikke slaget imod dig, så ødelægger jeg selv min hele fremtidslykke.

Frøken Hessel.

Tal videre, Karsten.

Konsul Bernick.

Så hør da. Det hænger sammen med jernbanesagen, og den sag er ikke så ganske ligetil, som I tænker. I har visst hørt omtale, at her ifjor handledes om en kystlinje? Den havde mange og vægtige stemmer for sig her i byen og i omegnen, og navnlig i pressen; men jeg fik den forhindret, fordi den vilde have skadet vor dampskibstrafik langs kysten.

Frøken Hessel.

Er du selv interesseret i den dampskibstrafik?

Konsul Bernick.

Ja. Men ingen voved at mistænke mig fra den side; jeg havde mit agtede navn som skjold og skærm over mig. Jeg kunde forøvrigt også have båret tabet; men stedet kunde ikke have båret det. Så blev indlandslinjen besluttet. Da dette var sket, forvissed jeg mig i al stilhed om at en sidebane kunde lægges herned til byen.

Frøken Hessel.

Hvorfor i al stilhed, Karsten?

Konsul Bernick.

Har I hørt tale om de store opkøb af skovejendomme, af gruber og af vandfald —?

Johan Tønnesen.

Ja, det er jo et udenbys selskab —

Konsul Bernick.

Således, som disse ejendomme nu ligger, er de sågodtsom værdiløse for de spredte besiddere; de er derfor bleven solgt forholdsvis billigt. Havde man ventet til sidebanen var kommen på tale, vilde ejerne have fordret ublue priser.

Frøken Hessel.

Vel, vel; men hvad så?

Konsul Bernick.

Nu kommer det, som kan udtydes forskelligt, — det, som en mand i vort samfund kun kan vedgå, såfremt han har et uplettet og agtet navn at støtte sig til.

Frøken Hessel.

Nu?

Konsul Bernick.

Det er mig, som har indkøbt altsammen.

Frøken Hessel.

Dig?

Johan Tønnesen.

For egen regning?

Konsul Bernick.

For egen regning. Kommer sidebanen istand, så er jeg millionær; kommer den ikke istand, så er jeg ruineret.

Frøken Hessel.

Dette er vovsomt, Karsten.

Konsul Bernick.

Hele min formue har jeg vovet på dette.

Frøken Hessel.

Jeg tænker ikke på formuen; men når det kommer for dagen at —

Konsul Bernick.

Ja, der er knudepunktet. Med det uplettede navn, jeg hidtil har båret, kan jeg tage denne sag på mine skuldre, bære den frem, og sige til mine medborgere: se, dette har jeg vovet til samfundets bedste.

Frøken Hessel.

Til samfundets?

Konsul Bernick.

Ja; og ikke en vil tvivle på mine hensigter.

Frøken Hessel.

Da er her dog mænd, som har handlet mere åbent, end du, uden bagtanker, uden sidehensyn.

Konsul Bernick.

Hvem?

Frøken Hessel.

Naturligvis både Rummel og Sandstad og Vigeland.

Konsul Bernick.

For at vinde dem har jeg været nødt til at indvie dem i sagen.

Frøken Hessel.

Og så?

Konsul Bernick.

De har betinget sig en femtedel af udbyttet til deling.

Frøken Hessel.

Å, disse samfundets støtter!

Konsul Bernick.

Og er det ikke samfundet selv, som tvinger os til at gå krogveje? Hvad vilde her sket, hvis jeg ikke havde handlet i stilhed? Alle vilde have kastet sig ind i foretagendet, delt, spredt, forkvaklet og forfusket det hele. Der er her i byen ikke en eneste mand, uden jeg, som forstår at lede en så stor bedrift, som denne vil blive; hertillands er det overhovedet kun de indvandrede familjer, som har anlæg for den større forretningsvirksomhed. Derfor er det at min samvittighed frikender mig i dette stykke. Kun i mine hænder kan disse ejendomme blive til varig velsignelse for de mange, som de vil skaffe brød.

Frøken Hessel.

Det tror jeg du har ret i, Karsten.

Johan Tønnesen.

Men jeg kender ikke disse mange, og mit livs lykke står på spil.

Konsul Bernick.

Dit fødesteds velfærd står også på spil. Kommer der ting op, som kaster skygge på min

tidligere færd, så vil alle mine modstandere med forenet magt falde over mig. En ungdomsubesindighed udviskes aldrig i vort samfund. Man vil gennemgå hele mit mellemliggende liv, trække tusende små begivenheder frem, tolke og tyde dem i lys af det, som er kommet for dagen; man vil knuse mig under vægten af rygter og bagvaskelser. Fra jernbanesagen må jeg træde tilbage; og tager jeg min hånd fra den, så falder den, og jeg er på engang både ruineret og borgerlig død.

Frøken Hessel.

Johan, efter det, du nu har hørt, må du rejse og tie.

Konsul Bernick.

Ja, ja, Johan, det må du!

Johan Tønnesen.

Ja, jeg rejser og tier også; men jeg kommer igen, og da taler jeg.

Konsul Bernick.

Bliv derover, Johan; ti, og jeg er villig til at dele med dig —

Johan Tønnesen.

Behold dine penge, men giv mig mit navn og rygte igen.

Konsul Bernick.

Og ofre mit eget!

Johan Tønnesen.

Det får du og dit samfund se at komme ud af. Jeg må og skal og vil vinde Dina for mig. Derfor rejser jeg endnu imorgen over med »Indian Girl« —

Konsul Bernick.

Med »Indian Girl«?

Johan Tønnesen.

Ja. Kaptejnen har lovet at tage mig med. Jeg rejser over, siger jeg; jeg sælger min farm og ordner mine anliggender. Om to måneder er jeg her igen.

Konsul Bernick.

Og da vil du tale?

Johan Tønnesen.

Da skal den skyldige tage skylden selv.

Konsul Bernick.

Glemmer du, at så må jeg også tage det på mig, som jeg ikke er skyldig i?

Johan Tønnesen.

Hvem var det, som for femten år siden drog nytte af det skammelige rygte?

Konsul Bernick.

Du driver mig til fortvivlelse! Men hvis du taler, så nægter jeg alt! Jeg siger at det er et komplot imod mig; en hævn; at du er kommen herover for at presse penge af mig!

Froken Hessel.

Skam dig, Karsten!

Konsul Bernick.

Jeg er fortvivlet, siger jeg; og jeg kæmper for livet. Jeg nægter alt, alt!

Johan Tønnesen.

Jeg har dine to breve. I min koffert fandt jeg dem mellem mine andre papirer. Imorges læste jeg dem igennem; de er tydelige nok.

Konsul Bernick.

Og dem vil du lægge frem?

Johan Tønnesen.

Hvis det gøres fornødent.

Konsul Bernick.

Og om to måneder er du her igen?

Johan Tønnesen.

Det håber jeg. Vinden er god. Om tre uger er jeg i New-York — hvis ikke »Indian Girl« går under.

Konsul Bernick

(studsende).

Går under? Hvorfor skulde »Indian Girl« gå under?

Johan Tønnesen.

Nej, det mener jeg også.

Konsul Bernick
(neppe hørligt).

Gå under?

Johan Tønnesen.

Ja, Bernick, nu ved du altså, hvad der forestår; du får se at område dig imens. Farvel! Betty kan du hilse, skønt hun ikke har taget imod mig som en søster. Men Marta vil jeg dog se. Hun skal sige til Dina —; hun skal love mig —

(han går ud gennem den bageste dør tilvenstre.)

Konsul Bernick
(hen for sig).

»Indian Girl« —? (hurtigt.) Lona, du må forhindre dette!

Frøken Hessel.

Du ser det selv, Karsten, — jeg har ingen magt over ham længer.

(hun går efter Johan ind i værelset tilvenstre.)

Konsul Bernick
(i urolige tanker).

Gå under —?

(Skibsbygger Aune kommer fra højre.)

Skibsbygger Aune.

Med tilladelse, er det konsulen belejligt —?

Konsul Bernick
(vender sig heftigt).

Hvad vil De?

Skibsbygger Aune.

Bede om at måtte gøre konsulen et spørgsmål.

Konsul Bernick.

Nu vel; skynd Dem. Hvad vil De spørge om?

Skibsbygger Aune.

Jeg vilde spørge, om det står fast, — uryggelig fast, — at jeg vilde få min afsked fra værftet, hvis »Indian Girl« ikke kunde sejle imorgen?

Konsul Bernick

Hvad nu? Skibet blir jo sejlfærdigt.

Skibsbygger Aune.

Ja, — det gør så. Men hvis det nu ikke blev, — havde jeg så min afsked?

Konsul Bernick.

Hvad skal slige ørkesløse spørgsmål til?

Skibsbygger Aune.

Jeg vilde så gerne vide det, herr konsul. Svar mig på det: havde jeg så min afsked?

Konsul Bernick.

Plejer mit ord stå fast eller ikke?

Skibsbygger Aune.

Jeg havde altså imorgen mistet den stilling, jeg har i mit hus og blandt dem, jeg nærmest tilhører, — mistet min indflydelse i arbejdernes kreds, — mistet al anledning til at stifte gagn blandt de lavt og ringe stillede i samfundet.

Konsul Bernick.

Aune, med det punkt er vi færdige.

Skibsbygger Aune.

Ja, så får »Indian Girl« sejle.

(kort taushed.)

Konsul Bernick.

Hor her; jeg kan ikke have mine øjne allevegne; kan ikke være ansvarlig for alt; — De tør vel forsikre mig at reparationen er upåklageligt udført?

Skibsbygger Aune.

De satte mig en knap frist, herr konsul.

Konsul Bernick.

Men reparationen er forsvarlig, siger De?

Skibsbygger Aune.

Vi har jo godvejr og midtsommerstid.

(atter taushed.)

Konsul Bernick.

Har De ellers noget at sige mig?

Skibsbygger Aune.

Jeg ved ikke noget andet, herr konsul.

Konsul Bernick.

Altså, — »Indian Girl« sejler —

Skibsbygger Aune.

Imorgen?

Konsul Bernick.

Ja.

Skibsbygger Aune.

Vel.

(han hilser og går.)

(Konsul Bernick står et øjeblik tvivlrådig; derpå går han raskt hen imod udgangsdøren som om han vilde kalde Aune tilbage, men standser urolig med hånden på dørvrideren. I det samme åbnes døren udenfra og fuldmægtig Krap træder ind.)

Fuldmægtig Krap

(dæmpet).

Aha, han var her. Har han tilstået?

Konsul Bernick.

Hm —; har De opdaget noget?

Fuldmægtig Krap.

Hvad behøves det? Så ikke konsulen den onde samvittighed skotte ud af øjnene på ham?

Konsul Bernick.

Å hvad; — sådant ses ikke. Har De opdaget noget, spørger jeg?

Fuldmægtig Krap.

Kunde ikke komme til; var forsent; de holdt allerede på at hale skibet ud af dokken. Men just dette hastværk viser tydeligt at —

Konsul Bernick.

Viser ingenting. Besigtigelsen har altså fundet sted?

Fuldmægtig Krap.

Forstår sig; men —

Konsul Bernick.

Ser De vel. Og man har naturligvis intet fundet at anke over?

Fuldmægtig Krap.

Herr konsul, De ved visst godt, hvorledes slige besigtigelser går for sig, især på et værft, der har et så godt navn som vort.

Konsul Bernick.

Lige meget; vi er altså angerløse.

Fuldmægtig Krap.

Herr konsul, har De virkelig ikke kunnet mærke på Aune at —?

Konsul Bernick.

Aune har fuldstændig beroliget mig, siger jeg Dem.

Fuldmægtig Krap.

Og jeg siger Dem, at jeg er moralsk overbevist om at —

Konsul Bernick.

Hvad skal dette betyde, herr Krap? Jeg skønner nok at De har et horn i siden til manden; men vil De ham tillivs, så bør De vælge en anden anledning. De ved, hvor magtpåliggende det er mig — eller rettere sagt rederiet — at »Indian Girl« går under sejl imorgen.

Fuldmægtig Krap.

Vel, vel; lad så ske; men hvad tid vi hører fra det skib — hm!

(Købmand Vigeland kommer fra højre.)

Købmand Vigeland.

Ærbødigst goddag, herr konsul. Har De tid et øjeblik.

Konsul Bernick.

Til tjeneste, herr Vigeland.

Købmand Vigeland.

Ja, jeg vilde bare høre, om ikke De også stemmer for at »Palmetræet« sejler imorgen?

Konsul Bernick.

Jo; det er jo en aftalt sag.

Købmand Vigeland.

Men nu kom kaptejnen til mig og meldte at der er givet stormsignaler.

Fuldmægtig Krap.

Barometret er faldet stærkt siden imorges.

Konsul Bernick.

Så? Kan vi vente storm?

Købmand Vigeland.

En stiv kuling ialfald; men ingen modvind; tvertimod —

Konsul Bernick.

Hm; ja, hvad siger så De?

Købmand Vigeland.

Jeg siger, som jeg sagde til kaptejnen, at »Palmetræet« står i forsynets hånd. Og desuden, det går jo bare over Nordsjøen for det første; og i England står jo fragterne nu så tålelig højt at —

Konsul Bernick.

Ja, det vilde sandsynligvis lede til tab for os om vi vented.

Købmand Vigeland.

Skibet er jo også solid, og desuden fuldt assureret. Nej, da er det sandeligen resikablere for »Indian Girl« —

Konsul Bernick.

Hvorledes mener De det?

Købmand Vigeland.

Den sejler jo også imorgen.

Konsul Bernick.

Ja, rederiet har skyndet så stærkt på, og desuden —

Købmand Vigeland.

Nå, kan den gamle kasse vove sig ud, — og ovenikøbet med slig besætning, — så var det en skam om ikke vi —

Konsul Bernick.

Vel, vel. De har formodentlig skibspapirerne hos Dem?

Købmand Vigeland.

Ja her.

Konsul Bernick.

Godt; vil De så gå ind med herr Krap.

Fuldmægtig Krap.

Værs'god; skal snart være besørget.

Købmand Vigeland.

Tak. — Og udfaldet lægger vi i almagtens hånd, herr konsul.

(Han går med fuldmægtig Krap ind i det forreste værelse tilvenstre. Adjunkt Rørlund kommer gennem haven.)

Adjunkt Rørlund.

Ah, skal jeg træffe Dem hjemme på denne tid af dagen, herr konsul?

Konsul Bernick

(i tanker).

Som De ser.

Adjunkt Rørlund.

Ja, det var egentlig for Deres frues skyld, jeg gik indom. Jeg tænkte mig, hun kunde trænge til et trøstens ord.

Konsul Bernick.

Det kan hun visst. Men jeg vilde også gerne tale lidt med Dem.

Adjunkt Rørlund.

Med fornøjelse, herr konsul. Men hvad fejler Dem? De ser ganske bleg og forstyrret ud.

Konsul Bernick.

Så? Gør jeg det? Ja, hvor kan det være andet, — så meget, som der i denne tid optårner sig omkring mig? Hele min store forretning, — og så jernbaneanlægget —. Hør; sig mig et ord, herr adjunkt; lad mig gøre Dem et spørgsmål.

Adjunkt Rørlund.

Meget gerne, herr konsul.

Konsul Bernick.

Der er en tanke, som er faldet mig ind. Når man står ligeoverfor et så vidtrækkende foretagende, der sigter til at fremme tusenders velfærd —. Hvis det nu skulde kræve et enkelt offer —?

Adjunkt Rørlund.

Hvorledes mener De?

Konsul Bernick.

Jeg sætter for exempel, en mand tænker på at anlægge en stor fabrik. Han ved med sikkerhed — thi det har al erfaring lært ham — at sent eller tidligt vil der under denne fabriks drift gå menneskeliv tilspilde.

Adjunkt Rørlund.

Ja, det er kun altfor sandsynligt.

Konsul Bernick.

Eller der er en, som kaster sig på grubedrift. Han tager både familjefædre og unge

livsfriske mennesker i sin tjeneste. Lader det sig ikke med visshed sige, at ikke alle disse vil slippe fra det med livet?

Adjunkt Rørlund.

Jo, desværre, det er visstnok så.

Konsul Bernick.

Nå. En sådan mand ved altså på forhånd, at det foretagende, som han vil sætte iværk, utvivlsomt engang kommer til at koste menneskeliv. Men dette foretagende er almengavnligt; for hvert menneskeliv, det koster, vil det ligeså utvivlsomt fremme mange hundreders velfærd.

Adjunkt Rørlund.

Aha, De tænker på jernbanen, — på alle disse farlige udgravninger og fjeldsprængninger og alt dette —

Konsul Bernick.

Ja; ja vel; jeg tænker på jernbanen. Og desuden, — jernbanen vil jo fremkalde både fabriker og grubedrift. Men mener De ikke alligevel —?

Adjunkt Rørlund.

Kære herr konsul, De er næsten altfor samvittighedsfuld. Jeg mener, at når De lægger sagen i forsynets hånd —

Konsul Bernick.

Ja; ja visst; forsynet —

Adjunkt Rørlund.

— så er De angerløs. Byg De kun trøstig jernbanen.

Konsul Bernick.

Ja, men nu sætter jeg et særligt tilfælde. Jeg sætter, der fandtes et borehul, som skulde sprænges på et farligt sted; men uden at dette borehul sprænges, vil ikke jernbanen kunne komme istand. Jeg sætter, ingeniøren ved, det vil koste livet for den arbejder, som skal tænde minen; men tændes må den, og det er ingeniørens pligt at sende en arbejder hen for at gøre det.

Adjunkt Rørlund.

Hm —

Konsul Bernick.

Jeg ved, hvad De vil sige. Det vilde være stort, om ingeniøren selv tog lunten og gik hen og tændte borehullet. Men sligt gør man ikke. Han må altså ofre en arbejder.

Adjunkt Rørlund.

Det vilde aldrig nogen ingeniør gøre hos os.

Konsul Bernick.

Ingen ingeniør i de store lande vilde betænke sig på at gøre det.

Adjunkt Rørlund.

I de store lande? Nej, det tror jeg nok. I hine fordærvede og samvittighedsløse samfund —

Konsul Bernick.

Å, der er adskilligt godt ved de samfund.

Adjunkt Rørlund.

Og det kan De sige, De, som selv —?

Konsul Bernick.

I de store samfund har man dog plads til at fremme et gavnligt foretagende; der har man mod til at ofre noget for en stor sag; men her snevres man ind af alskens smålige hensyn og betænkeligheder.

Adjunkt Rørlund.

Er et menneskeliv et småligt hensyn?

Konsul Bernick.

Når dette menneskeliv står som en trusel imod tusenders velfærd.

Adjunkt Rørlund.

Men De opstiller jo rent utænkelige tilfælder, herr konsul! Jeg forstår Dem slet ikke idag. Og så viser De hen til de store samfund. Ja, derude, — hvad gælder et menneskeliv der? Der regner man med menneskeliv som med kapitaler. Men vi står dog på et ganske andet moralsk standpunkt, skulde jeg mene. Se til vor hæderlige skibsrederstand! Nævn en eneste reder her hos os, som for ussel vinding vilde ofre et menneskeliv! Og tænk så på hine skurke i de store samfund, som for fordelens skyld bortfragter det ene usødygtige skib efter det andet —

Konsul Bernick.

Jeg taler ikke om usødygtige skibe!

Adjunkt Rørlund.

Men jeg taler om dem, herr konsul.

Konsul Bernick.

Ja, men hvad skal det til? Det kommer jo ikke sagen ved. — Å, disse små frygtagtige hensyn! Hvis en general hos os skulde føre sine folk i ilden og få dem nedskudt, han vilde få søvnløse nætter bagefter. Således er det ikke andetsteds. De skulde høre, hvad han derinde fortæller —

Adjunkt Rørlund.

Han? Hvem? Den amerikanske —?

Konsul Bernick.

Ja vel. De skulde høre hvorledes man i Amerika —

Adjunkt Rørlund.

Han er derinde? Og det siger De mig ikke. Jeg vil straks —

Konsul Bernick.

Det nytter Dem ikke; De kommer ingen vej med ham.

Adjunkt Rørlund.

Det skal vi få se. Nå, der har vi ham.

(Johan Tønnesen kommer fra værelset tilvenstre.)

Johan Tønnesen
(taler tilbage gennem den åbne dør):

Ja ja, Dina, lad så være; men jeg gir ikke slip på Dem alligevel. Jeg kommer igen, og da skal det blive godt imellem os.

Adjunkt Rørlund.

Med tilladelse, hvad sigter De til med de ord? Hvad er det De vil?

Johan Tønnesen.

Jeg vil at den unge pige, som De igår sværted mig for, skal blive min hustru.

Adjunkt Rørlund.

Deres —? Og De kan tænke Dem at —?

Johan Tønnesen.

Jeg vil have hende til hustru.

Adjunkt Rørlund.

Nu, da skal De også erfare — (går hen til den halvåbne dør.) Fru Bernick, De må have den godhed at være vidne —. Og De også, frøken Marta. Og lad Dina komme. (ser frøken Hessel.) Ah, er De også her?

Frøken Hessel
(i døren).

Skal jeg også komme?

Adjunkt Rørlund.

Så mange der vil; jo flere jo bedre.

Konsul Bernick.

Hvad har De isinde?

(Frøken Hessel, fru Bernick, frøken Bernick, Dina og Hilmar Tønnesen kommer ud fra værelset.)

Fru Bernick.

Herr adjunkt, jeg har ikke med min bedste vilje kunnet forhindre ham —

Adjunkt Rørlund.

Jeg skal forhindre ham, frue. — Dina, De er en ubetænksom pige. Men jeg bebrejder Dem ikke så meget. De har altfor længe stået her uden det moralske støttepunkt, som skulde holde Dem oppe. Jeg bebrejder mig selv, at jeg ikke for har tilført Dem dette støttepunkt.

Dina.

De skal ikke tale nu!

Fru Bernick.

Men hvad er det?

Adjunkt Rørlund.

Just nu må jeg tale, Dina, skønt Deres adfærd igår og idag har gjort mig det tifold vanskeligere. Men for Deres redning må alle andre hensyn vige. De mindes det ord, jeg gav Dem. De mindes hvad De loved at svare, når jeg fandt at tiden var kommen. Nu tør jeg ikke længer betænke mig, og derfor — (til Johan Tønnesen:) denne unge pige, som De efterstræber, er min trolovede.

Fru Bernick.

Hvad siger De!

Konsul Bernick.

Dina!

Johan Tonnesen.

Hun! Deres —?

Froken Bernick.

Nej, nej, Dina!

Froken Hessel.

Logn!

Johan Tonnesen.

Dina, — taler den mand sandt?

Dina

(efter et kort ophold).

Ja.

Adjunkt Rørlund.

Hermed er forhåbentlig alle forlokkelsens kunster gjort magtesløse. Det skridt, jeg for Dinas vel har besluttet mig til, må gerne gøres kundbart for vort hele samfund. Jeg nærer det sikre håb at det ikke vil mistydes. Men nu, frue, tænker jeg det er bedst vi fører hende herfra og søger at bringe ro og ligevægt i hendes sind igen.

Fru Bernick.

Ja, kom. O, Dina, hvilken lykke for dig!

(Hun fører Dina ud tilvenstre; adjunkt Rørlund følger med dem.)

Frøken Bernick.

Farvel, Johan!

(hun går.)

Hilmar Tønnesen

(i havedøren).

Hm — det må jeg rigtignok sige —

Frøken Hessel,

(som har fulgt Dina med øjnene.)

Ikke forknyt, gut! Jeg blir her og passer på pastoren.

(hun går ud til højre.)

Konsul Bernick.

Johan, nu rejser du ikke med »Indian Girl«!

Johan Tønnesen.

Just nu.

Konsul Bernick.

Men du kommer dog ikke igen?

Johan Tønnesen.

Jeg kommer igen.

Konsul Bernick.

Efter dette? Hvad vil du her efter dette?

Johan Tønnesen.

Hævne mig på jer alle; knuse så mange, jeg kan, af jer.

(Han går ud til højre. Købmand Vigeland og fuldmægtig Krap kommer fra konsulens værelse.)

Købmand Vigeland.

Se så, nu er papirerne i orden, herr konsul.

Konsul Bernick.

Godt, godt —

Fuldmægtig Krap

(dæmpet).

Og det står altså fast at »Indian Girl« sejler imorgen?

Konsul Bernick.

Den sejler.

(Han går ind i sit værelse. Købmand Vigeland og fuldmægtig Krap går ud tilhøjre. Hilmar Tønnesen vil følge efter dem, men i det samme stikker Olaf hovedet forsigtigt ud gennem døren tilvenstre.)

Olaf.

Onkel! Onkel Hilmar!

Hilmar Tønnesen.

Uf, er det dig? Hvorfor blir du ikke ovenpå? Du har jo arrest.

Olaf

(et par skridt frem).

Hys! Onkel Hilmar, ved du nyt?

Hilmar Tønnesen.

Ja, jeg ved at du har fået prygl idag.

Olaf

(ser truende mod faderens værelse).

Han skal ikke slå mig oftere. Men ved du at onkel Johan sejler imorgen med Amerikanerne?

Hilmar Tønnesen.

Hvad rager det dig? Se at komme dig ovenpå igen.

Olaf.

Jeg kan kanske også engang komme på bøffeljagt, onkel.

Hilmar Tønnesen.

Vås; slig en kryster, som du —

Olaf.

Ja, bi bare; du får nok vide noget imorgen!

Hilmar Tønnesen.

Klodrian!

(Han går ud gennem haven. Olaf løber ind i værelset igen og lukker døren da han ser fuldmægtig Krap, som kommer fra højre.)

Fuldmægtig Krap

(går hen til konsulens dør og åbner den halvt).

Undskyld at jeg kommer igen, herr konsul; men det trækker op til et overhængigt uvejr.

(venter et øjeblik; intet svar.)

Skal »Indian Girl« sejle alligevel?

(Efter et kort ophold svarer:)

Konsul Bernick

(inde i værelset).

»Indian Girl« sejler alligevel.

(Fuldmægtig Krap lukker døren og går atter ud til højre.)

FJERDE AKT.

(Havesalen hos konsul Bernick. Arbejdsbordet er udflyttet. Det er stormfuld eftermiddag og allerede tusmørke, hvilket tiltager under det følgende.)

(En tjener tænder lysekronen; et par tjenestepiger bringer blomsterpotter, lamper og lys, der stilles på borde og opsatser langs væggene. Grosserer Rummel, i kjole, med handsker og hvidt halstorklæde, står i salen og giver anordninger.)

Grosserer Rummel

(til tjeneren).

Bare hvert andet lys, Jakob. Det bør ikke se altfor festligt ud; det skal jo komme overraskende. Og alle disse blomster —? Å jo; lad dem kun stå; det kan jo se ud, som om de stod der til daglig —

(Konsul Bernick kommer ud fra sit værelse.)

Konsul Bernick

(i døren).

Hvad skal dette sige?

Grosserer Rummel.

Au, au, er du der? (til tjenestefolkene.) Ja, nu kan I gerne gå sålænge.

(Tjeneren og pigerne går ud gennem den øverste dør tilvenstre.

Konsul Bernick
(kommer nærmere).

Men, Rummel, hvad skal dette betyde?

Grosserer Rummel.

Det betyder at dit stolteste øjeblik er kommet. Byen bringer sin første mand et fanetog iaften.

Konsul Bernick.

Hvad siger du!

Grosserer Rummel.

Fanetog med musik! Fakler skulde vi også have havt; men det turde vi ikke vove i dette stormfulde vejr. Nå, illumineret blir der; og det lyder jo også ganske godt, når det kommer i aviserne.

Konsul Bernick.

Hør, Rummel, dette vil jeg ikke vide noget af.

Grosserer Rummel.

Ja, nu er det for sent; om en halv time har vi dem.

Konsul Bernick.

Men hvorfor har du ikke sagt mig det før?

Grosserer Rummel.

Just fordi jeg var bange, du skulde gøre indvendinger. Men jeg satte mig i forbindelse med din frue; hun tillod mig at arrangere lidt, og så vil hun sørge for forfriskninger.

Konsul Bernick
(lytter).

Hvad er det? Kommer de allerede? Jeg synes, jeg hører sang.

Grosserer Rummel
(ved havedøren).

Sang? Å, det er bare Amerikanerne. Det er »Indian Girl«, som haler ud til tønden.

Konsul Bernick.

Haler den ud! Ja —; nej, jeg kan ikke dette iaften, Rummel; jeg er syg.

Grosserer Rummel.

Ja, du ser virkelig dårlig ud. Men du må mande dig op. Du må, død og pine, mande dig op! Både jeg og Sandstad og Vigeland har lagt den største vægt på at få denne tilstelning istand. Vore modstandere må trykkes ned under tyngden af en så fyldig opinionsytring som muligt. Byrygterne formerer sig; meddelelsen om ejendomskøbene kan ikke holdes tilbage længere. Du må nødvendigvis allerede iaften, under sang og taler, under glassenes klang, kort sagt, under en svulmende feststemning lade dem vide, hvad du har risikeret til samfundets bedste. Under en sådan svulmende feststemning, som jeg nys udtrykte mig, kan man udrette overordentlig meget her hos os. Men den må også til, ellers går det ikke.

Konsul Bernick.

Ja, ja, ja —

Grosserer Rummel.

Og især når et så delikat og kildent punkt skal frem. Nå, du har, Gud ske lov, et navn, som kan magte det, Bernick. Men hør nu; vi skulde dog træffe lidt aftale. Student Tønnesen har skrevet en sang til dig. Den begynder meget smukt med de ord: »Løft ideens fane højt«. Og adjunkt Rørlund har fået det opdrag at holde festtalen. Den må du naturligvis svare på.

Konsul Bernick.

Jeg kan det ikke iaften, Rummel. Kunde ikke du —?

Grosserer Rummel.

Umuligt, så gerne jeg end vilde. Talen blir jo, som du kan vide, særligt henvendt til dig. Nå, måske rettes der også nogle ord til os andre. Jeg har talt med Vigeland og Sandstad om det. Vi havde tænkt, at du kunde svare med et leve for vort samfunds trivsel; Sandstad vil tale nogle ord om endrægtighed mellem de forskellige samfundslag; Vigeland vil nok ytre noget om det ønskelige i, at det nye foretagende ikke må forrykke det moralske grundlag, hvorpå vi nu står, og jeg tænker i nogle få passende ord at erindre kvinden, hvis mere beskedne virken

heller ikke er uden betydning for samfundet. Men du hører jo ikke —

Konsul Bernick.

Jo — jo visst. Men sig mig, tror du der er et så overhændigt hav udenfor?

Grosserer Rummel.

Å, du er bange for »Palmetræet«? Det er jo godt assureret.

Konsul Bernick.

Ja, assureret; men —

Grosserer Rummel.

Og i god stand; og det er det vigtigste.

Konsul Bernick.

Hm —. Om der tilstøder et fartøj noget, så er det jo heller ikke sagt, at der går menneskeliv tilspilde. Der kan gå skib og ladning tabt, — og man kan miste kofferter og papirer —

Grosserer Rummel.

For pokker, kofferter og papirer ligger der da ikke stor magt på.

Konsul Bernick.

Ikke det! Nej, nej, jeg mente blot —. Hys; — der synger de igen.

Grosserer Rummel.

Det er ombord i »Palmetræet«.

(Købmand Vigeland kommer fra højre.)

Kobmand Vigeland.

Ja, nu haler »Palmetræet« ud. Godaften, herr konsul.

Konsul Bernick.

Og De, som sokyndig mand, holder fremdeles fast ved at —?

Kobmand Vigeland.

Jeg holder fast ved forsynet, jeg, herr konsul; jeg har desuden selv været ombord og uddelt nogle små traktater, som, jeg har det håb, skal virke til velsignelse.

(Købmand Sandstad og fuldmægtig Krap kommer fra højre.)

Købmand Sandstad
(endnu i døren).

Ja, går det godt, så går alting godt. Å se, godaften, godaften!

Konsul Bernick.

Noget påfærde, herr Krap?

Fuldmægtig Krap.

Jeg siger intet, herr konsul.

Købmand Sandstad.

Hele besætningen på »Indian Girl« er drukken; jeg skal ikke være en ærlig mand, hvis de udyr kommer levende frem.

(Frøken Hessel kommer fra højre.)

Frøken Hessel
(til konsul Bernick).
Ja, nu kan jeg hilse fra ham.

Konsul Bernick.
Allerede ombord?

Frøken Hessel.
Snart ialfald. Vi skiltes udenfor hotellet.

Konsul Bernick.
Og hans forsæt står fast?

Frøken Hessel.
Fast som fjeld.

Grosserer Rummel
(oppe ved vinduerne).
Pokker i disse nymodens indretninger; jeg kan ikke få forhængene ned.

Frøken Hessel.
Skal de ned? Jeg trode tvertom —

Grosserer Rummel.
Først ned, frøken. Ja, De ved dog, hvad der forestår?

Frøken Hessel.
Ja vel. Lad mig hjælpe; (tager fat i snorene.) jeg skal lade forhænget gå ned for svoger, — skønt jeg heller lod det gå op.

Grosserer Rummel.
Det kan De også siden. Når haven er fyldt af den bølgende mængde, går forhængene op,

og man skuer indenfor en overrasket og glad familje; — en borgers hjem bør være som et glasskab.

Konsul Bernick

(synes at ville sige noget, men vender sig hurtigt og går ind i sit værelse).

Grosserer Rummel.

Ja, lad os så holde den sidste rådslagning. Kom med, herr Krap; De må bistå os med et par faktiske oplysninger.

(Alle herrerne går ind i konsulens værelse. Froken Hessel har trukket forhængene for vinduerne og vil just gøre det samme med forhænget for den åbne glasdør, da Olaf ovenfra springer ned på havetrappen; han har et plaid over skulderen og en hylt i hånden.)

Frøken Hessel.

Åh, Gud forlade dig, gut, hvor du skræmte mig!

Olaf

(skjuler hylten).

Hys, tante!

Frøken Hessel.

Springer du ud af vinduet? Hvor skal du hen?

Olaf.

Hys; sig ingenting. Jeg vil til onkel Johan; — bare ned på bryggen, forstår du; — bare sige ham farvel. Godnat, tante!

(han løber ud gennem haven.)

Frøken Hessel.

Nej, bliv! Olaf — Olaf!

(Johan Tønnesen, rejseklædt, med en taske over skuldren, kommer varsomt gennem døren tilhøjre.)

Johan Tønnesen.

Lona!

Frøken Hessel

(vender sig).

Hvad! Kommer du igen?

Johan Tønnesen.

Der er endnu nogle minutters tid. Jeg må se hende endnu en gang. Vi kan ikke skilles således.

(Frøken Bernick og Dina, begge med kåber på, og den sidste med en liden vadsæk i hånden, kommer fra den øverste dør tilvenstre.)

Dina.

Til ham; til ham!

Frøken Bernick.

Ja, du skal komme til ham, Dina!

Dina.

Der er han!

Johan Tønnesen.

Dina!

Dina.

Tag mig med Dem!

Johan Tønnesen.

Hvad —!

Frøken Hessel.

Du vil?

Dina.

Ja, tag mig med Dem! Den anden har skrevet mig til, har sagt at iaften skal det gøres offentligt for alle mennesker —

Johan Tønnesen.

Dina, — De elsker ham ikke?

Dina.

Jeg har aldrig elsket det menneske. Jeg kaster mig på bunden af fjorden, hvis jeg blir hans forlovede! Å, hvor knuged han mig ikke iknæ igår med sine hovmodige ord! Hvorledes lod han mig ikke føle, at han drog en ringeagtet skabning op til sig! Jeg vil ikke ringeagtes længer. Jeg vil rejse. Må jeg følge med Dem?

Johan Tønnesen.

Ja, ja — og tusend gange ja!

Dina.

Jeg skal ikke længe falde Dem til besvær. Hjælp mig blot over; hjælp mig lidt tilrette i førstningen —

Johan Tønnesen.

Hurra, det finder sig nok, Dina!

Frøken Hessel

(peger mod konsulens dør).

Hys; sagte, sagte!

Johan Tønnesen.

Dina, jeg skal bære Dem på hænderne!

Dina.

Det får De ikke lov til. Jeg vil bære mig selv frem; og derover kan jeg det nok. Bare jeg kommer bort herfra. Å, disse fruer, — De ved det ikke, — de har også skrevet mig til idag; de har formanet mig at skønne på min lykke, foreholdt mig, hvilken højmodighed han har vist. Imorgen og alle dage vil de passe på mig, for at se om jeg gør mig værdig til alt dette. Jeg har en rædsel for al denne skikkelighed!

Johan Tønnesen.

Sig mig, Dina, er det kun derfor De rejser? Er jeg ingenting for Dem?

Dina.

Jo, Johan, De er mig mere end alle andre mennesker.

Johan Tønnesen.

O Dina —!

Dina.

Alle siger de her at jeg må hade og afsky Dem; at det er min pligt; men jeg skønner ikke dette med pligt; jeg kommer aldrig til at skønne det.

Frøken Hessel.

Det skal du heller ikke, barn!

Frøken Bernick.

Nej, det skal du ikke; og derfor skal du også følge ham som hans hustru.

Johan Tønnesen.

Ja, ja!

Frøken Hessel.

Hvad? Nu må jeg kysse dig, Marta! Det havde jeg ikke ventet af dig.

Frøken Bernick.

Nej, det tror jeg nok; jeg havde ikke selv ventet det. Men engang måtte det komme til udbrud i mig. Å, hvor vi her lider under mishandling af vaner og vedtægter! Gør oprør imod dette, Dina. Bliv hans hustru. Lad der ske noget, som trodser al denne skik og brug.

Johan Tønnesen.

Hvad svarer De, Dina?

Dina.

Ja, jeg vil være Deres hustru.

Johan Tønnesen.

Dina!

Dina.

Men først vil jeg arbejde, blive noget selv, således, som De er det. Jeg vil ikke være en ting, som tages.

Frøken Hessel.

Ja, ret; så skal det være.

Johan Tønnesen.

Godt; jeg venter og håber —

Frøken Hessel.

— og vinder, gut! Men nu ombord!

Johan Tonnesen.

Ja, ombord! Ah, Lona, du kære søster, et ord; hør her —

(han fører hende op mod baggrunden og taler ilsomt med hende.)

Frøken Bernick.

Dina, du lykkelige, — lad mig se på dig, kysse dig endnu en gang, — den sidste.

Dina.

Ikke den sidste; nej, kære elskede tante, vi ses nok igen.

Frøken Bernick.

Aldrig! Lov mig det, Dina, kom aldrig tilbage. (griber begge hendes hænder og ser på hende.) Nu går du til lykken, du elskede barn; — over havet. O, hvor ofte har jeg ikke i skolestuen stundet didover! Derude må det være skønt; en større himmel; skyerne går højere end her, en friere luft svaler over menneskenes hoveder —

Dina.

O, tante Marta, engang følger du efter os.

Frøken Bernick.

Jeg? Aldrig; aldrig. Her har jeg min lille livsgerning, og nu tror jeg nok at jeg kan blive fuldt og helt, hvad jeg skal være.

Dina.

Jeg kan ikke tænke at skulle skilles fra dig.

Frøken Bernick.

Ak, et menneske kan skilles fra meget, Dina. (kysser hende.) Men det får du aldrig prøve, søde barn. Lov mig at gøre ham lykkelig.

Dina.

Jeg vil ikke love noget; jeg hader det at love; alt må komme, som det kan.

Frøken Bernick.

Ja, ja, det må det; du skal blot blive, som du er, — sand og tro imod dig selv.

Dina.

Det vil jeg, tante.

Frøken Hessel

(gemmer i lommen nogle papirer, som Johan har givet hende).

Brav, brav, min kære gut. Men nu afsted.

Johan Tønnesen.

Ja, nu er der ingen tid at spilde. Farvel, Lona; tak for al din kærlighed. Farvel, Marta, og hav tak, du også, for dit trofaste venskab.

Frøken Bernick.

Farvel, Johan! Farvel, Dina! Og lykke over alle eders dage!

(Hun og frøken Hessel trænger dem mod døren i baggrunden. Johan Tønnesen og Dina går hurtigt ned gennem haven. Frøken Hessel lukker døren og trækker forhænget for.)

Frøken Hessel.

Nu er vi alene, Marta. Du har mistet hende og jeg ham.

Froken Bernick.

Du — ham?

Frøken Hessel.

Å, jeg havde allerede halvvejs mistet ham derover. Gutten gik og længted efter at få stå på egne ben; derfor bildte jeg ham ind at jeg led af hjemve.

Frøken Bernick.

Derfor? Ja, så forstår jeg at du kom. Men han vil kræve dig tilbage, Lona.

Froken Hessel.

En gammel halvsoster, — hvad skal han med hende nu? — Mændene river mangt og meget isonder omkring sig for at komme til lykken.

Frøken Bernick.

Det hænder stundom.

Frøken Hessel.

Men vi vil holde sammen, Marta.

Frøken Bernick.

Kan jeg være noget for dig?

Froken Hessel.

Hvem mere? Vi to fostermodre, — har vi ikke begge mistet vore børn? Nu er vi alene.

Frøken Bernick.

Ja, alene. Og derfor skal du også vide det, — jeg har elsket ham højere end alt i verden.

Frøken Hessel.

Marta! (griber hendes arm.) Er dette sandhed?

Frøken Bernick.

Hele mit livs indhold ligger i de ord. Jeg har elsket ham og ventet på ham. Hver sommer har jeg ventet at han skulde komme. Og så kom han; — men han så mig ikke.

Frøken Hessel.

Elsket ham! Og selv var du den, som gav ham lykken ihænde.

Frøken Bernick.

Skulde jeg ikke give ham lykken ihænde, når jeg elsked ham? Ja, jeg har elsket ham. Hele mit liv har været et liv for ham, lige siden han rejste. Hvad grund jeg havde til at håbe, mener du? O, jeg tror dog, jeg havde nogen grund til det. Men da han så kom igen, — da var det som om alt var udslettet af hans erindring. Han så mig ikke.

Frøken Hessel.

Det var Dina, som skygged for dig, Marta.

Frøken Bernick.

Vel, at hun gjorde det. Den tid han rejste, var vi jævnaldrende; da jeg så ham igen, — o,

den forfærdelige stund, — da gik det op for mig, at nu var jeg ti år ældre end han. Der havde han færdedes ude i det blanke dirrende solskin og suget ungdom og sundhed af hvert luftdrag; og herinde sad jeg imens og spandt og spandt —

Frøken Hessel.

— hans lykkes tråd, Marta.

Frøken Bernick.

Ja, det var guld, jeg spandt. Ingen bitterhed! Ikke sandt, Lona, vi har været ham to gode søstre?

Frøken Hessel
(slår armene om hende).

Marta!

(Konsul Bernick kommer ud fra sit værelse.)

Konsul Bernick
(til herrerne derinde).

Ja ja, styr med det hele, som I vil. Når tiden kommer, skal jeg nok — (lukker døren.) Ah, er man der? Hør, Marta, du må klæde dig en smule om. Og sig Betty, at hun gør det samme. Jeg ønsker ingen pragt, naturligvis; blot et net husligt tilsnit. Men I må skynde jer.

Frøken Hessel.

Og en lykkelig, oprømt mine, Marta; glade øjne må I sætte op.

Konsul Bernick.

Olaf skal også komme ned; jeg vil have ham ved siden af mig.

Frøken Hessel.

Hm; Olaf —

Frøken Bernick.

Jeg skal sige Betty besked

(hun går ud gennem den øverste dør tilvenstre.)

Frøken Hessel.

Ja, nu er altså den store højtidelige stund oprunden.

Konsul Bernick,

(der går urolig frem og tilbage).

Ja, den er så.

Frøken Hessel.

I en slig stund må en mand føle sig stolt og lykkelig, kan jeg tænke.

Konsul Bernick

(ser på hende).

Hm!

Frøken Hessel.

Hele byen skal jo illumineres, hører jeg.

Konsul Bernick.

Ja, de har faldet på noget sådant.

Frøken Hessel.

Alle foreninger vil møde frem med sine faner. Dit navn vil komme til at lyse i ildskrift.

Inat vil der blive telegraferet til alle kanter af landet »Omgiven af sin lykkelige familje modtog konsul Bernick sine medborgeres hyldest som en af samfundets støtter«.

Konsul Bernick.

Det vil ske; og der vil blive råbt hurra udenfor, og mængden vil juble mig frem i døren der, og jeg vil blive nødt til at bukke mig og takke.

Frøken Hessel.

Å, nødt til det —

Konsul Bernick.

Tror du, jeg føler mig lykkelig i denne stund?

Frøken Hessel.

Nej, jeg tror ikke at du kan føle dig så ganske rigtig lykkelig.

Konsul Bernick.

Lona, du foragter mig.

Frøken Hessel.

Endnu ikke.

Konsul Bernick.

Du har heller ikke ret til det. Ikke til at foragte mig! — Lona, du kan ikke fatte, hvor usigelig ensom jeg står her i dette sammenknebne forkrøblede samfund, — hvorledes jeg år for år har måttet slå af på min fordring til en

hel udfyldende livsgerning. Hvad har jeg udrettet, så mangfoldigt det end kan synes? Stykværk, — småpuslerier. Men andet eller mere tåles ikke her. Vilde jeg gå et skridt foran den stemning og det syn, som just er oppe i døgnet, så var det ude med min magt. Ved du, hvad vi er, vi, som regnes for samfundets støtter? Vi er samfundets redskaber, hverken mere eller mindre.

Frøken Hessel.

Hvorfor ser du dette først nu?

Konsul Bernick.

Fordi jeg har tænkt meget i den sidste tid, — siden du kom igen, — og mest i denne aften. — Å, Lona, hvorfor kendte jeg dig ikke tilbunds dengang — i gamle dage.

Frøken Hessel.

Hvad så?

Konsul Bernick.

Aldrig havde jeg da givet slip på dig; og havde jeg havt dig, da stod jeg ikke, hvor jeg nu står.

Froken Hessel.

Og tænker du ikke på, hvad hun kunde blevet for dig, hun, som du valgte i mit sted?

Konsul Bernick.

Jeg ved ialfald at hun intet er blevet for mig af det, jeg trængte til.

Frøken Hessel.

Fordi du aldrig har delt din livsgerning med hende; fordi du aldrig har stillet hende fri og sand i sit forhold til dig; fordi du lader hende gå her og segne under bebrejdelsen for den skam, du har væltet over på hendes nærmeste.

Konsul Bernick.

Ja, ja, ja; det kommer altsammen fra løgnen og hulheden.

Frøken Hessel.

Og hvorfor bryder du så ikke med al denne løgn og hulhed?

Konsul Bernick.

Nu? Nu er det forsent, Lona.

Frøken Hessel.

Karsten, sig mig, hvad tilfredsstillelse dette skin og bedrag bringer dig.

Konsul Bernick.

Mig bringer det ingen. Jeg må gå tilgrunde som hele dette forhutlede samfund. Men der vokser op en slægt efter os; det er min søn, jeg arbejder for; det er for ham jeg lægger et livsværk tilrette. Der vil komme en tid, da der sænker sig sandhed ned i samfundslivet, og på den skal han grunde en lykkeligere tilværelse end hans faders.

Frøken Hessel.

Med en løgn til underlag? Betænk, hvad det er, du giver din søn i arv.

Konsul Bernick

(i undertrykt fortvivlelse).

Jeg giver ham tusende gange værre arv, end du ved. Men engang må dog forbandelsen vige. Og dog — alligevel — (udbrydende) Hvor kunde I bringe alt dette over mit hoved! Men nu er det sket. Nu må jeg fremad. Det skal ikke lykkes jer at få knust mig!

(Hilmar Tønnesen, med en åben billet i hånden, kommer ilsomt og forstyrret fra højre.)

Hilmar Tønnesen.

Men dette er jo —. Betty, Betty!

Konsul Bernick.

Hvad nu? Kommer de allerede?

Hilmar Tønnesen.

Nej nej; men jeg må nødvendig tale med nogen —

(han går ud gennem den øverste dør tilvenstre.)

Frøken Hessel.

Karsten; du taler om at vi kom for at knuse dig. Så lad mig da sige dig, hvad malm han er af, denne forlorne søn, som eders moralske samfund skyr lig en pestbefængt. Han kan undvære jer, for nu er han rejst.

Konsul Bernick.

Men han vilde komme igen —

Frøken Hessel.

Johan kommer aldrig igen. Han er rejst for stedse, og Dina er rejst med ham.

Konsul Bernick.

Kommer ikke igen? Og Dina rejst med ham?

Frøken Hessel.

Ja, for at blive hans hustru. Således slår de to eders dydsirede samfund i ansigtet, ligesom jeg engang — nå!

Konsul Bernick.

Rejst; — hun også — med »Indian Girl« —!

Frøken Hessel.

Nej; så dyr en fragt turde han ikke betro til den ryggesløse bande. Johan og Dina er rejst med »Palmetræet«.

Konsul Bernick.

Ah! Og altså — forgæves — (går hurtig hen, river op døren til sit værelse og råber ind.) Krap, stands »Indian Girl«; den må ikke sejle iaften!

Fuldmægtig Krap
(indenfor).

»Indian Girl« står alt tilhavs, herr konsul.

Konsul Bernick
(lukker døren og siger mat).

Forsent, — og uden nytte —

Froken Hessel.

Hvad mener du?

Konsul Bernick.

Intet, intet. Vig fra mig —!

Froken Hessel.

Hm; se her, Karsten. Johan lader dig sige, at han betror til mig det navn og rygte, han engang lånte dig, og ligeså det, du raned fra ham, da han var borte. Johan tier; og jeg kan gøre og lade i den sag, hvad jeg vil. Se, her holder jeg dine to breve i min hånd.

Konsul Bernick.

Du har dem! Og nu — nu vil du — allerede iaften, — kanske når fanetoget —

Froken Hessel.

Jeg kom ikke herover for at røbe dig, men for at ryste dig således op, at du frivilligt skulde tale. Det er ikke lykkedes. Så bliv da stående i løgnen. Se her; her river jeg dine to breve istykker. Tag stumperne; der har du dem. Nu er der intet, som vidner imod dig, Karsten. Nu er du tryg; vær nu også lykkelig, — om du kan.

Konsul Bernick

(gennemrystet).

Lona, — hvorfor gjorde du ikke dette før! Nu er det for sent; nu er hele livet forspildt for mig; jeg kan ikke leve mit liv efter denne dag.

Frøken Hessel.

Hvad er her sket?

Konsul Bernick.

Spørg mig ikke. — Men jeg må leve alligevel! Jeg vil leve — for Olafs skyld. Han skal oprette alt og sone alt —

Frøken Hessel.

Karsten —!

(Hilmar Tønnesen kommer ilsomt tilbage.)

Hilmar Tønnesen.

Ingen at finde; borte; ikke Betty heller!

Konsul Bernick.

Hvad fejler dig?

Hilmar Tønnesen.

Jeg tør ikke sige dig det.

Konsul Bernick.

Hvad er det? Du må og skal sige mig det!

Hilmar Tønnesen.

Nu vel; Olaf er rømt med »Indian Girl«.

Konsul Bernick

(tumler tilbage).

Olaf — med »Indian Girl«! Nej, nej!

Frøken Hessel.

Jo, han er! Nu forstår jeg —; jeg så, han sprang ud af vinduet.

Konsul Bernick
(i døren til sit værelse, råber fortvivlet).

Krap, stands »Indian Girl« for enhver pris!

Fuldmægtig Krap
(kommer ud).

Umuligt, herr konsul. Hvor kan De tænke Dem —?

Konsul Bernick.

Vi må standse det; Olaf er ombord!

Fuldmægtig Krap.

Hvad siger De!

Grosserer Rummel
(kommer ud).

Olaf løbet bort? Ikke muligt!

Købmand Sandstad
(kommer).

Han blir sendt tilbage med lodsen, herr konsul.

Hilmar Tønnesen.

Nej, nej; han har skrevet mig til; (viser billetten.) han siger, han vil skjule sig i lasten til de er i rum sø.

Konsul Bernick.

Jeg ser ham aldrig mere!

Grosserer Rummel.

Å, hvad snak; et stærkt godt skib, nylig repareret —

Købmand Vigeland
(der ligeledes er kommen ud).
— fra Deres eget værft, herr konsul!

Konsul Bernick.
Jeg ser ham aldrig mere, siger jeg. Jeg har mistet ham, Lona, og — nu ser jeg det — jeg har aldrig ejet ham. (lytter.) Hvad er det?

Grosserer Rummel.
Musik. Nu kommer fanetoget.

Konsul Bernick.
Jeg kan ikke, jeg vil ikke modtage nogen!

Grosserer Rummel.
Hvad tænker du på? Det går umuligt an.

Købmand Sandstad.
Umuligt, herr konsul; betænk, hvad der står på spil for Dem.

Konsul Bernick.
Hvad gælder alt det nu for mig! Hvem har jeg nu at arbejde for?

Grosserer Rummel.
Kan du sporge så? Du har da os selv og samfundet.

Købmand Vigeland.
Ja, det var et sandt ord.

Købmand Sandstad.
Og konsulen glemmer da vel ikke at vi —

(Frøken Bernick kommer gennem den øverste dør tilvenstre. Musiken høres dæmpet, langt nede i gaden.)

Frøken Bernick.

Nu kommer toget; men Betty er ikke hjemme; jeg forstår ikke hvor hun —

Konsul Bernick.

Ikke hjemme! Der ser du, Lona; ingen støtte, hverken i glæde eller i sorg.

Grosserer Rummel.

Væk med forhængene! Kom og hjælp mig, herr Krap. Kom De også, herr Sandstad. Jammerskade at familjen just nu skal være så splittet ad; ganske imod programmet.

(Forbængene drages fra vinduer og dør. Man ser hele gaden illumineret. På huset ligeoverfor er et stort transparent med indskrift: „Leve Karsten Bernick, vort samfunds støtte!")

Konsul Bernick

(viger sky tilbage).

Bort med alt dette! Jeg vil ikke se det! Sluk, sluk!

Grosserer Rummel.

Med respekt at spørge, er du ikke vel bevaret?

Frøken Bernick.

Hvad fejler ham, Lona?

Frøken Hessel.

Hys!

(taler sagte med hende.)

Konsul Bernick.

Væk med denne hånende indskrift, siger jeg! Ser I ikke, at alle disse lys rækker tungen ud efter os?

Grosserer Rummel.

Nej, nu må jeg tilstå —

Konsul Bernick.

Å, hvad forstår I —! Men jeg, jeg —! Alt dette er lys i en ligstue!

Fuldmægtig Krap.

Hm —

Grosserer Rummel.

Nej, men ved du hvad, — du tager dig det også altfor nær.

Købmand Sandstad.

Gutten får sig en tur over Atlanterhavet, og så har De ham igen.

Købmand Vigeland.

Bare tillid til almagtens hånd, herr konsul.

Grosserer Rummel.

Og til skuden, Bernick; den er da ikke synkefærdig, ved jeg.

Fuldmægtig Krap.

Hm —

Grosserer Rummel.

Ja, var det en af disse svømmende ligkister, som man hører om i de store samfund —

Konsul Bernick.

Jeg føler at mit hår gråner i denne stund.

(Fru Bernick, med et stort shawl over hovedet, kommer gennem havedøren.)

Fru Bernick.

Karsten, Karsten, ved du —?

Konsul Bernick.

Ja, jeg ved —; men du, — du, som intet ser, — du, som ikke har en moders øje for ham —!

Fru Bernick.

O hør dog —!

Konsul Bernick.

Hvorfor har du ikke våget over ham? Nu har jeg mistet ham. Giv mig ham igen, om du kan!

Fru Bernick.

Ja, jeg kan; jeg har ham!

Konsul Bernick.

Du har ham!

Herrerne.

Ah!

Hilmar Tonnesen.

Nå, det tænkte jeg nok.

Frøken Bernick.

Du har fåt ham igen, Karsten!

Froken Hessel.

Ja, vind ham nu også.

Konsul Bernick.

Du har ham! Er det sandt, hvad du siger? Hvor er han?

Fru Bernick.

Det får du ikke vide, før du har tilgivet ham.

Konsul Bernick.

Å hvad, tilgivet —! Men hvorledes fik du vide —?

Fru Bernick.

Tror du ikke en moder ser? Jeg var i dodsangst for at du skulde erfare noget. Et par ord, som han lod falde igår —; og da hans værelse var tomt, og randsel og klæder borte —

Konsul Bernick.

Ja, ja —?

Fru Bernick.

Jeg løb; fik fat i Aune; vi kom ud i hans sejlbåd; det amerikanske skib holdt på at sejle. Gud ske lov, vi kom dog tidsnok, — kom ombord, — fik undersøgt i rummet, — fandt ham. — O, Karsten, du må ikke straffe ham!

Konsul Bernick.

Betty!

Fru Bernick.

Og ikke Aune heller!

Konsul Bernick.

Aune? Hvad ved du om ham? Er »Indian Girl« under sejl igen?

Fru Bernick.

Nej, det er just sagen —

Konsul Bernick.

Tal, tal!

Fru Bernick.

Aune var ligeså rystet som jeg; undersøgelsen tog tid; mørket faldt på, så lodsen gjorde vanskeligheder; og så dristed Aune sig til — i dit navn —

Konsul Bernick.

Nu?

Fru Bernick.

At standse skibet til imorgen.

Fuldmægtig Krap.

Hm —

Konsul Bernick.

O, hvilken usigelig lykke!

Fru Bernick.

Du er ikke vred?

Konsul Bernick.

O, hvilket overmål af lykke, Betty!

Grosserer Rummel.

Du er da også altfor samvittighedsfuld.

Hilmar Tønnesen.

Ja, så snart det gælder en liden kamp med elementerne, så — uf!

Fuldmægtig Krap
(oppe ved vinduerne).

Nu kommer toget gennem haveporten, herr konsul.

Konsul Bernick.

Ja, nu kan de komme.

Grosserer Rummel.

Hele haven fyldes med mennesker.

Købmand Sandstad.

Hele gaden er propfuld.

Grosserer Rummel.

Hele byen er på benene, Bernick. Dette er virkelig et ildnende øjeblik.

Købmand Vigeland.

Lad os tage det med et ydmygt sind, herr Rummel.

Grosserer Rummel.

Alle fanerne er ude. Hvilket tog! Der har vi festkommitteen med adjunkt Rørlund i spidsen.

Konsul Bernick.

Lad dem komme, siger jeg!

Grosserer Rummel.

Men hør; i den oprørte sindstilstand, du er i —

Konsul Bernick.

Hvad så?

Grosserer Rummel.

Jeg skal ikke være utilbøjelig til at gribe ordet på dine vegne.

Konsul Bernick.

Nej tak; iaften vil jeg tale selv.

Grosserer Rummel.

Men ved du også, hvad du bør sige?

Konsul Bernick.

Ja, vær tryg, Rummel, — nu ved jeg, hvad jeg bør sige.

(Musiken er imidlertid ophørt. Havedøren slås op. Adjunkt Rørlund i spidsen for festkommitteen træder ind, ledsaget af et par lejetjenere, der bærer en tildækket kurv. Efter dem kommer byens borgere af alle klasser, så mange, salen kan rumme. En uoverskuelig mængde med faner og flag skimtes udenfor i haven og på gaden.)

Adjunkt Rørlund.

Højt ærede herr konsul! Jeg ser af den overraskelse, der maler sig i Deres åsyn, at vi her som uventede gæster trænger ind til Dem i Deres lykkelige familjekreds, ved Deres fredelige arne, omringet af hæderlige og virksomme venner og medborgere. Men det har været os en hjertets trang at bringe Dem vor hyldest. Det er ikke første gang at sådant sker, men dog første gang i en så omfattende målestok. Vi har mangen gang bragt Dem vor tak for det brede moralske

grundlag, hvorpå De, så at sige, har bygget vort samfund. Dennegang hylder vi Dem navnlig som den klartskuende, utrættelige, uegennyttige, ja selvopofrende medborger, der har grebet initiativet til et foretagende, som efter alle kyndiges mening vil give et mægtigt fremstød til dette samfunds timelige trivsel og velvære.

Stemmer blandt mængden.

Bravo, bravo!

Adjunkt Rørlund.

Herr konsul, De har i en række af år foregået vor by med et lysende exempel. Jeg taler ikke her om Deres mønstergyldige familjeliv, ej heller om Deres uplettede moralske vandel overhovedet. Deslige ting være henviste til lønkamret og ikke til festsalen! Men jeg taler om Deres borgerlige virksomhed, således, som den ligger åben for alles øjne. Veludrustede skibe går ud fra Deres værfter og viser flaget på de fjerneste have. En talrig og lykkelig arbejdsstok ser op til Dem, som til en fader. Ved at kalde nye erhvervsgrene tillive har De grundlagt hundreder af familjers velfærd. Med andre ord — De er dette samfunds grundpille i eminent betydning.

Stemmer.

Hør, hør, bravo!

Adjunkt Rørlund.

Og just dette uegennyttighedens skær, der hviler over al Deres vandel, er det, der virker

så usigelig velgørende, besynderligen i disse tider. De står nu i begreb med at skaffe os en — ja, jeg tager ikke i betænkning at nævne ordet prosaisk og ligefrem — en jernbane.

Mange stemmer.

Bravo! Bravo!

Adjunkt Rørlund.

Men dette foretagende lader til at skulle støde på vanskeligheder, væsentlig dikterede af snevre selviske hensyn.

Stemmer.

Hør; hør!

Adjunkt Rørlund.

Det er nemlig ikke forbleven ubekjendt, at visse individer, der ikke hører til vort samfund, er kommen dette steds stræbsomme borgere i forkøbet, og har sat sig i besiddelse af visse fordele, som retteligen burde være kommen vor egen by tilgode.

Stemmer.

Ja, ja! Hør!

Adjunkt Rørlund.

Denne beklagelige kendsgerning er naturligvis også kommen til Deres kundskab, herr konsul. Men ikke desto mindre forfølger De urokkelig Deres forehavende, vel vidende at en statsborger ikke blot bør have sin egen kommune for øje.

Forskellige stemmer.

Hm! Nej; nej! Jo; jo!

Adjunkt Rørlund.

Det er således mennesket som borger i staten, — manden, som han skal og bør være, — hvem vi iaften i Dem bringer vor hyldest. Gid Deres foretagende må vorde til sandt og varigt held for dette samfund! Jernbanen kan visselig blive en vej, hvorpå vi udsætter os for at tilføres fordærvelige elementer udenfra, men også en vej, der hurtigt skaffer os af med dem. Og slette elementer udenfra kan vi jo, selv nu, ikke holde os fri for. Men at vi just på denne festlige aften, efter hvad rygtet siger, heldigen og hurtigere end forventet, er bleven visse sådanne elementer kvit —

Stemmer.

Hys! Hys!

Adjunkt Rørlund.

— det tager jeg som et lykkeligt varsel for foretagendet. At jeg berører dette punkt her, viser at vi befinder os i et hus, hvor den ethiske fordring stilles højere end familjebåndet.

Stemmer.

Hør! Bravo!

Konsul Bernick
(samtidigt).

Tillad mig —

Adjunkt Rørlund.

Kun få ord endnu, herr konsul. Hvad De har udrettet for denne kommune, har De visselig ikke udrettet med den bagtanke, at det for Dem skulde drage nogen håndgribelig fordel efter sig. Men et ringe tegn på erkendtlige medborgeres påskønnelse tør De dog ikke tilbagevise, og det allermindst i denne betydningsfulde stund, da vi, efter praktiske mænds forsikring, står foran begyndelsen til en ny tid.

Mange stemmer.

Bravo! Hør! Hør!

(Han giver lejetjenerne et vink; de bringer kurven nærmere; medlemmer af festkommitteen fremtager og præsenterer under det følgende de genstande, hvorom der bliver talt.)

Adjunkt Rørlund.

Så har vi da her, herr konsul, at overrække Dem et sølv-kaffe-service. Lad det smykke Deres bord når vi i fremtiden, som så ofte før, har den glæde at samles i dette gæstfrie hus.

Og også Dem, mine herrer, der så redebon har stået vort samfunds første mand bi, beder vi modtage en liden erindringsgave. Denne sølvpokal er til Dem, herr grosserer Rummel. De har så ofte, i veltalende ord, under pokalernes klang forfægtet dette samfunds borgerlige interesser; gid De ofte må finde værdige anledninger til at løfte og tømme denne pokal. — Dem, herr købmand Sandstad, overrækker jeg dette album

med fotografier af medborgere. Deres bekendte og anerkendte humanitet har sat Dem i den behagelige stilling at tælle venner indenfor alle partier i samfundet. — Og til Dem, herr købmand Vigeland, har jeg, til pryd for Deres lønkammer, at frembyde denne huspostille på velin og i pragtbind. Under årenes modnende indflydelse har De nået frem til en alvorsfuld livsbetragtning; Deres virksomhed i døgnets gøremål har gennem en årrække været lutret og adlet af tanken på det højere og det hinsidige. (vender sig til mængden.) Og hermed, mine venner, et leve for konsul Bernick og hans medkæmpere! Et hurra for vort samfunds støtter!

Hele skaren.

Leve konsul Bernick! Leve samfundets støtter! Hurra, hurra, hurra!

Frøken Hessel.

Til lykke, svoger!

(Forventningsfuld stilhed.)

Konsul Bernick

(begynder alvorligt og langsomt).

Mine medborgere, — gennem Deres ordfører blev det sagt, at vi iaften står foran begyndelsen til en ny tid, — og det håber jeg skal blive tilfældet. Men for at dette kan ske, må vi tilegne os sandheden, — sandheden, som indtil iaften gennemgående og i alle forholde, har været husvild i dette samfund.

(Overraskelse blandt de omstående.)

Konsul Bernick.

Jeg må da begynde med at vise tilbage de lovord, som De, herr adjunkt, efter skik og brug ved deslige anledninger, har overøst mig med. Jeg fortjener dem ikke; thi jeg har indtil idag ikke været nogen uegennyttig mand. Har jeg end ikke altid efterstræbt pengefordel, så er jeg mig ialfald dog nu bevidst, at et begær og en higen efter magt, indflydelse, anseelse, har været drivkraften i de fleste af mine handlinger.

Grosserer Rummel
(halvhøjt).

Hvad nu?

Konsul Bernick.

Lige over for mine medborgere gør jeg mig ingen bebrejdelse herfor; thi jeg tror endnu, at jeg tør stille mig i første række blandt de dygtige her hos os.

Mange stemmer.

Ja, ja, ja!

Konsul Bernick.

Men hvad jeg lægger mig selv til last er, at jeg så ofte har været svag nok til at bøje ind på krogveje, fordi jeg kendte og frygted vort samfunds tilbøjelighed til at skimte urene bevæggrunde bagved alt det, en mand her foretager sig. Og nu kommer jeg til et punkt, som vedrører dette.

Grosserer Rummel
(urolig).

Hm—hm!

Konsul Bernick.

Her går rygter om store ejendomskøb opover i landet. Disse ejendomme har jeg købt, allesammen, jeg alene.

Dæmpede stemmer.

Hvad siger han? Konsulen? Konsul Bernick?

Konsul Bernick.

De er foreløbig i min hånd. Naturligvis har jeg betroet mig til mine medarbejdere, de herrer Rummel, Vigeland og Sandstad, og vi er bleven enige om —

Grosserer Rummel.

Det er ikke sandt! Bevis — bevis —!

Købmand Vigeland.

Vi er ikke bleven enige om nogenting!

Købmand Sandstad.

Nej, nu må jeg da sige —

Konsul Bernick.

Det er ganske rigtigt; vi er endnu ikke bleven enige om det, jeg vilde nævnt. Men jeg håber sikkert at de tre herrer samstemmer med mig når jeg fortæller, at jeg iaften er bleven enig med mig selv om at disse ejendomme skal udbydes til almindelig aktietegning; enhver, som vil, kan få del i dem.

Mange stemmer.

Hurra! Leve konsul Bernick!

Grosserer Rummel

(sagte til konsul Bernick).

Et så nedrigt forræderi —!

Købmand Sandstad

(ligeså).

Altså narret os —!

Købmand Vigeland.

Nå, så dævelen rive —! Å kors, hvad er det jeg siger?

Mængden

(udenfor).

Hurra, hurra, hurra!

Konsul Bernick.

Stilhed, mine herrer. Jeg har ingen adkomst til denne hyldest; thi hvad jeg nu har besluttet, var ikke fra først af min hensigt. Min hensigt var at beholde det hele selv, og jeg er fremdeles af den mening at disse ejendomme bedst kan nyttiggøres, om de forbliver samlet på en hand. Men man kan vælge. Ønsker man det, så er jeg villig til at forvalte dem efter bedste skøn.

Stemmer.

Ja! Ja! Ja!

Konsul Bernick.

Men først må mine medborgere kende mig tilbunds. Lad så enhver granske sig selv, og lad det så stå fast, at fra iaften begynder vi en

ny tid. Den gamle, med sin sminke, med sit hykleri og sin hulhed, med sin løjede skikkelighed og med sine jammerlige hensyn, skal stå for os som et musæum, åbent til belærelse; og til dette musæum skænker vi, — ikke sandt, mine herrer? — både kaffeservicet og pokalen og albumet og huspostillen på velin og i pragtbind.

Grosserer Rummel.

Ja naturligvis.

Købmand Vigeland
(mumler).

Har De taget alt det andet så —

Købmand Sandstad.

Vær så god.

Konsul Bernick.

Og nu hovedopgøret med mit samfund. Der blev sagt at slette elementer havde forladt os iaften. Jeg kan tilføje, hvad man ikke ved: den mand, der sigtedes til, er ikke rejst alene; med ham fulgte for at blive hans hustru —

Frøken Hessel
(højt).

Dina Dorf!

Adjunkt Rørlund.

Hvad!

Fru Bernick.

Hvad siger du!

(Stor bevægelse.)

Adjunkt Rørlund.

Flygtet? Løbet bort — med ham! Umuligt!

Konsul Bernick.

For at blive hans hustru, herr adjunkt. Og jeg tilføjer mere. (sagte.) Betty, fat dig, og bær, hvad der nu kommer. (højt.) Jeg siger: hatten af for den mand; thi han har højmodig taget en andens brøde på sig. Mine medborgere, jeg vil ud af usandheden; den har været nær ved at forgifte hver eneste trævl i mig. De skal vide alt. Jeg var for femten år siden den skyldige.

Fru Bernick
(sagte og bævende):

Karsten!

Frøken Bernick
(ligeså).

Ah, Johan —!

Frøken Hessel.

Der vandt du endelig dig selv!

(Målløs forbauselse blandt de tilstedeværende.)

Konsul Bernick.

Ja, mine medborgere, jeg var den skyldige, og han rejste. De onde og usande rygter, som bagefter udbredtes, står det ikke nu i menneskelig magt at modbevise. Men herover tør jeg ikke beklage mig. For femten år siden svang jeg mig ivejret på disse rygter; om jeg nu skal falde på dem, det får enhver overlægge med sig selv.

Adjunkt Rørlund.

Hvilket lynslag! Byens første mand —! (dæmpet til fru Bernick). O, hvor jeg beklager Dem, frue!

Hilmar Tønnesen.

En sådan tilstaelse! Nå, det må jeg sige —!

Konsul Bernick.

Men ingen afgørelse iaften. Jeg beder enhver gå til sit, — at samle sig, — at se ind i sig selv. Når ro er falden over sindene, vil det vise sig om jeg har tabt eller vundet ved at jeg talte. Farvel! Jeg har endnu meget, meget, at angre; men det vedkommer kun min samvittighed. Godnat! Bort med al festpragt. Det føler vi alle, at sligt er ikke her på sin plads.

Adjunkt Rørlund.

Visselig ikke. (dæmpet til fru Bernick.) Løbet bort! Hun var mig altså dog fuldstændig uværdig. (halvhøjt til festkommitteen.) Ja, mine herrer, efter dette tænker jeg det er bedst at vi fjerner os i al stilhed.

Hilmar Tønnesen.

Hvorledes man herefter skal kunne holde ideens fane højt, det —. Uf!

(Meddelelsen er imidlertid gåt hviskende fra mund til mund. Alle deltagerne i fanetoget fjerner sig gennem haven. Rummel, Sandstad og Vigelaud går borf under hæftig men dæmpet ordstrid. Hilmar Tønnesen lister sig ud tilhøjre. Under taushed bliver tilbage i salen konsul Bernick, fru Bernick, frøken Bernick, frøken Hessel og fuldmægtig Krap.)

Konsul Bernick.

Betty, har du tilgivelse for mig?

Fru Bernick

(ser smilende på ham).

Ved du, Karsten, at nu har du åbnet mig den gladeste udsigt i mange år?

Konsul Bernick.

Hvorledes —?

Fru Bernick.

I mange år har jeg troet, at jeg engang havde ejet dig og tabt dig igen. Nu ved jeg, at jeg aldrig har ejet dig; men jeg skal vinde dig.

Konsul Bernick

(slår armene om hende).

O, Betty, du har vundet mig! Gennem Lona har jeg først lært dig rigtig at kende. Men lad nu Olaf komme.

Fru Bernick.

Ja, nu skal du få ham. — Herr Krap —!

(Hun taler sagte med ham i baggrunden. Han går ud gennem havedøren. Under det følgende slukkes efterhånden alle transparenter og lys i husene.)

Konsul Bernick

(dæmpet).

Tak, Lona, du har reddet det bedste i mig — og for mig.

Frøken Hessel.

Var det andet, jeg vilde?

Konsul Bernick.

Ja, var det, — eller var det ikke? Jeg kan ikke blive klog på dig.

Frøken Hessel.

Hm —

Konsul Bernick.

Altså ikke had? Ikke hævn? Hvorfor kom du da herover?

Frøken Hessel.

Gammelt venskab ruster ikke.

Konsul Bernick.

Lona!

Frøken Hessel.

Da Johan fortalte mig dette om løgnen, da svor jeg ved mig selv: min ungdoms helt skal stå fri og sand.

Konsul Bernick.

O, hvor lidet har jeg jammerlige menneske fortjent det af dig!

Frøken Hessel.

Ja, dersom vi kvinder spurgte efter fortjenesten, Karsten —!

(Skibsbygger Aune kommer med Olaf fra haven.)

Konsul Bernick
(imod ham).

Olaf!

Olaf.

Fader, jeg lover dig, jeg skal aldrig mere —

Konsul Bernick.

Løbe bort?

Olaf.

Ja, ja, det lover jeg dig, fader.

Konsul Bernick.

Og jeg lover dig, du skal aldrig få grund til det. Herefter skal du få lov til at vokse op, ikke som arvetager til min livsgerning, men som den, der selv har en livsgerning ivente.

Olaf.

Og får jeg også lov til at blive, hvad jeg vil?

Konsul Bernick.

Ja, det får du.

Olaf.

Tak. Så vil jeg ikke blive samfundets støtte.

Konsul Bernick.

Så? Hvorfor ikke det?

Olaf.

Nej, for jeg tror, det må være så kedeligt.

Konsul Bernick.

Du skal blive dig selv, Olaf; så får resten gå, som det kan. — Og De, Aune —

Skibsbygger Aune.

Jeg ved det, herr konsul; jeg har min afsked.

Konsul Bernick.

Vi bliver sammen, Aune; og tilgiv mig —

Skibsbygger Aune.

Hvorledes? Skibet sejler ikke iaften.

Konsul Bernick.

Det sejler heller ikke imorgen. Jeg gav Dem for knap frist. Det må ses grundigere efter.

Skibsbygger Aune.

Skal ske, herr konsul, — og det med de nye maskiner!

Konsul Bernick.

Så skal det være. Men grundigt og ærligt. Her er mangt hos os, som trænger til en grundig og ærlig reparation. Nå, godnat, Aune.

Skibsbygger Aune.

Godnat, herr konsul; — og tak, tak, tak!

(han går ud tilhøjre.)

Fru Bernick.

Nu er de alle borte.

Konsul Bernick.

Og vi er alene. Mit navn lyser ikke i ildskrift længer; alle lys er slukket i vinduerne.

Frøken Hessel.

Vilde du ønske dem tændt igen?

Konsul Bernick.

Ikke for nogen pris i verden. Hvor har jeg været henne! I vil forfærdes, når I får vide

det. Nu er det som jeg var kommen til sans og samling efter en forgiftelse. Men jeg føler det, — jeg kan blive ung og sund igen. O, kom nærmere, — tættere omkring mig. Kom, Betty! Kom, Olaf, min gut! Og du, Marta; — jeg har ikke set dig i alle disse år, synes jeg.

Frøken Hessel.

Nej, det tror jeg gerne; jert samfund er et samfund af pebersvend-sjæle; I ser ikke kvinden.

Konsul Bernick.

Sandt, sandt; og just derfor, — ja, det står fast, Lona, — du rejser ikke fra Betty og mig

Fru Bernick.

Nej, Lona, det må du ikke!

Frøken Hessel.

Nej, hvor kunde jeg forsvare at rejse fra jer unge folk, som skal begynde at sætte bo? Er jeg ikke fostermoder? Jeg og du, Marta, vi to gamle tanter —. Hvad ser du efter?

Frøken Bernick.

Hvor himlen klarner. Hvor det lysner over havet. »Palmetræet« har lykken med sig.

Frøken Hessel.

Og lykken ombord.

Konsul Bernick.

Og vi — vi har en lang alvorlig arbejdsdag ivente; jeg mest. Men lad den komme; slut jer

blot tæt om mig, I trofaste sanddru kvinder. Det har jeg også lært i disse dage: det er I kvinder, som er samfundets støtter.

Frøken Hessel.

Da har du lært en skrøbelig visdom, svoger. (lægger hånden vægtigt på hans skulder.) Nej, du; sandhedens og frihedens ånd, — det er samfundets støtter.

EN FOLKEFIENDE.

SKUESPIL I FEM AKTER

AF

HENRIK IBSEN.

KØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN).

GRÆBES BOGTRYKKERI.

1882.

EN FOLKEFIENDE.

PERSONERNE:

Doktor Tomas Stockmann, badelæge.

Fru Stockmann, hans hustru.

Petra, deres datter, lærerinde.

Ejlif } deres sønner, 13 og 10 år gamle.
Morten }

Peter Stockmann, doktorens ældre bror, byfogd og politimester, formand i badebestyrelsen o. s. v.

Morten Kiil, garvermester, fru Stockmanns plejefar.

Hovstad, redaktør af «Folkebudet».

Billing, medarbejder i bladet.

Skibskaptejn Horster.

Bogtrykker Aslaksen.

Deltagere i et borgermøde, mænd af alle stænder, nogle kvinder og en flok skolegutter.

(Handlingen foregår i en kystby i det sydlige Norge.)

FORSTE AKT.

(Aften i doktorens dagligstue, der er tarveligt men net udstyret og møbleret. På sidevæggen til højre er to døre, hvoraf den fjerneste fører ud til forstuen og den nærmeste ind til doktorens arbejdsværelse. På den modsatte væg, lige over for døren til forstuen, er en dør til familiens øvrige værelser. Midt på samme væg står kakkelovnen, og nærmere mod forgrunden en sofa med spejl over og foran sofaen et ovalt bord med tæppe. På bordet en tændt lampe med skærm. I baggrunden en åben dør til spisestuen. Dækket aftensbord med lampe på derinde.)

(Billing sidder inde ved spisebordet med en serviet under hagen. Fru Stockmann står ved bordet og rækker ham et fad med et stort stykke oksesteg. De øvrige pladse om bordet er forladte, bordtøjet i uorden, som efter et endt måltid.)

Fru Stockmann.

Ja, når De kommer en time for sent, herr Billing, så får De ta' tiltakke med kold mad.

Billing

(spisende).

Det smager aldeles fortræffeligt, — ganske udmærket.

Fru Stockmann.

De ved jo, hvor nøje Stockmann holder på sin bestemte spisetid —

Billing.

Det gor mig slet ingen ting. Jeg synes næsten det smager bedst, når jeg kan sidde og spise sådan ganske alene og uforstyrret.

Fru Stockmann.

Ja-ja, når det bare smager Dem, så — (lytter mod forstuen). Der kommer visst Hovstad også.

Billing.

Kanske det.

(Byfogd Stoekmann i overfrakke med uniformshue og stok kommer ind.)

Byfogden.

Ærbødigst godaften, svigerinde.

Fru Stockmann

(går ind i dagligstuen).

Nej se, godaften; er det Dem? Det var da snildt De vilde se op til os.

Byfogden.

Jeg gik just forbi og så — (med et blik mod spisestuen). A, men De har nok selskab, lader det til.

Fru Stockmann

(lidt forlegen).

Nej aldeles ikke; det er rent tilfældigt. (hurtigt.) Vil De ikke gå ind og ta' en bid med?

Byfogden.

Jeg! Nej, mange tak. Gud bevare mig;

varm mad om aftenen; det er ikke for min fordøjelse.

Fru Stockmann.

Å men for én gangs skyld —.

Byfogden.

Nej nej, gud velsigne Dem; jeg holder mig til mit thevand og mit smørrebrød. Det er dog sundere i længden, — og også lidt mere økonomisk.

Fru Stockmann

(smiler).

De må nu ikke tro, at Tomas og jeg er nogen rene ødelande heller.

Byfogden.

Ikke De, svigerinde; det være langt fra mig. (peger mod doktorens arbejdsværelse.) Er han kanske ikke hjemme?

Fru Stockmann.

Nej, han er gåt en liden tur efter maden, — han og gutterne.

Byfogden.

Mon tro, det kan være sundt? (lytter.) Der kommer han nok.

Fru Stockmann.

Nej, det er nok ikke ham. (det banker.) Vær så god!

(Redaktør Hovstad kommer fra forstuen.)

Fru Stockmann.

Å, er det herr Hovstad, som —?

Hovstad.

Ja, De får undskylde; men jeg blev opholdt nede i trykkeriet. Godaften, herr byfogd.

Byfogden

(hilser lidt stivt).

Herr redaktor. Kommer formodentlig i forretninger?

Hovstad.

Tildels. Der er noget, som skulde ind i bladet.

Byfogden.

Kan tænke mig det. Min bror skal være en særdeles frugtbar forfatter i «Folkebudet», hører jeg.

Hovstad.

Ja, han tillader sig at skrive i «Folkebudet», når han har et sandhedens ord at sige om et og andet.

Fru Stockmann

(til Hovstad).

Men vil De ikke —?

(peger mod spisestuen).

Byfogden.

Bevares vel; jeg fortænker ham sletikke i, at han skriver for den læsekreds, hvor han tør vente at finde mest anklang. For øvrigt har jo

jeg personlig ingen grund til at nære nogen uvilje imod Deres blad, herr Hovstad.

Hovstad.

Nej, det synes jeg også.

Byfogden.

I det hele taget råder der en smuk fordragelighedens ånd i vor by; — en rigtig god borgerånd. Og det kommer deraf, at vi har et stort fælles anliggende at samle os om, — et anliggende, som i lige høj grad vedkommer alle retsindige medborgere —

Hovstad.

Badeanstalten, ja.

Byfogden.

Netop. Vi har vor store, nye, prægtige badeanstalt. Pas på! Badet blir byens fornemste livsbetingelse, herr Hovstad. Utvivlsomt!

Fru Stockmann.

Det samme siger Tomas også.

Byfogden.

Hvilket ganske overordentligt opsving har ikke stedet taget bare i disse par år! Her er kommet penge imellem folk; liv og rørelse. Bygninger og grundejendomme stiger i værdi med hver dag.

Hovstad.

Og arbejdsløsheden tar af.

Byfogden.

Også det, ja. Fattigbyrden er bleven i en glædelig grad formindsket for de besiddende klasser og vil bli' det endnu mere, hvis vi blot dette år må få en rigtig god sommer; — rigtig talrigt besøg af fremmede, — brav mange syge, som kan bringe anstalten i ry.

Hovstad.

Og det er der jo udsigt til, hører jeg.

Byfogden.

Det tegner meget lovende. Hver dag indløber der forespørgsler om boliger og sådant noget.

Hovstad.

Nå, da kommer jo doktorens opsats netop tilpas.

Byfogden.

Har han nu skrevet noget igen?

Hovstad.

Dette her er noget, han skrev ivinter; en anbefaling for badet, en fremstilling af de gunstige sundhedsforholde her hos os. Men dengang lod jeg opsatsen ligge.

Byfogden.

Aha, der var formodentlig en eller anden hage ved den?

Hovstad.

Nej, ikke det; men jeg syntes, det var bedre at bie til nu udover våren; for nu begynder jo folk at ruste sig og tænke på sommerophold —

Byfogden.

Meget rigtigt; overmåde rigtigt, herr Hovstad.

Fru Stockmann.

Ja, Tomas er såmænd utrættelig, når det gælder badet.

Byfogden.

Nå, han står jo også i badets tjeneste.

Hovstad.

Ja, og så er det jo også ham, som har skabt det fra først af.

Byfogden.

Er det ham? Ja så? Ja, jeg hører jo undertiden, at visse folk er af den mening. Men jeg trode dog rigtignok, at jeg også havde en beskeden andel i dette foretagende.

Fru Stockmann.

Ja, det siger Tomas altid.

Hovstad.

Ja, hvem nægter det, herr byfogd? De har sat sagen i gang og ført den ud i det praktiske liv; det ved vi jo alle. Men jeg mente bare, at idéen kom fra først af fra doktoren.

Byfogden.

Ja, idéer har visselig min bror havt nok af i sin tid — desværre. Men når noget skal sættes iværk, så spørges der om andre slags mænd, herr Hovstad. Og jeg trode rigtignok, at man allermindst her i huset —

Fru Stockmann.

Men, kære svoger —

Hovstad.

Hvor kan dog byfogden —

Fru Stockmann.

Gå så ind og få Dem noget tillivs, herr Hovstad; så kommer visst min mand imens.

Hovstad.

Tak; en liden bid kanske.

(han går ind i spisestuen.)

Byfogden

(noget dæmpet).

Det er mærkeligt med de folk, som stammer direkte fra bønder; aldrig kan de lægge taktløsheden af.

Fru Stockmann.

Men hvad er nu det værd at bry sig om? Kan ikke De og Tomas dele æren som brødre?

Byfogden.

Jo, det skulde jo synes så; men det er nok ikke alle og enhver, som nøjes med at dele, lader det til.

Fru Stockmann.

Snak om en ting! De og Tomas kommer jo så udmærket ud af det med hinanden. (lytter) Der tror jeg vi har ham.

(hun går hen og åbner døren til forstuen.)

Doktor Stockmann

(ler og støjer derude).

Se, her får du en gæst til, Katrine. Er ikke det morsomt; hvad? Vær så god, kaptejn Horster; hæng frakken der på knaggen. Nå så, De går ikke med overfrakke, De? Tænk, du, Katrine, jeg fanged ham på gaden; han vilde næsten ikke gå op med.

Kaptejn Horster

(kommer indenfor og hilser på fruen)

Doktor Stockmann

(i døren).

Ind med jer, gutter. Nu er de skrubsultne igen, du! Kom her, kaptejn Horster; nu skal De få smage en oksesteg —

(han driver Horster ind i spisestuen. Ejlif og Morten går også derind.)

Fru Stockmann.

Men, Tomas, ser du da ikke —?

Doktor Stockmann

(vender sig i døren).

Å, er det dig, Peter! (går hen og rækker ham hånden.) Nej, det var da inderlig morsomt.

Byfogden.

Jeg må desværre gå om et øjeblik —

Doktor Stockmann.

Sniksnak; nu kommer snart toddyen på bordet. Du glemmer vel ikke toddyen, Katrine?

Fru Stockmann.

Nej visst; vandet står og koger.

(hun går ind i spisestuen.)

Byfogden.

Toddy også —!

Doktor Stockmann.

Ja, slå dig bare ned, så skal vi ha' det hyggeligt.

Byfogden.

Tak; jeg deltager aldrig i toddygilder.

Doktor Stockmann.

Men dette her er da ikke noget gilde.

Byfogden.

Jeg synes dog — (ser mod spisestuen). Det er mærkværdigt, at de kan sætte al den mad tillivs.

Doktor Stockmann
(gnider hænderne).

Ja, er det ikke velsignet at se unge mennesker spise? Altid madlyst, du! Det er som det skal være. Mad må der til! Kræfter! Det er de folk, som skal rode op i det gærende fremtids-stof, Peter.

Byfogden.

Tør jeg spørge, hvad her skulde være at rode op i, som du udtrykker dig?

Doktor Stockmann.

Ja, det får du spørge ungdommen om — når tiden kommer. Vi ser det naturligvis ikke. Selvfølgelig. Slige to gamle stodere, som du og jeg —

Byfogden.

Nå nå da! Det er dog en hojst påfaldende benævnelse —

Doktor Stockmann.

Ja, du må ikke ta' det så noje med mig, Peter. For jeg er så inderlig glad og fornøjet, skal jeg sige dig. Jeg føler mig så ubeskrivelig lykkelig midt i alt dette spirende, sprættende liv. Det er dog en herlig tid vi lever i! Det

er som om en hel ny verden var i opkomst omkring en.

Byfogden.

Finder du virkelig det?

Doktor Stockmann.

Ja, du kan naturligvis ikke se det så godt som jeg. Du har jo alle dine dage levet med i dette her; og så sløves indtrykket. Men jeg, som måtte sidde der nordpå i min afkrog i alle disse mange år, næsten aldrig se et fremmed menneske, som havde et vækkende ord at sige mig, — på mig virker det, som om jeg var flyttet midt ind i en mylrende verdensby —

Byfogden.

Hm; verdensby —

Doktor Stockmann.

Ja, jeg ved jo nok, at forholdene er små i sammenligning med mange andre steder. Men her er liv, — forjættelser, en utallighed af ting at virke for og stride for; og det er hovedsagen. (råber.) Katrine, har ikke postbudet været her?

Fru Stockmann

(i spisestuen).

Nej, her har ingen været.

Doktor Stockmann.

Og så det gode udkomme, Peter! Det er

noget, en lærer at sætte pris på, når man, som vi, har levet på sulteforing —

Byfogden.

Gud bevares —

Doktor Stockmann.

Å jo, du kan vel tænke dig, at det var trangt for os mangen gang deroppe. Og nu at kunne leve som en herremand! Idag, for exempel, havde vi oksesteg til middag; ja, vi har havt af den til aftens også. Vil du ikke smage på et stykke? Eller skal jeg ikke vise dig den ialfald? Kom her —

Byfogden.

Nej, nej, på ingen måde —

Doktor Stockmann.

Nå, så kom her da. Ser du, vi har fåt bordtæppe?

Byfogden.

Ja, jeg har bemærket det.

Doktor Stockmann.

Og så har vi fåt lampeskærm. Ser du? Alt det har Katrine sparet sammen. Og det gor stuen så hyggelig. Synes du ikke det? Stil dig bare her; — nej, nej, nej; ikke så. Så, ja! Ser du; når lyset falder sådan samlet ned —. Jeg finder virkelig, at det ser elegant ud. Hvad?

Byfogden.

Ja, når man kan tillade sig den slags luxus —

Doktor Stockmann.

Å jo, nu kan jeg nok tillade mig det. Katrine siger, at jeg tjener næsten lige så meget, som vi bruger.

Byfogden.

Næsten, ja —!

Doktor Stockmann.

Men en videnskabsmand bør dog leve en smule fornemt. Jeg er viss på, at en almindelig amtmand bruger meget mere om året end jeg.

Byfogden.

Ja, det tror jeg nok! En amtmand, en overovrighedsperson —

Doktor Stockmann.

Nå så en simpel grosserer da! En slig en bruger mange gange så meget —

Byfogden.

Ja, det ligger nu i forholdene.

Doktor Stockmann.

For resten øder jeg sandelig ikke noget til unytte, Peter. Men jeg synes da ikke jeg kan nægte mig den hjertens glæde at se mennesker hos mig. Jeg trænger til det, ser du. Jeg, som

har siddet så længe udestængt, — for mig er det en livsfornodenhed at være sammen med unge, kække, frejdige mennesker, frisindede mennesker, virkelystne —: og det er de, alle de, som sidder og spiser så godt derinde. Jeg vilde onske, du kendte lidt til Hovstad —

Byfogden.

Ja Hovstad, det er sandt, han fortalte mig, at nu vil han trykke en opsats af dig igen.

Doktor Stockmann.

En opsats af mig?

Byfogden.

Ja, om badet. En opsats, som du havde forfattet ivinter.

Doktor Stockmann.

Å den, ja! — Nej, men den vil jeg ikke ha' ind nu for det forste.

Byfogden.

Ikke det? Da finder jeg dog, at det netop nu vilde være den belejligste tid.

Doktor Stockmann.

Ja, det kan du ha' ret i: under almindelige forholde —

(går henover gulvet.)

Byfogden
(ser efter ham).

Hvad ualmindeligt skulde der da være ved forholdene nu?

Doktor Stockmann
(standser).

Ja, Peter, det kan jeg minsæl ikke sige dig for øjeblikket; ialfald ikke iaften. Der kan være mangt og meget ualmindeligt ved forholdene; eller også kanske slet ingenting. Det kan gerne være, at det bare er en indbildning.

Byfogden.

Jeg må tilstå, dette klinger højst gådefuldt. Er der noget påfærde? Noget, som jeg skal holdes udenfor? Jeg skulde dog formene, at jeg, som badebestyrelsens formand —

Doktor Stockmann.

Og jeg skulde formene, at jeg —; nå, lad os ikke ryge i håret på hinanden, Peter.

Byfogden.

Gud bevares vel; det er ikke min vane at ryge i håret, som du siger. Men jeg må på det bestemteste forlange, at alle foranstaltninger træffes og afgøres på forretningsmæssig vej og gennem de dertil lovlig indsatte myndigheder. Jeg kan ikke tillade, at der betrædes krogveje og bagveje.

Doktor Stockmann.

Bruger jeg nogensinde at gå krogveje og bagveje!

Byfogden.

Du har en indgroet tilbøjelighed til at gå dine egne veje ialfald. Og det er i et vel ordnet samfund omtrent ligeså utilstedeligt. Den enkelte får sandelig finde sig i at indordne sig under det hele, eller, rettere sagt, under de myndigheder, som har at våge over det heles vel.

Doktor Stockmann.

Kan gerne være. Men hvad pokker kommer det mig ved?

Byfogden.

Jo, for det er dette, min gode Tomas, som du aldrig synes at ville lære. Men pas på; du kommer nok engang til at bøde for det, — sent eller tidligt. Nu har jeg sagt dig det. Farvel.

Doktor Stockmann.

Men er du da bindegal? Du er rent på vildspor —

Byfogden.

Det plejer jeg dog ikke. Forovrigt må jeg frabede mig — (hilser ind i spisestuen). Farvel, svigerinde. Farvel, mine herrer.

(han går.)

Fru Stockmann
(kommer ind i dagligstuen).

Gik han?

Doktor Stockmann.

Ja, du, og det i fuld arrigskab.

Fru Stockmann.

Men, kære Tomas, hvad har du da nu gjort ham igen?

Doktor Stockmann.

Ingen verdens ting. Han kan da ikke forlange, at jeg skal gøre ham regnskab, før tiden kommer.

Fru Stockmann.

Hvad skulde du gøre ham regnskab for?

Doktor Stockmann.

Hm; lad mig om det, Katrine. — Det er da besynderligt, at ikke postbudet kommer.

(Hovstad, Billing og Horster har rejst sig fra spisebordet og kommer ind i dagligstuen. Ejlif og Morten kommer lidt efter.)

Billing
(strækker armene).

Ah, efter et sligt måltid føler man sig, gud døde mig, som et nyt menneske.

Hovstad.

Byfogden var nok ikke i det lyse hjørne ikveld.

Doktor Stockmann.

Det kommer fra maven; han har en dårlig fordøjelse.

Hovstad.

Det var nok især os i «Folkebudet», han ikke kunde fordøje.

Fru Stockmann.

De kom da tålelig godt ud af det med ham, synes jeg.

Hovstad.

Å ja; men det er nu ikke andet end en slags våbenstilstand.

Billing.

Der er det! Det ord udtømmer situationen.

Doktor Stockmann.

Vi må huske på, at Peter er en enslig mand, stakker. Han har ikke noget hjem, hvor han kan hygge sig; bare forretninger, forretninger. Og så alt det fordømte tynde thevand, som han går og tyller i sig. Nå, så sæt dog stole til bordet, gutter! Katrine, får vi så ikke toddyen ind?

Fru Stockmann,

(som går mod spisestuen).

Nu kommer jeg med den.

Doktor Stockmann.

Og sæt Dem så her i sofaen hos mig, kap-

tejn Horster. En sjelden gæst, som De —. Vær så god; ta' plads, mine venner.

(Herrerne sætter sig om bordet. Fru Stockmann bringer et bræt, hvorpå kogemaskine, glasse, karafler og øvrigt tilbehør.)

Fru Stockmann.

Se så; her er arrak, og dette her er rum; og her står kognak. Nu får enhver hjælpe sig selv.

Doktor Stockmann
(tar et glas).

Jo det skal vi nok. (mens toddyen blandes.) Og så cigarerne frem. Ejlif, du ved visst, hvor kassen står. Og du, Morten, kan ta' min pibe. (gutterne går ind i værelset til højre.) Jeg har en mistanke om, at Ejlif kniber en cigar en gang imellem; men jeg lader som ingenting. (råber.) Og så min kalot, Morten! Katrine, kan ikke du sige ham, hvor jeg har lagt den. Nå, han har den jo! (gutterne bringer det forlangte.) Vær så god, mine venner. Jeg holder mig til piben, ved I; denne her har gjort mangen uvejrs-tur sammen med mig deroppe i Nordland. (klinker.) Skål! Ah, det er rigtignok noget bedre at sidde her trygt og lunt.

Fru Stockmann
(som sidder og strikker).

Skal De snart sejle, kaptejn Horster?

Horster.

I næste uge tænker jeg at bli' færdig.

Fru Stockmann.

Og så går De jo til Amerika?

Horster.

Ja, det er meningen.

Billing.

Men så kan De jo ikke ta' del i det nye formandsvalg.

Horster.

Skal her være nyt valg?

Billing.

Ved De ikke det?

Horster.

Nej, jeg blander mig ikke i de sager.

Billing.

Men De bryr Dem da vel om de offentlige anliggender?

Horster.

Nej, jeg forstår mig ikke på sligt.

Billing.

Alligevel; en må være med at stemme ialfald.

Horster.

De, som ikke skonner sig på det, også?

Billing.

Skønner? Ja, hvad mener De med det?

Samfundet er som et skib; alle mand må være med at styre roret.

Horster.

Kan hænde det er bra' på landjorden; men ombord vilde ikke det gå godt.

Hovstad.

Det er underligt, at de fleste sjøfolk bryr sig så lidet om landets sager.

Billing.

Ganske mærkeligt.

Doktor Stockmann.

Sjøfolk er som trækfuglene; de føler sig hjemme både i syd og i nord. Men derfor må vi andre være desto virksommere, herr Hovstad. Kommer der noget almengavnligt i «Folkebudet» imorgen?

Hovstad.

Ikke noget om byens sager. Men iovermorgen tænkte jeg at ta' ind Deres opsats —

Doktor Stockmann.

Ja, død og plage, opsatsen! Nej, hør, den må De vente med.

Hovstad.

Så? Nu havde vi netop så god plads, og jeg synes, det var just den belejligste tid —

Doktor Stockmann.

Ja ja, det kan De nok ha' ret i; men De må vente alligevel. Jeg skal siden forklare Dem —

(Petra, i hat og kåbe og med en del skriveboger under armen, kommer ind fra forstuen.)

Petra.

Godaften.

Doktor Stockmann.

Godaften, Petra; er du der?

(Gensidige hilsener; Petra lægger tøjet og bøgerne fra sig på en stol ved døren.)

Petra.

Og her sidder man og gør sig tilgode, mens jeg har været ude og trællet.

Doktor Stockmann.

Nå, så gør dig tilgode, du også.

Billing.

Skal jeg lave et lidet glas til Dem?

Petra

(kommer hen til bordet).

Tak, jeg vil heller selv; De laver det altid for stærkt. Men det er sandt, far, jeg har et brev til dig.

(går hen til stolen, hvor tøjet ligger.)

Doktor Stockmann.

Et brev! Fra hvem?

Petra
(søger i kåbelommen).

Jeg fik det af postbudet just som jeg gik ud —

Doktor Stockmann
(rejser sig og går hen imod hende).

Og så bringer du det først nu!

Petra.

Jeg havde virkelig ikke tid til at løbe op igen. Værs'god, her er det.

Doktor Stockmann
(griber brevet).

Lad mig se; lad mig se, barn. (ser på udskriften.) Jo, ganske rigtigt —!

Fru Stockmann.

Er det det, du har ventet så på, Tomas?

Doktor Stockmann.

Ja netop; nu må jeg straks ind —. Hvor skal jeg finde et lys, Katrine? Er der nu ingen lampe i mit værelse igen!

Fru Stockmann.

Jo, lampen står og brænder på skrivebordet.

Doktor Stockmann.

Godt, godt. Undskyld et øjeblik —
(han går ind i værelset til højre.)

Petra.

Hvad kan det være for noget, mor?

Fru Stockmann.

Jeg ved ikke; i de sidste dage har han spurgt så tidt efter postbudet.

Billing.

Formodentlig en udenbys patient —

Petra.

Stakkers far; han får snart altfor meget at bestille. (laver sit glas.) Ah, det skal smage!

Hovstad.

Har De læst i aftenskolen idag også?

Petra
(nipper til glasset).

To timer.

Billing.

Og i formiddags fire timer i institutet —

Petra
(sætter sig ved bordet).

Fem timer.

Fru Stockmann.

Og iaften har du stile at rette, ser jeg.

Petra.

En hel bunke, ja.

Horster.

De har nok også fuldt op at bestille, lader det til.

Petra.

Ja; men det er bra'. En blir så dejlig træt bagefter.

Billing.

Synes De om det?

Petra.

Ja, for så sover en så godt.

Morten.

Du må være svært syndig, du, Petra.

Petra.

Syndig?

Morten.

Ja, når du arbejder så meget. Herr Rorlund siger, at arbejde er en straf for vore synder.

Ejlif

(blæser).

Pyh, hvor dum du er, at du tror på sligt noget.

Fru Stockmann.

Nå, nå, Ejlif!

Billing

(ler).

Nej, det er udmærket.

Hovstad.

Vil ikke du gerne arbejde så meget, Morten?

Morten.

Nej, det vil jeg ikke.

Hovstad.

Ja, men hvad vil du da bli' til i verden?

Morten.

Jeg vil helst bli' viking, jeg.

Ejlif.

Men så måtte du jo være hedning da.

Morten.

Ja, så kunde jeg jo bli' hedning da.

Billing.

Det holder jeg med dig i, Morten! Jeg siger akkurat det samme.

Fru Stockmann

(gør tegn).

Nej visst gør De ikke, nej, herr Billing.

Billing.

Jo, gud døde mig —! Jeg er en hedning, og det er jeg stolt af. Pas på, snart blir vi hedninger allesammen.

Morten.

Og kan vi da få lov at gøre alt det vi vil?

Billing.

Ja, ser du, Morten —

Fru Stockmann.

Nu skal I gå ind med jer, gutter; I har visst noget at læse over til imorgen.

Ejlif.

Jeg kunde da gerne få bli' en stund —

Fru Stockmann.

Ikke du heller; gå så begge to.

(Gutterne siger godnat og går ind i værelset til venstre.)

Hovstad.

Tror De virkelig, det kan skade gutterne at høre på sligt?

Fru Stockmann.

Ja, jeg ved ikke; men jeg synes ikke om det.

Petra.

Ja men, mor, jeg tror det er rent galt af dig.

Fru Stockmann.

Ja det kan gerne være; men jeg synes ikke om det; ikke her hjemme.

Petra.

Der er så megen usandhed både i hjemmet og i skolen. I hjemmet skal der ties, og i skolen må vi stå og lyve for børnene.

Horster.

Må De lyve?

Petra.

Ja, tror De ikke, vi må foredrage mangt og meget, som vi ikke selv tror på?

Billing.

Jo, det er nok altfor visst.

Petra.

Havde jeg bare midler til det, så skulde jeg selv oprette en skole, og der skulde det gå anderledes til.

Billing.

Å hvad, midler —

Horster.

Ja tænker De på det, frøken Stockmann, så skal De gerne få lokale hos mig. Salig fars gamle store hus står jo næsten tomt; der er en svært stor spisesal neden under —

Petra

(ler).

Ja, ja, tak skal De ha'; men det blir der nok ikke noget af.

Hovstad.

Å nej, frøken Petra går nok heller over til bladskriverne, tænker jeg. Det er sandt, har

De fåt tid til at se lidt på den engelske fortælling, som De lovte at oversætte for os?

Petra.

Nej, ikke endnu; men De skal nok få den i rette tid.

(Doktor Stockmann kommer fra sit værelse med det åbne brev i hånden.)

Doktor Stockmann
(svinger brevet).

Jo, nu kan I tro, her skal spørges nyt i byen!

Billing.

Nyt?

Fru Stockmann.

Hvad er det for noget nyt?

Doktor Stockmann.

En stor opdagelse, Katrine!

Hovstad.

Så?

Fru Stockmann.

Som du har gjort?

Doktor Stockmann.

Ja netop jeg. (går frem og tilbage.) Lad dem nu komme, som de plejer, og sige, at det er griller og gal mands påfund. Men de vogter sig nok! Haha, de vogter sig, tænker jeg!

Petra.

Men, far, så sig da, hvad det er.

Doktor Stockmann.

Ja, ja, giv mig bare tid, så skal I få vide det altsammen. Tænk, om jeg nu havde havt Peter her! Ja, der ser man, hvorledes vi mennesker kan gå omkring og dømme som de blindeste muldvarper —

Hovstad.

Hvad mener De med det, herr doktor?

Doktor Stockmann

(standser ved bordet).

Er det ikke den almindelige mening, at vor by er et sundt sted?

Hovstad.

Jo det forstår sig da vel.

Doktor Stockmann.

Et ganske overordentlig sundt sted endogså, — et sted, som fortjener at anbefales på det varmeste både for syge og for friske medmennesker —

Fru Stockmann.

Ja men, kære Tomas —

Doktor Stockmann.

Og anbefalet det og lovprist det har vi da

også. Jeg har skrevet og skrevet både i «Folkebudet» og i flyveskrifter —

Hovstad.

Nu ja, og så?

Doktor Stockmann.

Denne badeanstalt, som kaldes for byens pulsåre, og byens livsnerve og — og fanden ved, hvad det er for noget altsammen —

Billing.

«Byens bankende hjerte» har jeg engang i en festlig stund tilladt mig at —

Doktor Stockmann.

Å ja, det også. Men ved De så, hvad det i virkeligheden er, dette store, prægtige, lovpriste badeanlæg, som har kostet så mange penge, — ved De, hvad det er?

Hovstad.

Nej, hvad er det da for noget?

Fru Stockmann.

Ja, hvad er det da?

Doktor Stockmann.

Hele badet er en pesthule.

Petra.

Badet, far!

Fru Stockmann
(på samme tid).

Vort bad!

Hovstad
(ligeså).

Men, herr doktor —

Billing.

Aldeles utroligt!

Doktor Stockmann.

Hele badeanstalten er en kalket forgiftig grav, siger jeg. Sundhedsfarlig i allerhøjeste grad! Alle disse uhumskhederne oppe i Molledalen, — alt dette her, som lugter så fælt, — det inficerer vandet i spisningsrørene til brøndhuset; og dette samme fordømte giftige smuds siver også ud i stranden —

Horster.

Der, hvor sjøbadene ligger?

Doktor Stockmann.

Netop der.

Hovstad.

Hvoraf ved De nu alt dette så visst, herr doktor?

Doktor Stockmann.

Jeg har undersøgt forholdene så samvittighedsfuldt, som tænkes kan. Å, jeg gik længe

og havde en mistanke om noget sligt. Ifjor indtraf her en del påfaldende sygdomstilfælder blandt badegæsterne, — både tyføse og gastriske tilfælder —

Fru Stockmann.

Ja, det gjorde der jo også.

Doktor Stockmann.

Dengang trode vi, at de fremmede havde ført smitten med sig; men siden, — ivinter, — kom jeg på andre tanker; og så gav jeg mig til at undersøge vandet, så godt det lod sig gøre.

Fru Stockmann.

Det er altså det, du har havt så travlt med!

Doktor Stockmann.

Ja du kan nok sige jeg har havt travlt, Katrine. Men her mangled jeg jo de fornødne videnskabelige hjælpemidler; og så sendte jeg prøver både af drikkevandet og af sjøvandet ind til universitetet for at få en exakt analyse af en kemiker.

Hovstad.

Og den har De nu fåt?

Doktor Stockmann

(viser brevet).

Her har jeg den! Der er påvist tilstedeværelsen af forrådnede organiske stoffer i vandet,

— infusorier i mængdevis. Det er absolut skadeligt for sundheden enten det nu bruges indvortes eller udvortes.

Fru Stockmann.

Det var da en guds lykke, at du kom efter det itide.

Doktor Stockmann.

Ja det må du nok sige.

Hovstad.

Og hvad agter De nu at gøre, herr doktor?

Doktor Stockmann.

Naturligvis se at få rettet på sagen.

Hovstad.

Lar det sig altså gøre?

Doktor Stockmann.

Det må la' sig gøre. Ellers er hele badeanstalten ubrugelig, — ødelagt. Men det har ingen nød. Jeg er ganske på det rene med, hvad der må foretages.

Fru Stockmann.

Men, snille Tomas, at du har holdt alt dette her så hemmeligt.

Doktor Stockmann.

Jo, jeg skulde kanske rendt ud i byen og

snakket om det, for jeg havde fuld visshed? Nej tak; så gal er jeg ikke.

Petra.

Nå, men til os her hjemme —

Doktor Stockmann.

Ikke til nogen levende sjæl. Men imorgen kan du løbe indom til grævlingen —

Fru Stockmann.

Nej men, Tomas —!

Doktor Stockmann.

Nå, nå, til bedstefar da. Jo, nu skal han få noget at forundre sig over, den gamle; han tror jo, jeg er forrykt i hodet; å ja, der er nok flere, som tror det samme, har jeg mærket. Men nu skal de godtfolk få se —; nu skal de bare få se —! (går omkring og gnider hænderne.) Her blir et sligt opstyr i byen, Katrine! Du kan aldrig tænke dig det. Hele vandledningen må lægges om.

Hovstad

(rejser sig).

Hele vandledningen —?

Doktor Stockmann.

Ja, det forstår sig. Indtaget ligger for lavt; det må flyttes til et sted meget højere oppe.

Petra.

Så fik du altså dog ret alligevel.

Doktor Stockmann.

Ja, kan du huske det, Petra? jeg skrev imod dem, da de skulde til at bygge. Men dengang var der ingen, som vilde høre på mig. Nå, I kan tro, jeg gir dem det glatte lag; — ja, for jeg har naturligvis skrevet en fremstilling til badebestyrelsen; den har ligget færdig en hel uge; jeg har bare gået og ventet på dette her. (viser brevet.) Men nu skal den afsted straks på timen. (går ind i sit værelse og kommer tilbage med en pakke papirer.) Se her! Hele fire tætskrevne ark! Og brevet skal lægges ved. En avis, Katrine! Skaf mig noget til omslag. Godt; se så; giv det til — til —; (stamper.) hvad fanden er det nu hun heder? Nå, giv det til pigen da; sig, hun skal straks bringe det ned til byfogden.

(Fru Stockmann går med pakken ud gennem spisestuen.)

Petra.

Hvad tror du onkel Peter vil sige, far?

Doktor Stockmann.

Hvad skulde han vel sige? Han må da vel sagtens bli' glad ved, at en så vigtig sandhed kommer for dagen, ved jeg.

Hovstad.

Må jeg få lov til at bringe en liden notits om Deres opdagelse i «Folkebudet»?

Doktor Stockmann.

Ja, det skal De rigtig ha' tak for.

Hovstad.

Det er jo ønskeligt, at almenheden får vide besked jo før jo heller.

Doktor Stockmann.

Ja visst er det så.

Fru Stockmann

(kommer tilbage).

Nu gik hun med det.

Billing.

De blir, gud døde mig, byens første mand, herr doktor!

Doktor Stockmann

(går fornøjet omkring).

Å hvad; igrunden har jeg jo ikke gjort andet end min pligt. Jeg har været en heldig skattegraver; det er det hele; men alligevel —

Billing.

Hovstad, synes ikke De, at byen burde bringe doktor Stockmann et fanetog?

Hovstad.

Det vil jeg ialfald ta' ordet for.

Billing.

Og jeg skal snakke med Aslaksen om det.

Doctor Stokkmann.

Nej, kære venner, lad slig gogl fare; jeg vil ikke vide af nogen slags tilstelninger. Og hvis badebestyrelsen skulde falde på at bevilge mig gagetillæg, så tar jeg ikke imod det. Katrine, det siger jeg dig, — jeg tar det ikke.

Fru Stockmann.

Det gor du ret i, Tomas.

Petra

(lofter sit glas).

Skål, far!

Hovstad og Billing.

Skål, skål, herr doktor.

Horster

(klinker med doktoren).

Gid De må få bare glæde af dette her.

Doktor Stockmann.

Tak, tak, mine kære venner! Jeg er så hjertelig glad —; å, det er dog velsignet at vide med sig selv, at en har gjort sig fortjent af sin fodeby og af sine medborgere. Hurra, Katrine!

(Han griber hende med begge hænder om halsen og snurrer sig rundt med hende. Fru Stockmann skriger og stritter imod. Latter, håndklap og hurraråb for doktoren. Gutterne stikker hodet ind gennem dørene.)

ANDEN AKT.

(Doktorens dagligstue. Døren til spiseværelset er lukket. Formiddag.)

Fru Stockmann

(med et forseglet brev i hånden kommer fra spiseværelset, går hen til den forreste dør tilhøjre og kiger ind).

Er du hjemme, Tomas?

Doktor Stockmann

(indenfor).

Ja, jeg kom nu netop. (kommer ind.) Er der noget?

Fru Stockmann.

Brev fra din bror.

(rækker ham det.)

Doktor Stockmann.

Aha, lad os se. (åbner omslaget og læser:) «Det oversendte manuskript remitteres herved —» (læser mumlende videre). Hm —

Fru Stockmann.

Hvad siger han så?

Doktor Stockmann
(stikker papirerne i lommen).

Nej, han skriver bare, at han vil selv komme herop henimod middag.

Fru Stockmann.

Så må du endelig huske på at holde dig hjemme.

Doktor Stockmann.

Ja det kan jeg godt; for jeg er færdig med mine formiddagsbesøg.

Fru Stockmann.

Jeg er svært nysgærrig efter at vide, hvorledes han tar det.

Doktor Stockmann.

Du skal se, han vil ikke synes rigtig om, at det er mig og ikke ham selv, som har gjort den opdagelse.

Fru Stockmann.

Ja, er ikke du også bange for det?

Doktor Stockmann.

Nå, igrunden blir han jo glad, kan du skønne. Men alligevel —; Peter er så forbandet ængstelig for, at andre folk, end han, skal udrette noget til byens bedste.

Fru Stockmann.

Men, ved du hvad, Tomas, — så skulde

du være snil og dele æren med ham. Kunde det ikke hede sig, at det er ham, som har sat dig på spor —?

Doktor Stockmann.

Jo, det kan det gerne for mig. Når jeg bare får rettet på sagen, så —

Gamle Morten Kiil

(stikker hodet ind gennem forstuedøren. ser sig forskende om, ler indvendig og spørger polidsk).

Er det — er det sandt?

Fru Stockmann

(imod ham).

Far, — er det dig!

Doktor Stockmann.

Nej se, svigerfar; godmorgen, godmorgen!

Fru Stockmann.

Å men så kom da ind.

Morten Kiil.

Ja, hvis det er sandt; for ellers går jeg igen.

Doktor Stockmann.

Hvad for noget er sandt?

Morten Kiil.

Denne galskaben med vandværket. Er det sandt, det?

Doktor Stockmann.

Ja visst er det sandt. Men hvorledes har De fåt vide det?

Morten Kiil
(kommer ind).

Petra floj indom, da hun gik til skolen —

Doktor Stockmann.

Nej gjorde hun det?

Morten Kiil.

Jaha; og så fortæller hun —. Jeg tænkte hun bare vilde holde mig for nar; men det ligner ikke Petra heller.

Doktor Stockmann.

Nej, hvor kunde De tænke sligt!

Morten Kiil.

Å, en skal aldrig lide på nogen: en kan bli' gjort til nar, før en ved af det. Men så er det altså sandt alligevel?

Doktor Stockmann.

Ja tilforladelig er det så. Sæt Dem nu bare, svigerfar. (nøder ham ned på sofaen.) Og er det ikke en sand lykke for byen —?

Morten Kiil
(kæmper med latteren).

Lykke for byen?

Doktor Stockmann.

Ja, at jeg gjorde den opdagelse så betimelig —

Morten Kiil

(som før).

Jo, jo, jo! — Men aldrig havde jeg da tænkt, at De vilde drive abespil med Deres egen kødelige bror.

Doktor Stockmann.

Abespil!

Fru Stockmann.

Nej men, kære far —

Morten Kiil

(hviler hænderne og hagen på stokkeknappen og blinker polidsk til doktoren).

Hvorledes var det nu? Var det ikke så, at der var kommet nogen dyr ind i vandrørene?

Doktor Stockmann.

Å ja, infusionsdyr.

Morten Kiil.

Og der skulde jo være kommet mange slige dyr derind, sa' Petra. En rent ustyrtelig mængde.

Doktor Stockmann.

Ja vel; de kan være der i hundrede-tusendvis.

Morten Kiil.

Men der er ingen, som kan se dem, — var det ikke så?

Doktor Stockmann.

Jo; se dem kan man ikke.

Morten Kiil,

(med stille klukkende latter).

Dette her er, fan' flytte mig, det bedste, jeg har hort af Dem endnu.

Doktor Stockmann.

Hvorledes, mener De?

Morten Kiil.

Men aldrig i verden får De bildt byfogden sligt noget ind.

Doktor Stockmann.

Nå, det skal vi nok få se.

Morten Kiil.

Tror De, han kunde være så gal?

Doktor Stockmann.

Jeg håber hele byen vil være så gal.

Morten Kiil.

Hele byen! Ja det kan sgu' gerne være, det. Men det er tilpas for dem; det har de godt af. De skulde nu være så meget klogere end vi gamle. De hundsvoterte mig ud af formandskabet. Ja, jeg siger så; for de voterte mig ud som en hund, gjorde de. Men nu får de det igen. Driv bare abespil med dem, Stockmann.

Doktor Stockmann.

Ja men, svigerfar —

Morten Kiil.

Bare abespil, siger jeg. (rejser sig.) Kan De få det til det, at byfogden og hans venner render med næsen i en klud, så gir jeg straks på timen hundrede kroner til de fattige.

Doktor Stockmann.

Se, det var jo snildt af Dem.

Morten Kiil.

Ja, jeg har jo ikke stort at rutte med, kan De vide; men får De det til det, så skal jeg betænke de fattige med halvhundrede kroner til julaften.

(Redaktor Hovstad kommer fra forstuen.)

Hovstad.

Godmorgen! (standser.) Å undskyld —

Doktor Stockmann.

Nej kom De; kom De.

Morten Kiil

(klukker igen).

Han! Er han også med på det?

Hovstad.

Hvad mener De?

Doktor Stockmann.

Ja visst er han med.

Morten Kiil.

Kunde jeg ikke næsten tænke det! Det skal stå i aviserne. Jo, De er rigtignok den rette, Stockmann. Men læg nu bare over; nu vil jeg gå.

Doktor Stockmann.

Å nej, bliv nu lidt, svigerfar.

Morten Kiil.

Nej, nu vil jeg gå. Og find så på alt det abespil, De kan; De skal fan' ikke ha' gjort det for ingenting.

(Han går; fru Stockmann følger ud med ham.)

Doktor Stockmann

(ler).

Tænk Dem bare, De, — den gamle tror ikke et ord af dette her med vandværket.

Hovstad.

Nå, var det den sagen —?

Doktor Stockmann.

Ja, det var den, vi talte om. Og det er kanske for det samme, De kommer også?

Hovstad.

Ja det er det. Har De tid en liden stund, herr doktor?

Doktor Stockmann.

Så længe De vil, kære.

Hovstad.

Har De hørt noget fra byfogden?

Doktor Stockmann.

Endnu ikke. Han kommer herhen siden.

Hovstad.

Jeg har tænkt en del på sagen siden igårkveld.

Doktor Stockmann.

Nå ja?

Hovstad.

For Dem, som er læge og som er en videnskabsmand, står dette tilfælde med vandværket som noget for sig. Jeg mener, det falder ikke Dem ind, at dette hænger ihob med mange andre ting.

Doktor Stockmann.

Ja, hvorledes —? Lad os sætte os, kære. — Nej, der i sofaen.

(Hovstad sætter sig i sofaen, doktoren i en lænestol på den anden side af bordet.)

Doktor Stockmann.

Nå? De mener altså —?

Hovstad.

De sagde igår, at det fordærvede vand kom af urenligheder i jordbunden.

Doktor Stockmann.

Ja, det kommer ganske utvilsomt fra denne forgiftige sump oppe i Molledalen.

Hovstad.

Undskyld, herr doktor, men jeg tror, det kommer fra en ganske anden sump.

Doktor Stockmann.

Hvad skulde det være for en sump?

Hovstad.

Den sump, som hele vort kommunale liv står og rådner i.

Doktor Stockmann.

Nej men for pokker, herr Hovstad, hvad er nu det for snak?

Hovstad.

Alle byens sager er lidt efter lidt kommet i hænderne på en flok embedsmænd —

Doktor Stockmann.

Nå, embedsmænd er de da ikke allesammen.

Hovstad.

Nej, men de, som ikke er embedsmænd, de

er ialfald embedsmændenes venner og tilhængere: det er alle de rige, alle dem med de gamle ansete navne i byen; dem er det, som styrer og råder over os.

Doktor Stockmann.

Ja, men de folk har da virkelig både dygtighed og indsigt.

Hovstad.

Viste de dygtighed og indsigt, da de lagde vandledningen der, hvor den nu ligger?

Doktor Stockmann.

Nej, det var naturligvis en stor dumhed af dem. Men det blir der jo nu rettet på.

Hovstad.

Tror De, det vil gå så glat?

Doktor Stockmann.

Glat eller ikke glat, — gå skal det ialfald.

Hovstad.

Ja, dersom pressen får gribe ind.

Doktor Stockmann.

Blir aldrig nødvendigt, kære. Jeg er viss på, at min bror —

Hovstad.

Undskyld mig, herr doktor, men jeg vil

sige Dem, at jeg agter at ta' sagen under behandling.

Doktor Stockmann.

I avisen?

Hovstad.

Ja. Da jeg overtog «Folkebudet», var det min tanke, at jeg skulde få sprængt denne ring af gamle envise stivstikkere, som sad inde med al magten.

Doktor Stockmann.

Men De har jo selv fortalt mig, hvad ende det tog; De havde jo nær ødelagt bladet på det.

Hovstad.

Ja, dengang måtte vi stikke piben i sæk, det er ganske sandt. For der var fare for, at badeanstalten ikke skulde komme istand, hvis de mænd faldt. Men nu står den der, og nu kan de høje herrerne undværes.

Doktor Stockmann.

Undværes, ja; men vi skylder dem dog stor tak.

Hovstad.

Det skal også bli' erkendt, i al pyntelighed. Men en bladskriver af min folkelige retning kan ikke la' en slig lejlighed, som denne her, gå fra sig. Der må rygges ved den fabelen om de

styrendes ufejlbarhed. Sligt noget må ryddes ud ligesom al anden slags overtro.

Doktor Stockmann.

Det er jeg enig med Dem i af hele mit hjerte, herr Hovstad; er det en overtro, så væk med det!

Hovstad.

Byfogden vilde jeg nu så nødig røre ved, siden han er Deres bror. Men De synes da visst som jeg, at sandheden går foran alle andre hensyn.

Doktor Stockmann.

Det forstår sig jo af sig selv. — (udbrydende.) Ja men —! Ja men —!

Hovstad.

De skal ikke tro ilde om mig. Jeg er hverken mere egennyttig eller mere magtbegærlig end de fleste mennesker.

Doktor Stockmann.

Men kære, — hvem falder også på det?

Hovstad.

Jeg er kommen af ringe folk, som De ved; og jeg har havt anledning nok til at se, hvad som mest trænges til i de lavere samfundslag. Og det er, at få være med på at styre de almene anliggender, herr doktor. Det er det,

som udvikler evnerne og kundskaben og selvfølelsen —

Doktor Stockmann.

Det kan jeg så overmåde godt forstå —

Hovstad.

Ja, — og så synes jeg, en journalist tar et tungt ansvar på sig, om han forsommer en gunstig lejlighed til frigorelse for de mange, for de små, for de undertrykte. Jeg ved nok, — i de stores lejr vil de kalde det for opvigleri og sligt noget; men det får de gore som de lyster. Når jeg bare har min samvittighed fri, så —

Doktor Stockmann.

Just det, ja! Just det, kære herr Hovstad. Men alligevel — for fanden —! (det banker.) Kom ind!

(Bogtrykker Aslaksen i forstuedoren. Han er tarveligt men anstændigt klædt, i sort, med et hvidt. noget krøllet halstørklæde, handsker og floshat i hånden.)

Aslaksen

(bukker).

Om forladelse, herr doktor, at jeg er så dristig —

Doktor Stockmann

(rejser sig)

Se, se, — der har vi jo bogtrykker Aslaksen!

Aslaksen.

Ja såmænd, herr doktor.

Hovstad
(står op).

Er det mig, De vil ha' fat på, Aslaksen?

Aslaksen.

Nej, det er ikke det; jeg vidste ikke vi skulde træffes her. Nej, det var nok doktoren selv —

Doktor Stockmann.

Nå, hvad står til tjeneste?

Aslaksen.

Er det sandt, som jeg hørte af herr Billing, at doktoren tænker på at skaffe os et bedre vandværk?

Doktor Stockmann.

Ja, til badeanstalten.

Aslaksen.

Ja vel; det skønner jeg nok. Nå, så kommer jeg for at sige, at den sagen vil jeg stotte af alle mine kræfter.

Hovstad
(til doktoren).

Ser De!

Doktor Stockmann.

Det skal De ha' så hjertelig tak for; men —

Aslaksen.

For det kunde kanske nok trænges at ha'

os småborgere i ryggen. Vi danner nu ligesom en kompakt majoritet her i byen, — når vi rigtig vil da. Og det er altid bra', at ha' majoriteten med sig, herr doktor.

Doktor Stockmann.

Det er unægtelig sandt; men jeg kan bare ikke begribe, at nogen særlige anstalter skulde være nødvendige her. Jeg synes da, at en så grej og ligefrem sag —

Aslaksen.

Å jo, det kunde nok være bra' alligevel; for jeg kender de lokale myndighederne så godt; magthaverne går ikke gerne godvilligt ind på forslag, som kommer fra andre folk. Og derfor mener jeg, det kunde ikke være afvejen, om vi demonstrerte lidt.

Hovstad.

Netop det, ja.

Doktor Stockmann.

Demonstrerte, siger De? Ja, hvorledes vilde De da egentlig demonstrere?

Aslaksen.

Naturligvis med stort mådehold, herr doktor; jeg beflitter mig altid på mådehold; for mådehold, det er en statsborgers første dyd, — efter min mening da.

Doktor Stockmann.

Det er De jo også kendt for, herr Aslaksen.

Aslaksen.

Ja, jeg tror nok jeg tør sige det. Og denne sagen med vandværket, den er så svært vigtig for os småborgere. Badet tegner jo til at bli' ligesom en liden guldgrube for byen. Det er badet, vi skal leve af allesammen, og mest da vi husejere. Derfor vil vi jo gerne støtte anstalten alt det vi kan. Og da jeg nu er formand i husejerforeningen —

Doktor Stockmann.

Ja —?

Aslaksen.

— og da jeg desforuden er agent for mådeholdsselskabet, — ja, doktoren ved vel, at jeg virker for mådeholdssagen?

Doktor Stockmann.

Ja, det forstår sig.

Aslaksen.

Nå, — så er det jo begribeligt, at jeg kommer sammen med en hel del mennesker. Og da jeg er kendt for at være en sindig og lovlydig statsborger, som doktoren selv sa', så har jeg jo en viss indflydelse i byen, — en liden slags magtstilling, — om jeg selv skal sige det.

Doktor Stockmann.

Det ved jeg meget godt, herr Aslaksen.

Aslaksen.

Ja se — derfor vilde det være en smal sag for mig at få en adresse istand, om det skulde knibe.

Doktor Stockmann.

En adresse, siger De?

Aslaksen.

Ja, en slags takadresse fra byens borgere for at De har båret denne samfundsvigtige sag frem. Det siger sig selv, at den måtte være affattet med sommeligt mådehold, så den ikke stoder myndighederne og dem, som har magten forresten. Og passer vi bare noje på det, så kan da vel ingen ta' os det ilde op, ved jeg?

Hovstad.

Nå, selv om de ikke likte det så svært godt, så —

Aslaksen.

Nej, nej, nej; ikke nogen nærgåenhed imod øvrigheden, herr Hovstad. Ikke nogen opposition imod folk, som står os så tæt indpå livet. Det har jeg fåt nok af i mine dage; og det kommer der aldrig noget godt ud af heller. Men en statsborgers sindige og frimodige ytringer må ikke være nogen mand forment.

Doktor Stockmann
(ryster hans hånd).

Jeg kan ikke sige Dem, kære herr Aslaksen, hvor inderligt det glæder mig at finde al denne tilslutning blandt mine medborgere. Jeg er så glad, — så glad! Hør; skal det ikke være et lidet glas sherry? Hvad!

Aslaksen.

Nej mange tak; jeg nyder aldrig den slags spirituosa.

Doktor Stockmann.

Nå, men et glas ol da; hvad siger De til det?

Aslaksen.

Tak, ikke det heller, herr doktor; jeg nyder ingenting så tidligt på dagen. Men nu vil jeg gå ud i byen og snakke med en del af husejerne og forberede stemningen.

Doktor Stockmann.

Ja, det er så overmåde snildt af Dem, herr Aslaksen; men jeg kan umulig få i mit hode, at alle disse anstalter skulde bli' nødvendige: jeg synes sagen må kunne gå ganske af sig selv.

Aslaksen.

Autoriteterne arbejder noget tungvindt, herr doktor. Ja, gudbevar's, jeg siger ikke det for at laste dem —

Hovstad.

Imorgen skal vi køre dem ivej i bladet, Aslaksen.

Aslaksen.

Men bare ikke voldsomt, herr Hovstad. Far frem med mådehold, ellers får De dem ikke af flækken; De kan lide på mit råd; for jeg har sanket erfaringer i livets skole. — Nu ja, så vil jeg sige doktoren farvel. De ved nu, at vi småborgere ialfald står bag Dem som en mur. De har den kompakte majoritet på Deres side, herr doktor.

Doktor Stockmann.

Tak for det, min kære herr Aslaksen. (rækker ham hånden.) Farvel, farvel!

Aslaksen.

Går De med indom på trykkeriet, herr Hovstad?

Hovstad.

Jeg kommer bagefter; jeg har endnu lidt at afgøre.

Aslaksen.

Godt, godt.

(Han hilser og går; doktor Stockmann følger ham ud i forstuen.)

Hovstad

(idet doktoren kommer ind igen).

Nå, hvad siger De så, herr doktor? Synes

De ikke, det er på tiden, at her luftes ud og rystes op i al denne slaphed og halvhed og fejghed?

Doktor Stockmann.

Sigter De til bogtrykker Aslaksen?

Hovstad.

Ja jeg gør. Han er en af dem, som står i sumpen — så bra' en mand han end kan være forresten. Og slig er de fleste her hos os; de går og vipper og svingler til begge siderne; af bare hensyn og betænkeligheder tør de aldrig ta' fuldt skridt.

Doktor Stockmann.

Ja, men Aslaksen var da så inderlig velsindet, synes jeg.

Hovstad.

Der er en ting, som jeg sætter højere; og det er at stå som en tryg, selvsikker mand.

Doktor Stockmann.

Det gir jeg Dem så fuldstændig ret i.

Hovstad.

Derfor er det jeg nu vil gribe lejligheden og prøve, om jeg ikke skulde kunne få de velsindede til at mande sig op engang. Autoritetsdyrkelsen må udryddes her i byen. Dette uforsvarlig store fejlgreb med vandværket må

gores indlysende for alle stemmeberettigede borgere.

Doktor Stockmann.

Godt; når De mener, det er til almenhedens bedste, så lad så ske; men ikke førend jeg har talt med min bror.

Hovstad.

Jeg skriver ialfald en redaktionsartikkel færdig imens. Og hvis byfogden så ikke vil fremme sagen —

Doktor Stockmann.

Å men hvor kan De tænke Dem sligt?

Hovstad.

Det kunde nok tænkes. Og da —?

Doktor Stockmann.

Ja, da lover jeg Dem —; hør, — da kan De trykke min afhandling, — ta' den ind hel og holden.

Hovstad.

Må jeg det? Er det et ord?

Doktor Stockmann
(rækker ham manuskriptet).

Her har De den; ta' den med Dem; det kan jo ikke skade, at De læser den igennem; og så gir De mig den igen siden.

Hovstad.

Godt, godt; det skal jeg nok gøre. Og så farvel, herr doktor.

Doktor Stockmann.

Farvel, farvel. Ja, for De skal se, det går så glat, herr Hovstad, — så glat!

Hovstad.

Hm, — vi får se.

(han hilser og går ud gennem forstuen.)

Doktor Stockmann

(går hen og ser ind i spisestuen).

Katrine —! Nå, er du kommen hjem, Petra?

Petra

(kommer ind).

Ja, nu kom jeg netop fra skolen.

Fru Stockmann

(kommer).

Har han ikke været her endnu?

Doktor Stockmann.

Peter? Nej. Men jeg har snakket en hel del med Hovstad. Han er ganske betaget af den opdagelse, jeg har gjort. Ja, for den har en langt større rækkevidde, end jeg tænkte i forstningen, ser Du. Og så har han stillet sit blad til min rådighed, hvis det skulde behoves.

Fru Stockmann.

Men tror du da det behoves?

Doktor Stockmann.

Å sletikke. Men det er ialfald en stolt bevidsthed, at man har den frisindede, uafhængige presse på sin side. Ja, og tænk — så har jeg havt besøg af formanden i husejerforeningen.

Fru Stockmann.

Så? Og hvad vilde han?

Doktor Stockmann.

Også stotte mig. De vil stotte mig allesammen, ifald det skulde knibe. Katrine, — ved du, hvad jeg har for noget bag mig?

Fru Stockmann.

Bag dig? Nej; hvad har du for noget bag dig da?

Doktor Stockmann.

Den kompakte majoritet.

Fru Stockmann.

Ja så. Er det godt for dig, det, Tomas?

Doktor Stockmann.

Ja, det skulde jeg mene, det er godt! (gnider hænderne og går op og ned.) Ja, herregud, hvor fornojeligt det er at stå således i broderlig forening sammen med sine medborgere!

Petra.

Og så at udrette så meget godt og nyttigt, far!

Doktor Stockmann.

Ja, og det ovenikobet for ens egen fødeby, du!

Fru Stockmann.

Nu ringte det.

Doktor Stockmann.

Så har vi ham visst. — — (det banker.) Vær så god!

Byfogd Stockmann
(kommer fra forstuen).

Godmorgen.

Doktor Stockmann.

Velkommen, Peter!

Fru Stockmann.

Godmorgen, svoger. Hvorledes står det til?

Byfogden.

Jo tak; så-så. (til doktoren.) Jeg modtog igår efter kontortid en afhandling fra dig betræffende vandforholdene ved badeanstalten.

Doktor Stockmann.

Ja. Har du læst den?

Byfogden.

Jo, jeg har.

Doktor Stockmann.

Og hvad siger du så til den sag?

Byfogden

(med et sideblik).

Hm —

Fru Stockmann.

Kom, Petra.

(hun og Petra går ind i værelset tilvenstre.)

Byfogden

(efter et ophold).

Har det været nødvendigt at drive alle disse undersøgelser bag min ryg?

Doktor Stockmann.

Ja, så længe jeg ikke havde absolut visshed, så —

Byfogden.

Og den, mener du altså, du nu har?

Doktor Stockmann.

Ja, det har du da vel selv overbevist dig om.

Byfogden.

Er det din hensigt at fremlægge dette aktstykke for badebestyrelsen, som et slags officielt dokument?

Doktor Stockmann.

Ja vel. Noget må der jo gores ved sagen; og det fort.

Byfogden.

Du bruger, som sædvanligt, stærke talemåder i din afhandling. Du siger blandt andet, at det, vi byder vore badegæster, er en permanent forgiftelse.

Doktor Stockmann.

Ja men, Peter, kan det da betegnes anderledes? Tænk dig bare, — forgiftet vand både til indvortes og udvortes! Og det til stakkers sygelige mennesker, som tyr til os i god tro, og som betaler os i dyre domme for at få sin sundhed igen!

Byfogden.

Og så kommer du i din deduktion til det resultat, at vi må bygge en kloak, som kan optage de postulerede uhumskheder fra Mølledalen, og at vandledningen må lægges om.

Doktor Stockmann.

Ja, ved du da nogen anden udvej? Jeg ved ingen.

Byfogden.

Jeg gjorde mig i formiddag et ærend ind til stadsingenioren. Og så bragte jeg — sådan halvt i spog — disse foranstaltninger på bane som noget, vi kanske burde tage under overvejelse engang i fremtiden.

Doktor Stockmann.

Engang i fremtiden!

Byfogden.

Han smilte af min formentlige extravagance — naturligvis. Har du gjort dig den ulejlighed at tænke på, hvad de foreslåede forandringer vilde komme til at koste? Efter de oplysninger, jeg modtog, vilde udgifterne rimeligvis lobe op i flere hundrede tusend kroner.

Doktor Stockmann.

Skulde det bli' så dyrt?

Byfogden.

Ja. Og så kommer det værste. Arbejdet vilde medtage et tidsrum af mindst to år.

Doktor Stockmann.

To år, siger du? To hele år?

Byfogden.

Mindst. Og hvad skal vi så gore med badet imens? Skal vi lukke det? Ja. det vilde vi bli' nødt til. Eller tror du kanske nogen vilde søge hid til os, når det rygte kom ud, at vandet skulde være sundhedsfarligt?

Doktor Stockmann.

Ja men, Peter, det er det jo.

Byfogden.

Og så alt dette nu, — netop nu, da anstalten er i opkomst. Nabobyerne har også visse

betingelser for at kunne bli' søgte som badesteder. Tror du ikke, at de straks vilde sætte sig i aktivitet for at drage hele strømmen af fremmede til sig? Jo, ganske upåtvilelig. Og så stod vi der; vi måtte rimeligvis nedlægge hele den kostbare anstalt; og så havde du ruineret din fødeby.

Doktor Stockmann.

Jeg — ruineret —!

Byfogden.

Det er blot og bart gennem badet, at byen har nogen nævneværdig fremtid for sig. Det indser du visst lige så godt som jeg.

Doktor Stockmann.

Men hvad har du da tænkt, at der skulde gøres?

Byfogden.

Jeg har ikke af din afhandling kunnet overbevise mig om, at vandforholdene ved badet er så betænkelige, som du fremstiller dem.

Doktor Stockmann.

De er snarere værre, du! Eller de blir det ialfald til sommeren, når varmen kommer i vejret.

Byfogden.

Som sagt, jeg tror, du overdriver betydeligt. En duelig læge må vide at træffe sine forholds-

regler, — han må forstå at forebygge skadelige indvirkninger og at afhjælpe dem, hvis de aldeles ojensynligt skulde gore sig gældende.

Doktor Stockmann.

Og så —? Hvad videre —?

Byfogden.

Den etablerede vandforsyning ved badet er nu engang et faktum og må selvfølgelig behandles som et sådant. Men rimeligvis vil direktionen i sin tid ikke være utilbojelig til at ta' under overvejelse, hvorvidt det med overkommelige pekuniære offere skulde være muligt at få indfort visse forbedringer.

Doktor Stockmann.

Og en sådan underfundighed, tror du, jeg nogensinde går ind på!

Byfogden.

Underfundighed?

Doktor Stockmann.

Ja, det vilde være en underfundighed, — et bedrageri, en løgn, en ligefrem forbrydelse imod almenheden, imod hele samfundet!

Byfogden.

Jeg har, som før bemærket, ikke kunnet tilegne mig den overbevisning, at der er nogen egentlig overhængende fare påfærde.

Doktor Stockmann.

Jo, du har! Det er umuligt andet. Min fremstilling er så slående sand og rigtig, det ved jeg! Og du skønner det meget godt, Peter; men du vil bare ikke være ved det. Det var dig, som fik drevet igennem, at både badebygningerne og vandværket blev lagt, hvor de nu ligger; og det er det, — det er dette forbandede misgreb, som du ikke vil indrømme. Pyt, — tror du ikke, jeg gennemskuer dig?

Byfogden.

Og selv om så var? Dersom jeg måske med en viss ængstelighed våger over min anseelse, så sker det til gavn for byen. Uden moralsk autoritet kan jeg ikke styre og lede sagerne således, som jeg eragter det tjenligst for det heles vel. Derfor, — og af diverse andre grunde, — er det mig magtpåliggende, at din forestilling ikke indleveres til badedirektionen. Den må holdes tilbage for almenvellets skyld. Jeg skal så senere bringe sagen under diskussion og vi skal gøre vort bedste i stilhed; men der må ingenting, — ikke et eneste ord, komme til offentlighedens kundskab i dette fatale anliggende.

Doktor Stockmann.

Ja, det vil nu ikke kunne forhindres, min kære Peter.

Byfogden.

Det må og det skal forhindres.

Doktor Stockmann.

Det går ikke, siger jeg; der er altfor mange, som ved om det.

Byfogden.

Ved om det! Hvem? Det er dog vel aldrig disse herrer i „Folkebudet", som —?

Doktor Stockmann.

Å jo; de også. Den frisindede, uafhængige presse vil nok sorge for, at I gør eders skyldighed.

Byfogden

(efter et kort ophold).

Du er en overmåde ubesindig mand, Tomas. Har du ikke betænkt, hvad følger dette kan drage efter sig for dig selv?

Doktor Stockmann.

Følger? Følger for mig?

Byfogden.

For dig og dine, ja.

Doktor Stockmann.

Hvad fanden skal det sige?

Byfogden.

Jeg tror, at jeg al min tid har vist mig som en tjenstvillig og hjælpsom bror imod dig.

Doktor Stockmann.

Ja, det har du; og det takker jeg dig for.

Byfogden.

Forlanges ikke. Jeg har jo også for en del været nødt til det — for min egen skyld. Det var altid mit håb, at jeg skulde kunne holde dig nogenlunde i ave, når jeg hjalp til at forbedre din økonomiske stilling.

Doktor Stockmann.

Hvad for noget? Det var altså bare for din egen skyld —!

Byfogden.

Tildels, siger jeg. Det er penibelt for en embedsmand, når hans nærmeste pårørende går hen og kompromitterer sig gang efter gang.

Doktor Stockmann.

Og det synes du, at jeg gør?

Byfogden.

Ja, desværre, det gør du, uden at du selv ved af det. Du har et uroligt, stridbart, oprørsk sind. Og så din ulyksalige hang til at skrive offentligt om alle mulige og umulige sager. Aldrig så snart får du et indfald, — straks skal du skrive en avisartikel eller en hel brochure om det.

Doktor Stockmann.

Ja, men er det da ikke en statsborgers pligt

at meddele sig til almenheden, når han har fanget en ny tanke!

Byfogden.

Å, almenheden behøver slet ingen nye tanker. Almenheden er bedst tjent med de gamle, gode, anerkendte tanker, den allerede har.

Doktor Stockmann.

Og det siger du sådan ligefrem!

Byfogden.

Ja, engang må jeg dog tale ligefrem med dig. Hidtil har jeg søgt at undgå det, da jeg ved, hvor irritabel du er; men nu må jeg sige dig sandheden, Tomas. Du gør dig ingen forestilling om, hvormeget du skader dig selv ved din fremfusenhed. Du beklager dig over autoriteterne, ja, over selve regeringen, — river ned på den sågar, — påstår, at du er bleven tilsidesat, forfulgt. Men kan du vente dig andet, — en så besværlig mand, som du er.

Doktor Stockmann.

Hvad nu, — er jeg besværlig også?

Byfogden.

Ja, Tomas, du er en meget besværlig mand at arbejde sammen med. Det har jeg fået føle. Du sætter dig ud over alle hensyn; du synes rent at glemme, at det er mig, du kan takke for posten her som badelæge —

Doktor Stockmann.

Den var jeg selvskreven til! Jeg og ingen anden! Jeg var den første, som så, at byen kunde bli' et blomstrende badested; og jeg var den eneste, som så det dengang. Jeg stod alene og stred for tanken gennem mange år; og jeg skrev og skrev —

Byfogden.

Unægtelig. Men dengang var endnu ikke det rette tidspunkt forhånden; nå, det kunde jo du deroppe i din afkrog ikke bedømme. Men da så det betimelige øjeblik kom, da tog jeg — og de andre — sagen i vor hånd —

Doktor Stockmann.

Ja, og så forkludred I hele min herlige plan. Å jo, det viser sig rigtignok nu, hvilke klogtige fyre I var!

Byfogden.

Efter min formening viser det sig kun, at du igen trænger til et afløb for din stridslyst. Du vil dine foresatte tillivs; — det er jo din gamle vane. Du kan ikke tåle nogen autoritet over dig; du ser skævt til enhver, der beklæder en overordnet embedsstilling; du betragter ham som en personlig fiende, — og straks er det ene angrebsvåben dig ligeså godt som det andet. Men nu har jeg gjort dig opmærksom på, hvilke interesser der står på spil for hele byen, — og

folgelig for mig også. Og derfor siger jeg dig, Tomas, at jeg er ubonhørlig i den fordring, jeg nu agter at stille til dig.

Doktor Stockmann.

Hvad er det for en fordring?

Byfogden.

Da du har været abenmundet nok til at omtale dette kildne anliggende for uvedkommende, omendskont det burde ha' været bevaret som en direktionshemmelighed, så kan sagen naturligvis ikke dysses ned. Allehånde rygter vil sprede sig vidt omkring, og de ildesindede iblandt os vil nære rygterne ved alskens tilsætninger. Det vil derfor være nødvendigt, at du offentlig imødegår deslige rygter.

Doktor Stockmann.

Jeg! Hvorledes? Jeg forstår dig ikke.

Byfogden.

Det tør forventes, at du ved fornyede undersøgelser kommer til det resultat, at sagen ikke på langt nær er så farlig eller betænkelig, som du i første øjeblik indbildte dig.

Doktor Stockmann.

Aha, — så det forventer du!

Byfogden.

Endvidere forventer man, at du nærer og

offentlig udtaler den tillid til bestyrelsen, at den grundigt og samvittighedsfuldt vil foranstalte det fornødne for at afhjælpe mulige ulæmper.

Doktor Stockmann.

Ja men det vil I aldrig i verden kunne gøre, sålænge I farer med fusk og flikværk. Jeg siger dig det, Peter; og det er min fuldeste og rammeste overbevisning —!

Byfogden.

Som funktionær har du ikke lov til at nære nogen separat overbevisning.

Doktor Stockmann
(studser).

Ikke lov til at —?

Byfogden.

Som funktionær, siger jeg. Som privatperson, — gudbevar's, det er en anden sag. Men som underordnet tjenestemand ved badet har du ikke lov til at udtale nogen overbevisning, som står i strid med dine foresattes.

Doktor Stockmann.

Dette går for vidt! Jeg, som læge, som videnskabsmand, skulde ikke ha' lov til — !

Byfogden.

Det anliggende, her handles om, er ikke noget rent videnskabeligt; det er et kombineret

anliggende: det er både et teknisk og et økonomisk anliggende.

Doktor Stockmann.

Å lad det være for mig, hvad fanden det være vil! Jeg vil ha' frihed til at udtale mig om alle mulige anliggender i hele verden!

Byfogden.

Vær så god. Men bare ikke om badets — Det forbyder vi dig.

Doktor Stockmann
(skriger).

I forbyder —! I! Slige nogen —!

Byfogden.

Jeg forbyder dig det, — jeg, din øverste foresatte; og når jeg forbyder dig noget, så har du at lystre.

Doktor Stockmann
(betvinger sig).

Peter, — var du såsandt ikke min bror —

Petra
(river døren op).

Far, dette skal du ikke tåle!

Fru Stockmann
(efter hende).

Petra, Petra!

Byfogden.

Ah, man har stået på lur.

Fru Stockmann.

Der er så lydt; vi kunde ikke undgå at —

Petra.

Jo, jeg stod og hørte efter.

Byfogden.

Nå, det er mig igrunden kært —

Doktor Stockmann
(går nærmere).

Du talte til mig om at forbyde og at lystre —?

Byfogden.

Du har nødsaget mig til at tale i den tone.

Doktor Stockmann.

Og så skal jeg i en offentlig erklæring slå mig selv på munden?

Byfogden.

Vi eragter det uomgængelig nødvendigt, at du offentliggør en erklæring, således, som jeg har forlangt den.

Doktor Stockmann.

Og hvis jeg nu ikke — lystrer?

Byfogden.

Så udsteder vi selv en erklæring til beroligelse for publikum.

Doktor Stockmann.

Godt og vel; men så skriver jeg imod jer. Jeg holder på mit; jeg skal bevise, at jeg har ret og at I har uret. Og hvad vil I så gore?

Byfogden.

Da vil jeg ikke kunne forhindre, at du får din afsked.

Doktor Stockmann.

Hvad —!

Petra.

Far, — afsked!

Fru Stockmann.

Afsked!

Byfogden.

Afsked som badelæge. Jeg vil se mig foranlediget til at andrage om ojeblikkelig opsigelse, fjerne dig fra enhver befatning med badets anliggender.

Doktor Stockmann.

Og det skulde I vove!

Byfogden.

Det er dig selv, som her spiller det vovelige spil.

Petra.

Onkel, dette er en oprørende fremfærd imod en mand som far!

Fru Stockmann.

Vil du bare tie stille, Petra!

Byfogden
(ser på Petra).

Aha, man indlader sig allerede på opinionsytringer. Ja naturligvis. (til fruen.) Svigerinde, De er formentlig den besindigste her i huset. Anvend den indflydelse, De måtte ha' over Deres mand; få ham til at indse, hvad dette vil drage efter sig både for hans familje —

Doktor Stockmann.

Min familje kommer ingen anden ved end mig selv!

Byfogden.

— både for hans familje, siger jeg, og for den by, han lever i.

Doktor Stockmann.

Det er mig, som vil byens sande vel! Jeg vil afsløre de mangler, som sent eller tidligt må komme for dagens lys. Å, det skal nok vise sig, at jeg elsker min fødeby.

Byfogden.

Du, som i forblindet trods går hen og afskærer byens vigtigste næringskilde.

Doktor Stockmann.

Den kilde er forgiftet, menneske! Er du gal! Vi lever her af at hokre med uhumskhed og raddenskab! Hele vort opblomstrende samfundsliv suger sin næring af en løgn!

Byfogden.

Indbildninger — eller noget endnu værre. Den mand, der udslynger så nærgående insinuationer imod sit eget hjemsted, han må være samfundets fiende.

Doktor Stockmann

(imod ham).

Og det vover du —!

Fru Stockmann

(kaster sig imellem).

Tomas!

Petra

(griber sin far om armen).

Bare rolig, far!

Byfogden.

Jeg vil ikke udsætte mig for voldsomheder. Du er nu advaret. Betænk så, hvad du skylder dig og dine. Farvel.

(han går.)

Doktor Stockmann

(går op og ned).

Og en sådan behandling må jeg tåle! I mit eget hus, Katrine! Hvad siger du til det!

Fru Stockmann.

Ja visst er det både skam og spot, Tomas —

Petra.

Kunde jeg såsandt komme onkel tillivs —!

Doktor Stockmann.

Det er min egen skyld; jeg skulde ha' rejst borster imod dem for længe siden, — vist tænder, — bidt fra mig! — Og så kalde mig for en samfundsfiende! Mig! Det lar jeg, min sæl og salighed, ikke sidde på mig!

Fru Stockmann.

Men, snille Tomas, din bror har nu engang magten —

Doktor Stockmann.

Ja, men jeg har retten, du!

Fru Stockmann.

Ak ja, retten, retten; hvad hjælper det, at du har retten, når du ikke har nogen magt?

Petra.

Nej men mor da, — hvor kan du snakke slig?

Doktor Stockmann.

Så det skulde ikke hjælpe noget i et frit samfund at ha' retten på sin side? Du er lojerlig, Katrine. Og desuden, — har jeg da ikke den frisindede uafhængige presse foran mig, — og

den kompakte majoritet bag mig? Det er vel magt god nok, det, skulde jeg mene!

Fru Stockmann.

Men herregud, Tomas, du tænker da vel aldrig på —?

Doktor Stockmann.

Hvad for noget tænker jeg ikke på?

Fru Stockmann.

— at sætte dig op imod din bror, mener jeg.

Doktor Stockmann.

Hvad fanden vilde du, jeg ellers skulde gøre, når jeg ikke skulde holde på det, som ret og sandt er?

Petra.

Ja, det spor' jeg rigtignok også om?

Fru Stockmann.

Men det nytter dig jo ingen verdens ting; når de ikke vil, så vil de ikke.

Doktor Stockmann.

Hoho, Katrine, giv du bare tid, så skal du se, jeg driver nok min krig igennem.

Fru Stockmann.

Ja, du driver kanske igennem, at du får din afsked, — det gør du.

Doktor Stockmann.

Så har jeg ialfald gjort min pligt imod almenheden, — imod samfundet. Jeg, som kaldes for en samfundsfiende!

Fru Stockmann.

Men imod din familje, Tomas? Imod os herhjemme? Synes du, det er at gøre din pligt imod dem, du skal forsørge?

Petra.

Å tænk da ikke altid først og fremst på os, mor.

Fru Stockmann.

Ja, du har let for at snakke; du kan i nødsfald stå på egne ben. — Men husk på gutterne, Tomas; og tænk lidt på dig selv også, og på mig —

Doktor Stockmann.

Men jeg tror du er rent gal, Katrine! Hvis jeg så jammerlig fejgt faldt tilfode for denne Peter og for hans fordomte slæng, — vilde jeg da nogensinde få en lykkelig stund mere i mit liv?

Fru Stockmann.

Ja det ved jeg ikke; men vorherre bevare os for den lykke, vi vil få, allesammen, hvis du blir ved at trodse. Så står du der igen uden levebrod, uden faste indtægter. Jeg synes, vi

har fåt nok af det i gamle dage; husk på det, Tomas; tænk på, hvad det har på sig.

Doktor Stockmann

(vrider sig kæmpende og knytter hænderne).

Og sligt noget kan disse kontortrælle fore ned over en fri ærlig mand! Er det ikke forfærdeligt, Katrine?

Fru Stockmann.

Jo, det er syndigt handlet imod dig, det er visst og sandt. Men, herregud, der er så meget uretfærdigt, en får boje sig under her i verden. — Der er gutterne, Tomas! Se på dem! Hvad skal der bli' af dem? Å nej, nej, du kan da aldrig nænne —

(Ejlif og Morten, med skoleboger, er imidlertid kommet ind.)

Doktor Stockmann.

Gutterne —! (står med engang fast og fattet.) Ikke, om så hele verden faldt ned, bøjer jeg nakken under åget.

(han går imod sit værelse.)

Fru Stockmann

(efter ham).

Tomas, — hvad vil du gøre!

Doktor Stockmann

(ved døren).

Jeg vil ha' ret til at se mine gutter i øjnene, når de engang blir voksne fri mænd.

(han går ind.)

Fru Stockmann

(brister i gråd).

Å gud hjælpe og troste os allesammen!

Petra.

Far er bra', han! Han gir sig ikke.

(Gutterne spør forundret, hvad det er for noget; Petra gir dem tegn til at tie.)

TREDJE AKT.

Folkebudet's redaktionskontor. Til venstre i baggrunden er indgangsdøren; til højre på samme væg er en anden dør med glasruder, hvorigennem man ser ind i trykkeriet. På væggen til højre en dør. Midt på gulvet et stort bord bedækket med papirer, aviser og bøger. Foran til venstre et vindu og ved dette en skrivepult med høj stol. Et par lænestole står ved bordet, nogle andre stole langs væggene. Værelset er skummelt og uhyggeligt, bohavet gammelt, lænestolene smudsige og forrevne. Inde i trykkeriet ses et par sættere i arbejde; længere borte er en håndpresse igang.)

(Redaktør Hovstad sidder ved pulten og skriver. Lidt efter kommer Billing ind fra højre med doktorens manuskript i hånden.)

Billing.

Nå, det må jeg sige —!

Hovstad

(skrivende).

Har De læst det igennem?

Billing

(lægger manuskriptet på pulten).

Ja, det har jeg da rigtignok.

Hovstad.

Synes De ikke doktoren er bra' hvas?

Billing.

Hvas? Han er, gud dode mig, knusende, er han. Hvert ord falder vægtfuldt, som — jeg vil sige — som slaget af en øksehammer.

Hovstad.

Ja, men de folk falder nu ikke for forste slaget heller.

Billing.

Det er sandt; men så blir vi ved at slå, — slag i slag, indtil hele stormandsvældet ramler sammen. Da jeg sad derinde og læste dette der, var det ligesom jeg øjned revolutionen komme på afstand.

Hovstad

(vender sig).

Hys; sig bare ikke det så Aslaksen hører det.

Billing

(dæmper stemmen).

Aslaksen er en knæhøne, en fejg karl; der er ikke mands mod i ham. Men dennegang sætter De da vel Deres vilje igennem? Hvad? Doktorens opsats kommer da vel ind?

Hovstad.

Ja, hvis bare ikke byfogden gir sig med det gode, så —

Billing.

Det vilde være fanden så kedeligt.

Hovstad.

Nå, vi kan heldigvis gøre os stillingen nyttig, hvad der så sker. Går byfogden ikke ind på doktorens forslag, så får han alle småborgerne på nakken, — hele husejerforeningen og de andre. Og går han ind på det, så lægger han sig ud med en hel hob af de store aktionærer i badet, som hidtildags har været hans bedste støtter —

Billing.

Ja, ja vel; for de kommer visst til at punge ud med en svær mængde penge —

Hovstad.

Ja, det kan De bande på. Og så er ringen brudt, ser De, og så skal vi i bladet dag ud og dag ind gøre det indlysende for almenheden, at byfogden er ukyndig både i det ene og det andet, og at alle tillidsposterne i byen, hele kommunalstyret, bør lægges over i frisindede folks hænder.

Billing.

Det er, gud dode mig, så slående sandt! Jeg ser det, — jeg ser det; vi står lige ved begyndelsen til en revolution!

(det banker.)

Hovstad.

Hys! (råber.) Kom ind!

(Doktor Stockmann kommer gennem døren til venstre i baggrunden.)

Hovstad
(går imod ham).

Å, der har vi doktoren. Nå?

Doktor Stockmann.

Tryk væk, herr Hovstad!

Hovstad.

Blev det altså til det?

Billing.

Hurra!

Doktor Stockmann.

Tryk væk, siger jeg. Ja visst blev det til det. Men nu skal de få det, som de vil ha' det. Nu blir her krig i byen, herr Billing!

Billing.

Krig på kniven, vil jeg håbe! Kniven på struben, herr doktor!

Doktor Stockmann.

Afhandlingen er bare en begyndelse. Jeg går allerede med hodet fuldt af udkast til en fire—fem andre opsatser. Hvor har De Aslaksen henne?

Billing
(råber ind i trykkeriet).

Aslaksen, å kom her et øjeblik!

Hovstad.

Fire—fem andre opsatser, sa' De? Om den samme sag?

Doktor Stockmann.

Nej, — å langtfra, kære. Nej, det blir om ganske andre ting. Men det kommer altsammen fra vandværket og fra kloaken. Det ene drager det andet efter sig, skonner De. Det er som når en begynder at rive på en gammel bygning, — akkurat så.

Billing.

Det er, gud døde mig, sandt; en synes aldrig en blir færdig, før en har revet ned hele skramlet.

Aslaksen
(fra trykkeriet).

Revet ned! Doktoren tænker da vel ikke på at rive ned badehuset?

Hovstad.

Langt ifra; vær bare ikke ræd.

Doktor Stockmann.

Nej, det gælder ganske andre ting. Nå, hvad siger De så om min afhandling, herr Hovstad?

Hovstad.

Jeg synes, den er et rent mesterstykke —

Doktor Stockmann.

Ja, ikke sandt —? Nå, det glæder mig; det glæder mig.

Hovstad.

Den er så grej og så ligetil; en behøver sletikke at være fagmand for at skønne sammenhængen. Jeg tør sige, De vil få hver eneste oplyst mand på Deres side.

Aslaksen.

Og så alle besindige vel?

Billing.

Både besindige og ubesindige, — ja, jeg mener næsten hele byen.

Aslaksen.

Nå, så tor vi nok trykke den.

Doktor Stockmann.

Ja det skulde jeg mene!

Hovstad.

Den skal ind imorgen tidlig.

Doktor Stockmann.

Ja, død og plage, der må ikke spildes en eneste dag. Hør, herr Aslaksen, det var det, jeg vilde be' Dem om: De må ta' Dem personlig af manuskriptet.

Aslaksen.

Det skal jeg nok.

Doktor Stockmann.

Pas på det, som om det var guld. Ingen trykfejl; hvert ord er vigtigt. Og så kommer jeg indom igen siden; kanske jeg kunde få se lidt korrektur. — Ja, jeg kan ikke sige, hvor jeg tørster efter at få den sag på tryk, — slynget ud —

Billing.

Slynget, — ja, som et lyn!

Doktor Stockmann.

— underkastet alle kyndige medborgeres dom. Å, De kan aldrig forestille Dem, hvad jeg har været udsat for idag. Man har truet mig både med dit og med dat; man har villet ta' ifra mig mine soleklareste menneskerettigheder —

Billing.

Hvad! Deres menneskerettigheder!

Doktor Stockmann.

— man har villet fornedre mig, gøre mig til en usling, forlangt, at jeg skulde sætte personlig fordel over min inderste, helligste overbevisning —

Billing.

Det er, gud dode mig, for grovt.

Hovstad.

Å ja, en kan vente sig noget af hvert fra den kant.

Doktor Stockmann.

Men med mig skal de komme tilkort; det skal de få sort på hvidt for. Nu vil jeg hver evig eneste dag lægge mig ligesom for anker i «Folkebudet» og bestryge dem med den ene exploderende opsats efter den anden —

Aslaksen.

Ja, men hør nu —

Billing.

Hurra; det blir krig, det blir krig!

Doktor Stockmann.

— jeg skal slå dem til jorden, jeg skal knuse dem, rasere deres fæstningsværker for hele den retsindige almenheds øjne! Det skal jeg gøre!

Aslaksen.

Men gør det endelig moderat, herr doktor; skyd med mådehold —

Billing.

Nej da; nej da! Spar ikke på dynamiten!

Doktor Stockmann
(vedbliver uforstyrret).

For nu er det ikke bare dette med vand-

værket og kloaken alene, ser De. Nej, det er hele samfundet, som skal renskes, desinficeres —

Billing.

Der lod det forløsende ord!

Doktor Stockmann.

Alle flikværks-gubberne må føjses væk, forstår De. Og det på alle mulige områder! Der har åbnet sig så uendelige synsvidder for mig idag. Det står ikke rigtig klart for mig endnu; men jeg skal nok få rede i det. Det er unge friske fanebærere, vi må ud og lede efter, mine venner; vi må ha' nye befalingsmænd på alle forposterne.

Billing.

Hor, hor!

Doktor Stockmann.

Og lad os bare holde sammen, så går det så glat, så glat! Hele omvæltningen vil løbe af stabelen som et skib. Ja, tror De ikke det?

Hovstad.

Jeg for min del tror, at nu har vi al udsigt til at få lagt det kommunale styre der, hvor det rettelig bør ligge.

Aslaksen.

Og når vi bare farer frem med mådehold, så kan jeg da aldrig tænke mig, at dette her kunde være farligt.

Doktor Stockmann.

Hvem fanden bryr sig om enten det er farligt eller ikke! Det, jeg gør, det gør jeg i sandhedens navn og for min samvittigheds skyld.

Hovstad.

De er én mand, som fortjener at støttes, herr doktor.

Aslaksen.

Ja, det står fast, doktoren er byens sande ven; en rigtig samfundsven er han.

Billing.

Doktor Stockmann er, gud dode mig, en folkeven, Aslaksen!

Aslaksen.

Jeg tænker, husejerforeningen snart gør brug af det udtryk.

Doktor Stockmann

(bevæget, trykker deres hænder).

Tak, tak, mine kære, trofaste venner: — dette her er mig så kvægende at høre: — min herr bror kaldte mig for noget ganske andet. Nå, det skal han min sæl få igen med renter! Men nu må jeg op og se til en stakkers djævel —. Jeg kommer igen, som sagt. Tag endelig godt vare på manuskriptet, herr Aslaksen; — og, for alt i verden, stryg ikke nogen af udråbstegnene!

Sæt heller et par stykker til! Godt, godt; farvel sålænge; farvel, farvel!

(Gensidige hilsener idet han følges til døren og går.)

Hovstad.

Han kan bli' en ubetalelig nyttig mand for os.

Aslaksen.

Ja, så længe han bare vil holde sig til dette her med badeanstalten. Men går han videre, så er det ikke rådeligt at slå følge med ham.

Hovstad.

Hm, det kommer nu alt an på —

Billing.

De er da også så forbandet ræd, Aslaksen.

Aslaksen.

Ræd? Ja, når det gælder de lokale magthavere, så er jeg ræd, herr Billing; det er noget, jeg har lært i erfaringens skole, skal jeg sige Dem. Men sæt mig op i den store politik, ligeover for regeringen selv, og se så, om jeg er ræd.

Billing.

Nej visst er De ikke, nej; men det er jo netop modsigelsen hos Dem.

Aslaksen.

Jeg er en mand med samvittighed, det er

sagen. Ryger en løs på regeringen, så gør en ikke samfundet nogen skade ialfald; for de mænd bryr sig ikke om det, ser De; — de blir stående ligegodt, de. Men de lokale myndighederne, de kan kastes, og så kan en kanske få ukyndigheden ved roret, til ubodelig skade både for husejere og andre.

Hovstad.

Men borgeropdragelsen gennem selvstyret da, — tænker De ikke på den?

Aslaksen.

Når en mand har fået noget mellem hænderne, som skal skottes, så kan en ikke tænke på alting, herr Hovstad.

Hovstad.

Da gid jeg aldrig må få noget mellem hænderne!

Billing.

Hør, — hør!

Aslaksen
(smiler).

Hm. (peger mod pulten.) På den redaktor-krakken der har stiftamtmand Stensgård siddet for Dem.

Billing
(spytter).

Tvi! Slig en overløber.

Hovstad.

Jeg er ingen slingringsmand — og blir det heller aldrig.

Aslaksen.

En politiker skal ikke forsværge nogen ting i verden, herr Hovstad. Og De, herr Billing, skulde også ta' et rev eller to i sejlet nu om dagene, synes jeg; for De søger jo sekretærposten i magistraten.

Billing.

Jeg —!

Hovstad.

Gør De, Billing!

Billing.

Nå ja, — De kan da for fanden skønne, at det bare er for at ærgre de velvise herrerne.

Aslaksen.

Ja, mig kommer det jo sletikke ved. Men når jeg sigtes for fejghed og for modsigelser i min holdning, så er det det, jeg vil ha' betonet: bogtrykker Aslaksens politiske fortid ligger åben for alle og enhver. Jeg har ikke undergået anden forandring, end at jeg er ble't mere mådeholden, ser De. Mit hjerte er fremdeles hos folket; men jeg nægter ikke for, at min forstand hælder noget over til magthaverne, — ja, til de lokale da.

(han går ind i trykkeriet.)

Billing.

Skulde vi ikke se at bli' af med ham, Hovstad?

Hovstad.

Kender De nogen anden, som vil stå i forskud både for papir og trykningsomkostninger?

Billing.

Det er forbandet, at vi ikke skal ha' den fornødne driftskapital.

Hovstad
(sætter sig ved pulten).

Ja, havde vi bare den, så —

Billing.

End om De henvendte Dem til doktor Stockmann?

Hovstad
(blader i papirerne).

Å, hvad kan det nytte? Han ejer jo ingenting.

Billing.

Nej; men han har en god mand i baghånden, gamle Morten Kiil, — grævlingen, som de kalder ham.

Hovstad
(skrivende).

Ved De da så sikkert, at han ejer noget?

Billing.

Ja, gud dode mig, gor han da vel det! Og en del af det må da vel tilfalde Stockmanns familje. Han må da vel tænke på at udstyre — bornene ialfald.

Hovstad

(vender sig halvt om).

Bygger De på det?

Billing.

Bygger? Jeg bygger naturligvis ikke på nogenting.

Hovstad.

Det gør De ret i. Og denne posten i magistraten skulde De nu sletikke bygge på; for jeg kan forsikre Dem, — De får den ikke.

Billing.

Nej, tror De ikke jeg ved det meget godt? Men det er mig netop kært, at jeg ikke får den. En sådan tilsidesættelse ildner ens stridsmod; — en får ligesom en tilforsel af frisk galde, og det kan vel behoves i en ravnekrog som her, hvor der så sjelden sker noget rigtig æggende.

Hovstad

(som skriver).

Å ja; å ja.

Billing.

Nå, — de skal snart få høre fra mig! —

Nu går jeg ind og skriver opråbet til husejerforeningen.

(han går ind i værelset til højre.)

Hovstad

(sidder ved pulten. tygger på penneskaftet og siger langsomt)

Hm, — ja så da. — (det banker.) Kom ind!

(Petra kommer gennem døren til venstre i baggrunden.)

Hovstad

(rejser sig.)

Nej, er det Dem? Kommer De her?

Petra.

Ja, De må undskylde —

Hovstad

(rykker en lænestol frem.)

Vil De ikke sætte Dem ned?

Petra.

Nej tak; jeg går straks igen.

Hovstad.

Er det kanske noget fra Deres far, som —?

Petra.

Nej, det er fra mig selv. (tar en bog op af kåbelommen.) Her er den engelske fortælling.

Hovstad.

Hvorfor gir De den tilbage?

Petra.

Jo, for jeg vil ikke oversætte den.

Hovstad.

Men De lovte mig da så visst —

Petra.

Ja, dengang havde jeg ikke læst den. Og De har da visst heller ikke læst den?

Hovstad.

Nej; De ved jo, jeg forstår ikke engelsk; men —

Petra.

Nej vel; derfor vilde jeg sige Dem, at De må se Dem om efter noget andet. (lægger bogen på bordet.) Denne her kan sletikke bruges i »Folkebudet».

Hovstad.

Hvorfor ikke det?

Petra.

Fordi den står aldeles i strid med Deres egne meninger.

Hovstad.

Nå, for den sags skyld —

Petra.

De forstår mig nok ikke. Den handler om, hvorledes en overnaturlig styrelse tar sig af de

såkaldte gode mennesker her i verden og leder alting til det bedste for dem til slut, — og at alle de såkaldte onde mennesker får sin straf.

Hovstad.

Ja men det er jo bare bra', det. Det er jo netop sligt noget, folk vil ha'.

Petra.

Vil da De være den, som gir folk sligt noget? Selv tror De jo ikke et ord af det. De ved jo meget godt, at det ikke går så til i virkeligheden.

Hovstad.

De har så fuldkommen ret; men en redaktør kan ikke altid handle, som han helst vilde. En får ofte bøje sig for folks mening i det mindre vigtige. Politiken er jo dog hovedsagen i livet — eller for et blad ialfald; og vil jeg få folk med mig på frigørelse og fremskridt, så må jeg ikke skræmme dem ifra mig. Når de finder en slig moralsk fortælling nedenunder i bladkælderen, så går de villigere med på det, vi trykker ovenfor; — de blir ligesom mere trygge.

Petra.

Fy; så lumsk går ikke De og stiller snarer for Deres læsere; De er ikke nogen ædderkop.

Hovstad

(smiler).

Tak, fordi De tror så godt om mig. Nej,

det er jo rigtignok også bare Billings tankegang og ikke min.

Petra.

Billings!

Hovstad.

Ja, ialfald snakked han så her en af dagene. Det er jo Billing, som er så hidsig på at få den fortællingen ind; jeg kender jo ikke bogen.

Petra.

Men hvor kan da Billing med sine frigjorte anskuelser --!

Hovstad.

Å, Billing er mangfoldig, han. Nu søger han sekretærposten i magistraten også, hører jeg.

Petra.

Det tror jeg ikke, Hovstad. Hvor skulde han kunne bekvemme sig til sligt?

Hovstad.

Ja, det må De sporge ham om.

Petra.

Aldrig havde jeg da tænkt det om Billing.

Hovstad

(ser fastere på hende).

Ikke? Kommer det Dem så rent uventet?

Petra.

Ja. Eller kanske nej alligevel. Å, jeg ved igrunden ikke —.

Hovstad.

Vi avisskrivere duer ikke stort, frøken.

Petra.

Siger De virkelig det?

Hovstad.

En gang imellem tænker jeg det.

Petra.

Ja, under det vanlige hverdags-kævl; det kan jeg nok forstå. Men nu, da De har taget hånd i en stor sag —.

Hovstad.

Dette her med Deres far, mener De?

Petra.

Netop det, ja. Nu synes jeg, De må føle Dem som en mand, der duer fremfor de fleste.

Hovstad.

Ja, idag føler jeg noget sligt.

Petra.

Ja, ikke sandt; gør De ikke det? Å, det er et herligt livskald, De har valgt. Således at bane vejen for miskendte sandheder og for nye modige

synsmåder —; ja bare det, at stå frygtlost frem og ta' ordet for en forurettet mand —

Hovstad.

Allerhelst når denne forurettede mand er —, hm, — jeg ved ikke rigtig, hvorledes jeg skal —

Petra.

Nar han er så retskaffen og så grundærlig, mener De?

Hovstad
(sagtere).

Allerhelst når han er Deres far, mente jeg.

Petra
(pludselig slået).

Det?

Hovstad.

Ja, Petra, — frøken Petra.

Petra.

Er det det, som står for Dem, som det første og fremste? Ikke sagen selv? Ikke sandheden; ikke fars store varme hjertelag?

Hovstad.

Jo, — jo begribeligvis, det også.

Petra.

Nej tak; nu forsnakked De Dem, Hovstad; og nu tror jeg aldrig mere på Dem i nogen ting.

Hovstad.

Kan De da ta' mig så ilde op, at det mest er for Deres skyld —?

Petra.

Det, jeg er vred på Dem for, det er, at De ikke har været ærlig imod far. De har talt til ham, som om sandheden og samfundets vel lå Dem nærmest på sinde; De har narret både far og mig; De er ikke den mand, De gav Dem ud for. Og det tilgir jeg Dem aldrig — aldrig!

Hovstad.

Det skulde De ikke sige så hvast, frøken Petra; og allermindst nu.

Petra.

Hvorfor ikke ligeså godt nu?

Hovstad.

Fordi Deres far ikke kan undvære min hjælp.

Petra

(ser nedad ham).

Er De en slig en også? Fy da!

Hovstad.

Nej, nej, jeg er ikke; det kom bare så uforvarendes over mig; De skal ikke tro det.

Petra.

Jeg ved, hvad jeg skal tro. Farvel.

Aslaksen

(fra trykkeriet, hurtigt og hemmelighedsfuldt)

Død og plage, herr Hovstad — (ser Petra). Au, det var slemt —

Petra.

Der ligger altså bogen; De får gi' den til en anden.

(går mod udgangsdøren.)

Hovstad

(følger efter).

Men, froken —

Petra.

Farvel.

(hun går.)

Aslaksen.

Herr Hovstad, hør her!

Hovstad.

Nå, nå da; hvad er det så?

Aslaksen.

Byfogden står ude i trykkeriet.

Hovstad.

Byfogden, siger De?

Aslaksen.

Ja, han vil tale med Dem; han kom ind bagvejen, — vilde ikke ses, kan De skønne.

Hovstad.

Hvad kan det være for noget? Nej vent, jeg skal selv —

(han går til trykkeridøren, åbner, hilser og byder byfogden komme ind.)

Hovstad.

Hold udkig, Aslaksen, så at ingen —

Aslaksen.

Forstår —

(går ud i trykkeriet.)

Byfogden.

Herr Hovstad havde nok ikke ventet at se mig her.

Hovstad.

Nej, jeg havde egentlig ikke det.

Byfogden

(ser sig om).

Her har De jo indrettet Dem ganske hyggeligt; virkelig net.

Hovstad.

Å —

Byfogden.

Og nu kommer jeg sådan uden videre og lægger beslag på Deres tid.

Hovstad.

Vær så god, herr byfogd; jeg er til tje-

neste. Men må jeg ikke skille Dem af med —? (lægger byfogdens hue og stok hen på en stol.) Og vil så ikke byfogden sidde ned?

Byfogden
(sætter sig ved bordet).

Tak.

(Hovstad sætter sig ligeledes ved bordet.)

Byfogden.

Jeg har havt en — rigtig en stor fortrædelighed idag, herr Hovstad.

Hovstad.

Så? Å ja; så mange göremål, som byfogden har, så —

Byfogden.

Dette her idag hidrører fra badelægen.

Hovstad.

Ja så; fra doktoren?

Byfogden.

Han har forfattet en slags forestilling til badebestyrelsen angående en del formentlige mangler ved badet.

Hovstad.

Nej, har han det?

Byfogden.

Ja, har han ikke sagt Dem —? Jeg syntes, han fortalte —

Hovstad.

Å jo, det er sandt, han lod nogen ord falde —

Aslaksen
(fra trykkeriet).

Jeg skulde nok ha' manuskriftet —

Hovstad
(ærgerlig).

Hm; det ligger jo der på pulten.

Aslaksen
(finder det).

Godt.

Byfogden.

Men se, der er jo netop —

Aslaksen.

Ja, det er doktorens opsats, herr byfogd.

Hovstad.

Nå, det er den, De taler om?

Byfogden.

Den selvsamme. Hvad synes De om den?

Hovstad.

Jeg er jo ikke fagmand, og jeg har bare læst den så flygtigt.

Byfogden.

Men De lar den dog trykke?

Hovstad.

En navngiven mand kan jeg ikke godt nægte —

Aslaksen.

Jeg har ingenting at sige i bladet, herr byfogd —

Byfogden.

Forstår sig.

Aslaksen.

Jeg bare trykker, hvad jeg får i hænderne.

Byfogden.

Ganske i sin orden.

Aslaksen.

Og derfor så må jeg —
(går mod trykkeriet.)

Byfogden.

Nej bliv et ojeblik, herr Aslaksen. Med Deres tilladelse, herr Hovstad —

Hovstad.

Jeg ber, herr byfogd —

Byfogden.

De er en besindig og tænksom mand, herr Aslaksen.

Aslaksen.

Det glæder mig, at byfogden synes det.

Byfogden.

Og en mand med indflydelse i vide kredse.

Aslaksen.

Det er nu mest iblandt småfolk, det.

Byfogden.

De små skatteydere er de talrigste — her som andetsteds.

Aslaksen.

Det er de rigtignok.

Byfogden.

Og jeg tviler ikke på, at De kender stemningen blandt de fleste af dem. Gør De ikke det?

Aslaksen.

Jo, det tør jeg nok sige, jeg gør, herr byfogd.

Byfogden.

Ja, — når der altså råder en så prisværdig offervillighed hos byens mindre bemidlede borgere, så —

Aslaksen.

Hvorledes det?

Hovstad.

Offervillighed?

Byfogden.

Det er et smukt tegn på samfundsånd: et

overmåde smukt tegn. Jeg havde nær sagt, jeg havde ikke ventet det. Men De kender jo stemningen grundigere end jeg.

Aslaksen.

Ja men, herr byfogd —

Byfogden.

Og det blir sandelig ikke noget ringe offer, byen kommer til at bringe.

Hovstad.

Byen?

Aslaksen.

Men jeg skonner ikke —. Det er jo badet —!

Byfogden.

Efter et forelobigt overslag vil de forandringer, badelægen formener onskelige, lobe op til et par hundrede tusend kroner.

Aslaksen.

Det er jo svære penge; men —

Byfogden.

Naturligvis blir det nodvendigt, at vi optar et kommunallån.

Hovstad

(rejser sig).

Det er da vel aldrig meningen, at byen —?

Aslaksen.

Skulde det gå af bykassen! Af småborgernes fattige lommer!

Byfogden.

Ja, ærede herr Aslaksen, hvor skulde midlerne ellers komme fra?

Aslaksen.

Det får de herrer sørge for, som ejer badet.

Byfogden.

Bade-ejerne ser sig ikke istand til at strække sig videre end sket er.

Aslaksen.

Er det ganske sikkert, det, herr byfogd?

Byfogden.

Jeg har forvisset mig om det. Ønsker man altså disse omfattende forandringer, så får byen selv bekoste dem.

Aslaksen.

Men guds død og pine — om forladelse! — men dette her er jo en ganske anden sag, herr Hovstad!

Hovstad.

Ja det er det rigtignok.

Byfogden.

Det fataleste er, at vi blir nødt til at lukke badet et par års tid.

Hovstad.

Lukke? Helt lukke!

Aslaksen.

I to år!

Byfogden.

Ja, så længe vil arbejdet vare — mindst.

Aslaksen.

Nej men død og plage, det står vi aldrig ud, herr byfogd! Hvad skal da vi husejere leve af imens?

Byfogden.

Det er desværre overmåde vanskeligt at svare på, herr Aslaksen. Men hvad vil De, vi skal gøre? Tror De vi får en eneste badegæst hid, når man går hen og bilder dem ind, at vandet er bedærvet, at vi lever på en pestgrund, at hele byen —

Aslaksen.

Og det er alt ihob bare en indbildning?

Byfogden.

Jeg har med min bedste vilje ikke kunnet overbevise mig om andet.

Aslaksen.

Ja men så er det da også rent uforsvarligt af doktor Stockmann —; ber om forladelse, herr byfogd, men —

Byfogden.

Det er en beklagelig sandhed, De der udtaler, herr Aslaksen. Min bror har desværre altid været en fremfusende mand.

Aslaksen.

Og endda så vil De støtte ham i sligt noget, herr Hovstad!

Hovstad.

Men hvem kunde da også tænke sig, at —?

Byfogden.

Jeg har affattet en kort redegørelse for sagforholdet, således, som det fra et nokternt synspunkt bør opfattes; og derhos har jeg antydet, hvorledes de mulige ulemper bør kunne forventes afhjulpne på en for badekassen overkommelig måde.

Hovstad.

Har De den opsats hos Dem, herr byfogd?

Byfogden
(famler i lommen).

Ja; jeg tog den med for det tilfælde, at De —

Aslaksen
(hurtigt).

Død og plage, der er han!

Byfogden.

Hvem? Min bror?

Hovstad.

Hvor, — hvor!

Aslaksen.

Han går gennem trykkeriet.

Byfogden.

Fatalt. Jeg vilde nodig stode sammen med ham her, og jeg havde endnu adskilligt at tale med Dem om.

Hovstad

(peger mod døren tilhøjre).

Gå derind sålænge.

Byfogden.

Men —?

Hovstad.

De træffer bare Billing.

Aslaksen.

Fort, fort, herr byfogd; nu kommer han.

Byfogden.

Ja, ja da; men se at få ham snart afsted igen.

(han går ud gennem døren tilhøjre. som Aslaksen åbner og lukker for ham.)

Hovstad.

Giv Dem noget at bestille, Aslaksen.

(han sætter sig og skriver. Aslaksen roder i en bunke aviser på en stol tilhøjre.)

Doktor Stockmann

(kommer fra trykkeriet).

Her har De mig igen.

(sætter hat og stok fra sig.)

Hovstad

(skrivende).

Allerede, herr doktor? Skynd Dem med det, vi talte om, Aslaksen. Tiden er svært knap for os idag.

Doktor Stockmann

(til Aslaksen).

Ingen korrektur at få endnu, hører jeg.

Aslaksen

(uden at vende sig).

Nej, hvor kunde da doktoren tænke det?

Doktor Stockmann.

Nej, nej; men jeg er utålmodig, kan De vel begribe. Jeg har ikke rist eller ro, før jeg ser det på tryk.

Hovstad.

Hm; det vil visst vare en god stund endnu. Tror De ikke det, Aslaksen?

Aslaksen.

Jo, jeg er næsten ræd for det.

Doktor Stockmann.

Godt, godt, mine kære venner; så kommer

jeg igen; jeg kommer gerne to gange, om det behoves. En så stor sag, — hele byens velfærd —; det er minsæl ikke tid at lægge sig på ladsiden. (vil gå, men standser og kommer tilbage.) Nej hor, — der er endnu en ting, jeg må tale med Dem om.

Hovstad.

Undskyld; men kunde vi ikke en anden gang —?

Doktor Stockmann.

Det er sagt i to ord. Det var bare det, ser De, — når man nu imorgen læser min opsats i bladet og altså får vide, at jeg har gåt her hele vinteren i stilhed og virket for byens bedste —

Hovstad.

Ja men, herr doktor —

Doktor Stockmann.

Jeg ved, hvad De vil sige. De synes ikke, det var mere end min forbandede skyldighed, — simpel borgerpligt. Nej, naturligvis; det ved jeg lige så godt som De. Men mine medborgere, ser De —; herregud, de velsignede mennesker, de holder jo så meget af mig —

Aslaksen.

Ja, borgerne har holdt svært af Dem til denne dag, herr doktor.

Doktor Stockmann.

Ja, og just derfor er det jeg frygter, at —: det er det, jeg vilde sige: når nu dette kommer til dem — nærmest til de ubemidlede klasser — som et manende opråb om for fremtiden at ta' byens sager i egen hånd —

Hovstad
(rejser sig).

Hm, herr doktor, jeg vil ikke dølge for Dem —

Doktor Stockmann.

Aha, — kunde jeg ikke tænke der var noget igære! Men det vil jeg ikke vide af. Hvis man går og forbereder sig på noget sligt —

Hovstad.

Hvilket da?

Doktor Stockmann.

Nå, på det ene eller det andet, — et fanetog eller en festmiddag eller en subskription til en hædersgave — eller hvad det nu kan være, så skal De love mig helligt og dyrt at få det forpurret. Og De også, herr Aslaksen; horer De det!

Hovstad.

Om forladelse, herr doktor; vi kan lige så godt først som sidst sige Dem rene sandheden —

(Fru Stockmann, i hat og kåbe, kommer ind gennem døren til venstre i baggrunden.)

Fru Stockmann
(ser doktoren).

Jo, ganske rigtig!

Hovstad
(går hende imøde).

Nej se, kommer fruen også?

Doktor Stockmann.

Hvad fanden vil du her, Katrine?

Fru Stockmann.

Det kan du da vel tænke dig, hvad jeg vil.

Hovstad.

Skal De ikke sætte Dem? Eller kanske —

Fru Stockmann.

Tak; bry' Dem ikke. Og De må ikke fortryde på, at jeg kommer og henter Stockmann; for jeg er mor til tre børn, skal jeg sige Dem.

Doktor Stockmann.

Snak, snak; det ved vi jo så godt.

Fru Stockmann.

Nå, det lader såmænd ikke til, at du tænker stort på kone og børn idag; for ellers gik du vel ikke således hen og styrted os allesammen i ulykke.

Doktor Stockmann.

Men er du da rent gal, Katrine! Skal en

mand med kone og børn ikke få lov til at forkynde sandheden, — ikke få lov til at være en nyttig og virksom statsborger, — ikke få lov til at tjene den by, han lever i!

Fru Stockmann.

Alting med måde, Tomas!

Aslaksen.

Det siger jeg også. Mådehold i alting.

Fru Stockmann.

Og derfor gør De synd imod os, herr Hovstad, når De lokker min mand bort fra hus og hjem og narrer ham ind i alt dette her.

Hovstad.

Jeg narrer såvisst ingen ind —

Doktor Stockmann.

Narrer! Tror du, jeg lar mig narre!

Fru Stockmann.

Ja, det gør du. Jeg ved nok, du er den klogeste mand i byen; men du er så svært let at narre, Tomas. (til Hovstad.) Og tænk bare på, at han mister sin post ved badet, dersom De trykker det, han har skrevet —

Aslaksen.

Hvad for noget!

Hovstad.

Ja men ved De hvad, herr doktor —

Doktor Stockmann

(ler).

Haha, lad dem bare prove —! Å nej, du, de varer sig nok. For jeg har den kompakte majoritet bag mig, ser du!

Fru Stockmann.

Ja, det er just ulykken, at du har sådant noget fælt bag dig.

Doktor Stockmann.

Sniksnak, Katrine; — gå hjem og tag dig af dit hus og lad mig ta' mig af samfundet. Hvor kan du være så ræd, når jeg er så tryg og glad? (gnider hænderne og går op og ned.) Sandheden og folket skal vinde slaget, det kan du bande på. Å, jeg ser hele den frisindede borgerstand fylke sig til en sejrende hær —! (standser ved en stol.) Hvad — hvad fanden er det der for noget?

Aslaksen

(ser derhen).

Au da!

Hovstad

(ligeså).

Hm —

Doktor Stockmann.

Her ligger jo autoritetens toppunkt.

(han tar byfogdens hue varligt i fingerspidsene og holder den ivejret.)

Fru Stockmann.

Byfogdens hue!

Doktor Stockmann.

Og her er kommandostaven også. Hvordan i pokkers skind og ben —?

Hovstad.

Nu vel da —

Doktor Stockmann.

Ah, jeg forstår! Han har været her for at besnakke Dem. Haha, der kom han til den rette! Og da han så fik oje på mig i trykkeriet —. (brister i latter.) Lob han, herr Aslaksen?

Aslaksen

(hurtigt).

Ja-gu' lob han, herr doktor.

Doktor Stockmann.

Lob ifra både stokken og —. Sliddersladder; Peter løber ikke ifra nogenting. Men hvor fanden har I gjort af ham? Ah, — derinde naturligvis. Nu skal du få se, Katrine!

Fru Stockmann.

Tomas, — jeg ber dig —!

Aslaksen.

Tag Dem ivare, herr doktor!

Doktor Stockmann

(har sat byfogdens hue på hodet og taget hans stok; derpå går han hen, slår døren op og hilser med hånden til hueskyggen).

(Byfogden kommer ind, rød af vrede. Bag ham kommer Billing.)

Byfogden.

Hvad skal de optojer betyde?

Doktor Stockmann.

Respekt, min gode Peter. Nu er det mig, som er autoriteten i byen.

(han spadserer frem og tilbage.)

Fru Stockmann

(næsten grædende).

Nej men Tomas da!

Byfogden

(følger efter ham).

Giv mig min hue og min stok!

Doktor Stockmann

(som før).

Er du politimester, så er jeg borgermester, — jeg er mester for hele byen, jeg, ser du!

Byfogden.

Læg huen fra dig, siger jeg. Husk på, det er en reglementeret uniformshue!

Doktor Stockmann.

Pyt; tror du den vågnende folkeløve lar sig skræmme af uniformshuer? Ja, for vi gør revolution i byen imorgen, skal du vide. Du trued med at afsætte mig; men nu afsætter jeg dig, — afsætter dig fra alle dine tillidsposter —. Tror du ikke jeg kan det? Jo, du; jeg har de sejrende samfundsmagter med mig. Hovstad og Billing vil tordne i «Folkebudet», og bogtrykker Aslaksen rykker ud i spidsen for hele husejerforeningen —

Aslaksen.

Det gør jeg ikke, herr doktor.

Doktor Stockmann.

Jo visst gør De så —

Byfogden.

Aha; herr Hovstad vælger kanske alligevel at slutte sig til agitationen?

Hovstad.

Nej, herr byfogd.

Aslaksen.

Nej, herr Hovstad er ikke så gal, at han skulde gå hen og odelægge både sig selv og bladet for en indbildnings skyld.

Doktor Stockmann

(ser sig om).

Hvad skal dette her sige?

Hovstad.

De har fremstillet Deres sag i et falskt lys, herr doktor; og derfor så kan jeg ikke støtte den.

Billing.

Nej, efter det, herr byfogden var så artig at fortælle mig derinde, så —

Doktor Stockmann.

Falskt! Lad De mig om det. Bare tryk De min opsats; jeg skal nok være mand for at forsvare den.

Hovstad.

Jeg trykker den ikke. Jeg kan ikke og vil ikke og tør ikke trykke den.

Doktor Stockmann.

Tør De ikke? Hvad er det for snak? De er jo redaktør; og det er da vel redaktørerne, som regerer pressen, skulde jeg tro!

Aslaksen.

Nej, det er abonnenterne, herr doktor.

Byfogden.

Heldigvis, ja.

Aslaksen.

Det er den offentlige mening, den oplyste almenhed, husejerne og alle de andre; dem er det, som regerer bladene.

Doktor Stockmann
(fattet).

Og alle disse magter har jeg imod mig?

Aslaksen.

Ja, det har De. Det vilde være borgerskabets rene ruin, om Deres opsats blev trykt.

Doktor Stockmann.

Ja så. —

Byfogden.

Min hue og min stok!

Doktor Stockmann
(tar huen af og lægger den på bordet tilligemed stokken).

Byfogden
(tar begge dele til sig).

Din borgermesterværdighed fik en brat ende.

Doktor Stockmann.

Enden er ikke endnu. (til Hovstad.) Det er altså aldeles umuligt at få min opsats ind i Folkebudet?

Hovstad.

Aldeles umuligt; også af hensyn til Deres familje.

Fru Stockmann.

Å, De skal såmænd sletikke bry' Dem om familjen, herr Hovstad.

Byfogden
(tar et papir op af lommen).

Til vejledning for publikum vil det være tilstrækkeligt, når dette kommer ind; det er en autentisk forklaring. Vær så god.

Hovstad
(tar papiret).

Godt; det skal bli' besorget indrykket.

Doktor Stockmann.

Men mit ikke. Man bilder sig ind, man kan tie mig og sandheden ihjæl! Men det går ikke så glat som I tror. Herr Aslaksen, vil De straks ta' mit manuskript og trykke det som flyveblad — på min egen bekostning, — på mit forlag. Jeg vil ha' fire hundrede exemplarer; nej, fem—sex hundrede vil jeg ha'.

Aslaksen.

Ikke, om De så bod mig guld for det, tør jeg låne mit officin til sligt noget, herr doktor. Jeg tør det ikke for den offentlige menings skyld. De får det ikke trykt noget steds i hele byen.

Doktor Stockmann.

Så giv mig det igen.

Hovstad
(rækker ham manuskriptet).

Vær så god.

Doktor Stockmann
(henter hat og stok).

Ud skal det nu alligevel. Jeg vil læse det op i en stor folkeforsamling; alle mine medborgere skal få høre sandhedens røst!

Byfogden.

Ingen forening i hele byen låner dig lokale til sådant brug.

Aslaksen.

Ikke en eneste en; det ved jeg så visst.

Billing.

Nej, gud døde mig, om de gør!

Fru Stockmann.

Det vilde dog være altfor skammeligt! Men hvorfor står de da således imod dig, alle mand?

Doktor Stockmann
(arrig).

Jo, det skal jeg sige dig. Det er fordi at her i byen er alle mand kærringer — ligesom du; alle tænker de bare på familjen og ikke på samfundet.

Fru Stockmann
(griber ham i armen).

Så skal jeg vise dem en — en kærring, som kan være mand — for engangs skyld. For nu holder jeg med dig, Tomas!

Doktor Stockmann.

Det var bra' sagt, Katrine. Og ud skal det, min sæl og salighed! Kan jeg ikke få lejet noget lokale, så hyrer jeg en tambur til at gå igennem byen med mig, og så læser jeg det op på alle gadehjørnerne.

Byfogden.

Så topmålt gal er du da vel ikke!

Doktor Stockmann.

Jo, jeg er!

Aslaksen.

De får ikke en eneste mand i hele byen til at gå med Dem.

Billing.

Nej, gud dode mig, om De får!

Fru Stockmann.

Bare ikke gi' dig, Tomas. Jeg skal be' gutterne gå med dig.

Doktor Stockmann.

Det er et ypperligt indfald!

Fru Stockmann.

Morten gor det så gerne; og Ejlif, han går nok med, han også.

Doktor Stockmann.

Ja, og så Petra da! Og du selv, Katrine!

Fru Stockmann.

Nej, nej, ikke jeg selv: men jeg skal stå i vinduet og se på dig: det skal jeg gøre.

Doktor Stockmann

(slår armene om hende og kysser hende).

Tak for det! Jo, nu skal vi prove en dyst, I gode herrer! Jeg vil dog se, om usseldommen har magt til at binde munden på den patriot, som vil renske samfundet!

(han og fruen går ud gennem døren tilvenstre i baggrunden.)

Byfogden

(ryster betænkelig på hodet).

Nu har han gjort hende gal også.

FJERDE AKT.

(En stor gammeldags sal i skibskaptejn Horsters hus. En åben fløjdør i baggrunden fører til et forværelse. På den venstre langvæg er tre vinduer; midt på den modsatte væg er hensat en forhøjning og på denne et lidet bord med to lys, vandkaraffel, et glas og en klokke. Salen er forøvrigt oplyst med lampetter mellem vinduerne. Til venstre i forgrunden står et bord med lys på og en stol. Forrest tilhøjre er en dør og ved denne et par stole.)

(Stor forsamling af byens borgere af alle stænder. Enkelte kvinder og nogle skolegutter ses blandt mængden. Flere og flere mennesker strømmer efterhånden ind fra baggrunden, så at salen fyldes.)

En borger
(til en anden, som han støder på).

Er du også her ikveld, Lamstad?

Den tiltalte.

Jeg er med ved alle folkemøder, jeg.

En hosstående.

De har da vel ta't pibe med, ved jeg?

Den anden borger.

Jagu' har jeg da det. Har ikke De?

Den tredje.

Jo da. Og skipper Evensen vilde ta' med sig en svær diger lur, sa' han.

Den anden borger.

Han er god, Evensen.

(Latter i klyngen.)

En fjerde borger
(kommer til).

Hor, sig mig, hvad er det for noget, som skal gå for sig her ikveld?

Den anden borger.

Det er jo doktor Stockmann, som vil holde et foredrag imod byfogden.

Den nykomne.

Men byfogden er jo hans bror.

Den første borger.

Det er det samme; doktor Stockmann er ikke ræd, han.

Den tredje borger.

Men han har jo uret; det stod i «Folkebudet».

Den anden borger.

Ja, han må visst ha' uret dennegang; for de vilde ikke låne ham sal hverken i husejerforeningen eller i borgerklubben.

Den forste borger.

Ikke engang badesalen kunde han få overladt.

Den anden.

Nej, det kan du vel vide.

En mand

(i en anden klynge).

Hvem skal en nu holde med i denne her sagen, De?

En anden mand

(sammesteds).

Bare pas på bogtrykker Aslaksen, og gor, som han gor.

Billing

(med en mappe under armen. baner sig vej gennem mængden).

Om forladelse, mine herrer! Måtte jeg kanske fa slippe frem? Jeg skal referere for «Folkebudet». Tusend tak!

(han sætter sig ved bordet tilvenstre.)

En arbejder.

Hvem var han der?

En anden arbejder.

Kender du ikke han da? Det er jo den Billingen, som går for Aslaksens avis.

(Skibskaptejn Horster forer fru Stoekmann og Petra ind gennem doren tilhojre i forgrunden. Ejlif og Morten folger med dem.)

Horster.

Her havde jeg tænkt familjen kunde sidde: en slipper så nemt ud her, om der skulde komme noget på.

Fru Stockmann.

Tror De da her blir allarm?

Horster.

En kan aldrig vide —; mellem så mange mennesker —. Men sæt De Dem ganske rolig.

Fru Stockmann

(sætter sig).

Hvor det var snildt af Dem, at De tilbod Stockmann salen.

Horster.

Når ingen anden vilde, så —

Petra,

(som også har sat sig).

Og modigt var det også, Horster.

Horster.

Å, der skulde nu ikke så stort mod til det, synes jeg.

(Redaktør Hovstad og bogtrykker Aslaksen kommer samtidigt men hver for sig fremover gennem mængden.)

Aslaksen

(går hen til Horster).

Er ikke doktoren kommet endnu?

Horster.

Han venter derinde.

(Bevægelse oppe ved døren i baggrunden.)

Hovstad

(til Billing).

Der har vi byfogden. Ser De!

Billing.

Ja, gud døde mig, moder han ikke frem alligevel!

(Byfogd Stockmann baner sig med lempe vej mellem de forsamlede, hilser høfligt og stiller sig ved væggen tilvenstre. Lidt efter kommer doktor Stockmann ind gennem døren tilhøjre i forgrunden. Han er sortklædt, i frakke, med hvidt halstørklæde. Enkelte klapper usikkert, men mødes af en dæmpet hyssen. Det blir stille.)

Doktor Stockmann

(halvhøjt).

Hvorledes har du det, Katrine?

Fru Stockmann.

Jo, jeg har det godt. (sagtere.) Bliv nu endelig ikke hidsig, Tomas.

Doktor Stockmann.

Å, jeg ved nok at styre mig, du. (ser på sit uhr, stiger op på forhøjningen og bukker.) Klokken er et kvarter over, — og så vil jeg da begynde —

(tar sit manuskript frem.)

Aslaksen.

Først må der vel vælges en ordstyrer.

Doktor Stockmann.

Nej: det er sletikke nødvendigt.

Nogle herrer
(råber).

Jo, jo!

Byfogden.

Jeg skulde også formene, at der bor vælges en dirigent.

Doktor Stockmann.

Men jeg har tillyst dette møde for at holde et foredrag, Peter!

Byfogden.

Badelægens foredrag turde muligens gi' anledning til divergerende opinionsytringer.

Flere stemmer
(fra mængden).

En ordstyrer! En dirigent!

Hovstad.

Den almene borgervilje synes at kræve en ordstyrer.

Doktor Stockmann
(behersket).

Nu godt og vel; lad borgerviljen få sin vilje da.

Aslaksen.

Skulde ikke herr byfogden ville påtage sig det hverv?

Tre herrer
(klapper).

Bravo! Bravo!

Byfogden.

Af flere let forstålige grunde må jeg undslå mig. Men heldigvis har vi i vor midte en mand, som jeg tror alle kan akceptere. Jeg sigter til formanden i husejerforeningen, herr bogtrykker Aslaksen.

Mange stemmer.

Ja, ja! Aslaksen leve! Hurra for Aslaksen!

Doktor Stockmann
(tar sit manuskript og går ned fra forhøjningen).

Aslaksen.

Når mine medborgeres tillid kalder mig, så skal jeg ikke være uvillig —

(Håndklap og bifaldsråb. Aslaksen stiger op på forhøjningen.)

Billing
(skriver).

Altså — »herr bogtrykker Aslaksen valgt med akklamation —»

Aslaksen.

Og da jeg nu står på denne plads, må jeg få lov til at sige et par kortfattede ord. Jeg er en stilfærdig og fredsommelig mand, som holder på besindig moderation og på — og på moderat besindighed; det ved hver og en, som kender mig.

Mange røster.

Ja! Ja da, Aslaksen!

Aslaksen.

Jeg har i livets og erfaringens skole lært, at mådehold er den dyd, som både en statsborger bedst —

Byfogden.

Hør!

Aslaksen.

— og at sindighed og mådehold er det, som samfundet er bedst tjent med også. Jeg skulde derfor henstille til den agtede medborger, som har kaldt mødet sammen, at han beflitter sig på at holde sig indenfor mådeholdets grænser.

En mand

(oppe ved døren).

Mådeholdsforeningens skål!

En stemme.

Fy for fan' da!

Mange.

Hys, hys!

Aslaksen.

Ingen afbrydelser, mine herrer! — Er der nogen, som forlanger ordet?

Byfogden.

Herr dirigent!

Aslaksen.

Herr byfogd Stockmann har ordet.

Byfogden.

I betragtning af det nære slægtskabsforhold, jeg, som formentlig bekendt, står i til den fungerende badelæge, skulde jeg helst onsket, ikke at ytre mig her iaften. Men min stilling til badeanstalten og hensynet til byens allervigtigste interesser tvinger mig til at fremsætte et forslag. Jeg tor vel supponere, at ikke en eneste af de her tilstedeværende borgere finder det ønskeligt at upålidelige og overdrevne fremstillinger af badets og byens sanitære forholde spredes ud i videre kredse.

Mange stemmer.

Nej, nej, nej! Ikke det! Vi protesterer!

Byfogden.

Jeg vil derfor foreslå, at forsamlingen ikke tilsteder badelægen at oplæse eller foredrage sin fremstilling af sagen.

Doktor Stockmann

(opbrusende).

Ikke tilsteder —! Hvad for noget!

Fru Stockmann

(hoster).

Hm — hm!

Doktor Stockmann

(fatter sig).

Nå; ikke tilsteder altså.

Byfogden.

Jeg har i min redegørelse i «Folkebudet gjort almenheden bekendt med de væsentligste fakta, så alle velsindede borgere med lethed kan opgøre sin dom. Man vil deraf se, at badelægens forslag, — foruden et mistillidsvotum imod stedets ledende mænd, — i grunden går ud på at påbyrde byens skattepligtige indvånere en ufornoden udgift af mindst hundrede tusend kroner.

(Uvilje og nogle piber.)

Aslaksen

(ringer med klokken).

Silentium, mine herrer! Jeg må få lov at stotte byfogdens forslag. Det er også min mening, at doktorens agitation har en bagtanke. Han taler om badet; men det er en revolution, han efterstræber; han vil lægge styrelsen over i andre hænder. Ingen tviler om doktorens redelige hensigter; gud bevares, dem kan der ikke være to meninger om. Jeg er også en ven af folkeligt selvstyre, når det bare ikke falder for dyrt for skatteborgerne. Men det vilde bli' tilfældet her; og derfor så —; nej guds dod — med forlov — om jeg kan være med doktor

Stockmann dennegang. En kan også kobe guld for dyrt; det er nu min mening.

(Livlig tilslutning fra alle sider.)

Hovstad.

Også jeg foler mig opfordret til at gore rede for min stilling. Doktor Stockmanns agitation lod til at vinde adskillig stemning for sig i forstningen, og jeg stotted den så upartisk jeg kunde. Men så kom vi undervejr med, at vi havde ladt os vildlede af en falsk fremstilling —

Doktor Stockmann.

Falsk —!

Hovstad.

En mindre pålidelig fremstilling da. Byfogdens redegorelse har påvist det. Jeg håber, ingen her på stedet mistænker mit liberale sindelag; Folkebudets holdning i de store politiske spørsmål er vel kendt af enhver. Men jeg har af erfarne og sindige mænd lært, at i rent lokale sager bor et blad gå frem med en viss varsomhed.

Aslaksen.

Fuldkommen enig med taleren.

Hovstad.

Og i den foreliggende sag er det nu aldeles utvilsomt, at doktor Stockmann har den almene vilje imod sig. Men hvad er en redaktørs forste

og fornemste skyldighed, mine herrer? Er det ikke at virke i overensstemmelse med sine læsere? Har han ikke fået ligesom et stiltiende mandat til ihærdigt og ufortrødent at fremme sine meningsfællers velfærd? Eller skulde jeg kanske ta' fejl i dette?

Mange stemmer.

Nej, nej, nej! Redaktør Hovstad har ret!

Hovstad.

Det har kostet mig en tung kamp at bryde med en mand, i hvis hus jeg i den senere tid har været en hyppig gæst, — en mand, som indtil denne dag har kunnet glæde sig ved sine medborgeres udelte velvilje, — en mand, hvis eneste — eller ialfald væsentligste fejl er, at han mere spor' sit hjerte end sit hode tilråds.

Nogle spredte roster.

Det er sandt! Hurra for doktor Stockmann!

Hovstad.

Men min pligt imod samfundet bod mig at bryde med ham. Og så er der et hensyn til, som driver mig til at bekæmpe ham og, om muligt, standse ham på den skæbnesvangre vej, han er slået ind på; det er hensynet til hans familje —

Doktor Stockmann.

Hold Dem til vandledningen og kloaken!

Hovstad.

— hensynet til hans ægtefælle og hans uforsorgede børn.

Morten.

Er det os, det, mor?

Fru Stockmann.

Hys!

Aslaksen.

Jeg vil altså sætte herr byfogdens forslag under afstemning.

Doktor Stockmann.

Behoves ikke! Ikveld agter jeg ikke at tale om alt det svineriet nede i badehuset. Nej; I skal få noget ganske andet at høre.

Byfogden
(halvhøjt).

Hvad er nu det for noget igen?

En drukken mand
(oppe ved udgangsdøren).

Jeg er skatteberettiget! Og derfor så er jeg meningsberettiget også! Og jeg har den fulde — faste — ubegribelige mening, at —

Flere stemmer.

Vær stille derborte!

Andre.

Han er drukken! Kast ham ud!

(den drukne mand sættes udenfor.)

Doktor Stockmann.

Har jeg ordet?

Aslaksen

(ringer med klokken).

Herr doktor Stockmann har ordet!

Doktor Stockmann.

Det skulde bare ha' været for nogen få dage siden, at man havde vovet et sligt forsog, som her ikveld, på at målbinde mig! Som en love skulde jeg da ha' værget om mine hellige menneskerettigheder! Men nu kan det være mig det samme; for nu har jeg større ting at udtale mig om.

(Mængden trænger sig tættere sammen om ham. Morten Kiil kommer tilsyne mellem de omstående.)

Doktor Stockmann

(fortsætter).

Jeg har tænkt og jeg har grublet meget i disse sidste dage, — grublet så mangfoldigt, så det tilslut begyndte ligesom at lobe surr i mit hode —

Byfogden

(hoster).

Hm —!

Doktor Stockmann.

— men så fik jeg rede i tingene; da ojned jeg sammenhængen så grangiveligt. Og derfor står jeg her iaften. Jeg vil gøre store afsløringer, mine medborgere! Jeg vil meddele eder en opdagelse af ganske anden rækkevidde, end den småting, at vor vandledning er forgiftet og at vort sundhedsbad ligger på en pestsvanger grund.

Mange stemmer
(skrigende).

Ikke tal om badet! Vi vil ikke høre det. Ingenting om det.

Doktor Stockmann.

Jeg har sagt, jeg vil tale om den store opdagelse, jeg har gjort i disse sidste dage, — den opdagelse, at alle vore åndelige livskilder er forgiftede og at hele vort borgersamfund hviler på løgnens pestsvangre grund.

Forbløffede røster
(halvhøjt).

Hvad er det han siger?

Byfogden.

En sådan insinuation —!

Aslaksen
(med hånden på klokken).

Taleren opfordres til at moderere sig.

Doktor Stockmann.

Jeg har elsket min fødeby så højt, som nogen mand kan elske sine unge års hjemstavn. Jeg var ikke gammel, da jeg rejste herfra, og afstanden, savnet og erindringen kasted ligesom en øget glans både over stedet og over menneskene.

(Nogle håndklap og bifaldsråb høres.)

Doktor Stockmann.

Så sad jeg i mange år inde i en forskrækkelig afkrog langt der nordpå. Når jeg kom sammen med nogen af de folk, som leved hist og her mellem stenrosene, så syntes jeg mangen gang, det havde været tjenligere for de stakkers forkomne skabninger, om de havde fåt en dyrlæge derop istedetfor en mand som jeg.

(Mumlen i salen.)

Billing
(lægger pennen).

Nu har jeg da gud døde mig aldrig hørt —!

Hovstad.

Dette er forhånelser imod en agtværdig almue!

Doktor Stockmann.

Bi bare lidt! — Jeg tror ikke nogen skal kunne sige mig på, at jeg glemte min fødeby deroppe. Jeg lå på æg ligesom en ærfugl; og

det, jeg ruged ud, — det var planen til badeanstalten her.

(Håndklap og indsigelser.)

Doktor Stockmann.

Og da så skæbnen endelig langt om længe fojed det så godt og velsignet for mig, at jeg kunde komme hjem igen, — ja, mine medborgere, da syntes jeg ikke jeg havde flere ønsker i verden. Jo, jeg havde det ønske, ivrigt, utrættelig, brændende at være virksom til hjemmets og til almenhedens bedste.

Byfogden

(ser hen i luften).

Måden er noget underlig — hm.

Doktor Stockmann.

Og så gik jeg her og svælged i forblindelsens lykke. Men igår formiddag — nej, det var egentlig iforgårs aftes — da åbned sig mine åndelige øjne på vid væg, og det første, jeg fik syn på, det var autoriteternes umådelige dumhed —

(Larm, råb og latter. Fru Stockmann hoster ivrigt.)

Byfogden.

Herr dirigent!

Aslaksen

(ringer).

I kraft af min myndighed —!

Doktor Stockmann.

Det er småligt at hænge sig i et ord, herr Aslaksen! Jeg mener bare, at jeg kom undervejr med det umådelige svineri, som de ledende mænd havde gjort sig skyldige i dernede i badet. Ledende mænd kan jeg ikke udstå for min død; — jeg har fået nok af den slags folk i mine dage. De er som gedebukker i en ung træplantning; de gør ugagn overalt; de står en fri mand ivejen, hvor han så snor og vender sig, — og jeg skulde helst se, vi kunde få dem udryddet ligesom andre skadedyr —

(Uro i salen.)

Byfogden.

Herr dirigent, kan sådanne ytringer passere?

Aslaksen

(med hånden på klokken).

Herr doktor —!

Doktor Stockmann.

Jeg begriber ikke, at jeg først nu har fået et rigtig årvågent syn på de herrer; for jeg har dog næsten dagstot havt et så ypperligt exemplar for øje her i byen, — min bror Peter, — sen i vendingen og sejg i fordomme —

(Latter. larm og piber. Fru Stockmann sidder og hoster.)

Aslaksen

(ringer voldsomt).

Den drukne mand
(som er kommen ind igen).

Er det mig De sigter til? Ja, for rigtignok heder jeg Pettersen; men nej så fan' hente mig —

Vrede stemmer.

Ud med den drukne mand! På doren med ham!

(Manden kastes atter ud.)

Byfogden.

Hvem var den person?

En nærstående.

Kendte ham ikke, herr byfogd.

En anden.

Han er ikke her fra byen.

En tredje.

Det skal nok være en lasthandler borte fra — (resten uhørligt).

Aslaksen.

Manden var øjensynlig beruset af bajerol. — Bliv ved, herr doktor; men beflit Dem endelig på mådehold.

Doktor Stockmann.

Nu vel da, mine medborgere: jeg skal ikke nærmere udtale mig om vore ledende mænd. Dersom nogen, af det, jeg nys har sagt, skulde

indbilde sig, at jeg vil disse herrer tillivs her iaften, så tar han fejl, — ganske betydeligt fejl. For jeg nærer den velgørende fortrøstning, at efterliggerne, alle disse gamlinger fra en hendøende tankeverden, de besørger så ypperligt sig selv taget afdage; der behøves ingen doktors hjælp til at påskynde deres dødelige afgang. Og det er heller ikke den slags folk, som er samfundets overhængigste fare; det er ikke dem, som er de virksomste til at forgifte vore åndelige livskilder og til at forpeste grunden under os; det er ikke dem, som er sandhedens og frihedens farligste fiender i vort samfund.

Råb fra alle kanter.

Hvem da? Hvem er det? Nævn dem!

Doktor Stockmann.

Ja, I kan lide på, at jeg skal nævne dem! For det er netop den store opdagelse, jeg har gjort igår. (hæver stemmen.) Sandhedens og frihedens farligste fiender iblandt os, det er den kompakte majoritet. Ja, den forbandede, kompakte, liberale majoritet, — den er det! Nu ved I det.

(Umådelig larm i salen. De fleste skriger, tramper og piber. Nogle ældre herrer veksler stjålne øjekast og lader til at gotte sig. Fru Stockmann rejser sig ængstelig; Ejlif og Morten går truende hen til skoledrengene, der gør optøjer. Aslaksen ringer med klokken og formaner til ro. Hovstad og Billing taler begge, men kan ikke høres. Endelig bliv der stilhed.)

Aslaksen.

Ordstyreren forventer, at taleren kalder sine ubesindige ytringer tilbage.

Doktor Stockmann.

Aldrig i verden, herr Aslaksen. Det er det store flertal i vort samfund, som berover mig min frihed og som vil forbyde mig at udtale sandheden.

Hovstad.

Flertallet har altid retten på sin side.

Billing.

Og det har sandheden også; gud dode mig!

Doktor Stockmann.

Flertallet har aldrig retten på sin side. Aldrig, siger jeg! Det er en af disse samfundsløgne, som en fri, tænkende mand må gøre oprør imod. Hvem er det, som udgør flertallet af beboerne i et land? Er det de kloge folk, eller er det de dumme? Jeg tænker, vi får være enige om, at dumme mennesker er tilstede i en ganske forskrækkelig overvældende majoritet rundt omkring på den hele vide jord. Men det kan da vel, for fanden, aldrig i evighed være ret, at de dumme skal herske over de kloge!

(Larm og skrig.)

Doktor Stockmann.

Ja, ja; I kan nok overskrige mig; men I

kan ikke modsige mig. Flertallet har magten — desværre —; men retten har det ikke. Retten har jeg og de andre få, de enkelte. Minoriteten har altid retten.

(Stor larm igen.)

Hovstad.

Haha; doktor Stockmann er altså ble't aristokrat siden iforgårs!

Doktor Stockmann.

Jeg har sagt, at jeg ikke gider spilde et ord på den lille, trangbrystede, stakåndede flok, som ligger agterud. Med dem har det pulserende liv ikke længer noget at bestille. Men jeg tænker på de få, de enkelte iblandt os, som har tilegnet sig alle de unge fremspirende sandheder. Disse mænd står ligesom ude mellem forposterne, så langt fremskudt, at den kompakte majoritet endnu ikke har rukket did, — og der kæmper de for sandheder, som endnu er for nybårne i bevidsthedens verden til at ha' fåt noget flertal for sig.

Hovstad.

Nå, så er doktoren ble't revolutionsmand da!

Doktor Stockmann.

Ja, så pine død er jeg så, herr Hovstad! Jeg agter at gøre revolution imod den løgn, at flertallet sidder inde med sandheden. Hvad er

det for sandheder, som flertallet plejer flokke sig om? Det er de sandheder, som er så vidt tilårs, at de er på vejen til at bli' affældige. Men når en sandhed er ble't så gammel, så er den også på gode veje til at bli' en løgn, mine herrer.

(Latter og udtryk af hån.)

Doktor Stockmann.

Ja ja, De kan tro mig, om De vil; men sandhederne er sletikke nogen sådanne sejglivede Metusalemmer, som folk bilder sig ind. En normalt bygget sandhed lever — lad mig sige — i regelen en 17—18, højst 20 år; sjelden længer. Men slige alderstegne sandheder er altid forskrækkelig skindmagre. Og alligevel er det først da, at flertallet gir sig ifærd med dem og anbefaler dem til samfundet som sund åndelig føde. Men der er ikke stor næringsværdi i den slags kost, kan jeg forsikre jer; og det må jeg som læge forstå. Alle disse flertals-sandheder er at ligne med fjorgammel spegemad; de er ligesom harske, ulne, grønsaltede skinker. Og deraf kommer al den moralske skørbug, som grasserer rundt om i samfundene.

Aslaksen.

Det forekommer mig, at den ærede taler skejer vel langt ud fra teksten.

Byfogden.

Jeg må i det væsentlige tiltræde dirigentens mening.

Doktor Stockmann.

Nej, men jeg tror du er rent gal, Peter! Jeg holder mig jo så tæt ind til teksten, som jeg kan. For det, jeg vil tale om, det er jo netop det, at massen, flertallet, denne fandens kompakte majoritet, — at det er den, siger jeg, som forgifter vore åndelige livskilder og forpester grunden under os.

Hovstad.

Og det gor folkets store frisindede flertal, fordi det er sindigt nok til bare at hylde de sikre og godkendte sandheder?

Doktor Stockmann.

Ak, min snille herr Hovstad, snak ikke om sikre sandheder! De sandheder, som massen og mængden godkender, det er de sandheder, som forpostfægterne holdt for sikre i vore bedstefædres dage. Vi forpostfægtere, som lever nutildags, vi godkender dem ikke længer; og jeg tror sletikke, der er nogen anden sikker sandhed til, end den, at intet samfund kan leve et sundt liv på slige gamle marglose sandheder.

Hovstad.

Men istedetfor at stå her og tale sådan hen i det blå, så kunde det være morsomt at få

hore, hvad det er for nogen gamle marglose sandheder, vi lever på.

(Tilslutning fra flere kanter.)

Doktor Stockmann.

Å, jeg kunde regne op en hel hob af sligt noget styggetoj; men for det første vil jeg holde mig til en godkendt sandhed, som igrunden er en fæl løgn, men som alligevel både herr Hovstad og Folkebudet og alle «Folkebudet»s tilhængere lever på.

Hovstad.

Og det er —?

Doktor Stockmann.

Det er den lære, som I har taget i arv fra forfædrene og som I tankeløst forkynder både vidt og bredt, — den lære, at almuen, hoben, massen, er folkets kærne, — at den er folket selv, — at menigmand, at disse ukyndige og ufærdige i samfundet, har den samme ret til at fordomme og godkende, til at styre og råde, som de enkelte åndeligt fornemme personligheder.

Billing.

Nu har jeg da, gud døde mig —

Hovstad

(samtidigt, råber).

Borgere, læg mærke til dette her!

Forbittrede stemmer.

Hoho, er ikke vi folket? Er det bare de fornemme, som skal styre!

En arbejder.

Ud med den manden, som står og snakker så!

Andre.

Hiv ham på porten!

En borger
(skriger).

Tud i luren, Evensen!

(Vældige lurtoner høres; piber og rasende larm i salen.)

Doktor Stockmann
(når støjen har lagt sig noget).

Men så vær da rimelige! Kan I da ikke tåle at høre sandhedens røst for en gangs skyld? Jeg forlanger jo slet ikke, at I allesammen straks på timen skal være enige med mig. Men jeg havde jo rigtignok ventet, at herr Hovstad vilde gi' mig ret, når han bare fik summet sig lidt. Herr Hovstad gør jo fordring på at være fritænker —

Studsende spørsmål
(dæmpet).

Fritænker, sa' han? Hvad? Er redaktør Hovstad fritænker?

Hovstad
(råber).

Bevis det, doktor Stockmann! Når har jeg sagt det på tryk?

Doktor Stockmann
(tænker sig om).

Nej, det har De dod og plage ret i; — den frimodighed har De aldrig havt. Nå, jeg vil såmænd ikke sætte Dem i kattepine, herr Hovstad. Lad det være mig selv, som er fritænkeren da. For nu vil jeg af naturvidenskaben gøre det indlysende for jer allesammen, at »Folkebudet» trækker jer skammelig efter næsen, når det fortæller jer, at I, at almuen, at massen og mængden er folkets rette kerne. Det er bare en avislogn, ser I! Almuen er ikke andet end det råstof, som folket skal gore folk af.

(Knurren. latter og uro i salen.)

Doktor Stockmann.

Ja, er det da ikke så det går til i hele den ovrige levende verden? Hvilken forskel er der ikke mellem en kultiveret og en ukultiveret dyrefamilje? Se bare på en gemen bondehone. Hvad kodværdi har slig en forkroblet honseskrot? Det er ikke stort, det! Og hvad er det for slags æg den lægger? En nogenlunde ordentlig kråke eller korp kan værpe omtrent ligeså gode æg. Men tag så for jer en kultiveret spansk eller japanesisk

høne, eller tag en fornem fasan eller kalkun; — jo, da ser I nok forskellen! Og så vil jeg nævne hundene, som vi mennesker er så overmåde nær i slægt med. Tænk jer nu først en simpel almuehund, — jeg vil sige, slig en ækkel, ragget, pobelagtig køter, som bare render gadelangs og sviner husvæggene til. Og stil så køteren sammen med en puddelhund, som gennem flere slægtsled stammer fra et fornemt hus, hvor den har fået fin føde og havt anledning til at høre harmoniske stemmer og musik. Tror I ikke, at kraniet hos puddelen er ganske anderledes udviklet end hos koteren? Jo, det kan I lide på! Det er slige kultiverte puddelhvalpe, som gøglerne afretter til at gøre de allerutroligste kunststykker. Sligt noget kan en gemen bondekoter aldrig lære, om den så stod på sit hode.

(Larm og lojer høres rundt omkring.)

En borger
(råber).

Vil De nu gøre os til hunde også?

En anden mand.

Vi er ikke dyr, herr doktor!

Doktor Stockmann.

Jo så min sæl og salighed er vi dyr, far! Vi er så gode dyr, allesammen, som nogen mand vil forlange. Men fornemme dyr findes der rigtignok ikke mange af iblandt os. Å, der er en

ganske forskrækkelig afstand mellem puddelmennesker og kotermennesker. Og det er det lojerlige ved tingen, at redaktør Hovstad er ganske enig med mig, sålænge talen er om de firbenede dyr —

Hovstad.

Ja lad dem gå for dem de er.

Doktor Stockmann.

Ja vel; men såsnart jeg udvider loven til de tobenede, så stopper herr Hovstad op; så tør han ikke mene sine egne meninger længer, ikke tænke sine egne tanker tilende; så stiller han hele læren på hodet og forkynder i «Folkebudet», at bondehanen og gadekoteren — *det* er just de rigtige pragtexemplarer i menageriet. Men slig går det altid, så længe det almueagtige sidder i kroppen på en, og så længe en ikke har arbejdet sig ud til åndelig fornemhed.

Hovstad.

Jeg gør ikke fordring på nogen slags fornemhed. Jeg stammer fra simple bønder; og jeg er stolt af, at jeg har min rod dybt nede i den almue, som her forhånes.

Mange arbejdere.

Hurra for Hovstad! Hurra, hurra!

Doktor Stockmann.

Den slags almue, som jeg taler om, den findes ikke dybt nede alene; den kryr og mylrer rundt omkring os, — lige op til samfundshøjderne. Se bare på jeres egen pene, pyntelige byfogd! Min bror Peter er såmænd så god en almuesmand, som nogen, der går i to sko —

(Latter og hyssen.)

Byfogden.

Jeg protesterer mod deslige personlige henvisninger.

Doktor Stockmann
(uforstyrret).

— og det er han ikke, fordi han, ligesom jeg, stammer ned fra en gammel, fæl sjørøver nede fra Pommern eller deromkring, — ja, for det gør vi —

Byfogden.

Absurde traditioner. Benægtes!

Doktor Stockmann.

— men han er det, fordi han tænker sine foresattes tanker og fordi han mener sine foresattes meninger. De folk, som det gør, de er åndelige almuesmænd; se, derfor er min stadselige bror Peter så forskrækkelig lidet fornem igrunden, — og følgelig også så lidet frisindet.

Byfogden.

Herr dirigent —!

Hovstad.

Så det er de fornemme, som er frisindede hertillands? Det var en ganske ny oplysning.

(Latter i forsamlingen.)

Doktor Stockmann.

Ja, det hører også med til min nye opdagelse. Og der hører også det med, at frisind er omtrent præcist det samme som moralitet. Og derfor så siger jeg, at det er rent uforsvarligt af Folkebudet, når det dag ud og dag ind forkynder den vranglære, at det er massen og mængden, den kompakte majoritet, som sidder inde med frisindet og moralen, — og at laster og fordærvelse og alskens åndeligt svineri, det er noget, som siver ud af kulturen, ligesom alle uhumskhederne siver ned til badet fra garverierne oppe i Molledalen!

(Larm og afbrydelser.)

Doktor Stockmann

(uforstyrret, ler i sin ivrighed).

Og endda så kan dette samme Folkebudet præke om, at massen og mængden skal løftes op til højere livsvilkår! Men, i pokkers skind og ben, — dersom Folkebudet s lære holdt stik, så vilde jo det, at løfte massen, være akkurat det samme, som at vippe den lige lukt ind i for-

dærvelsen! Men heldigvis så er det bare en gammel arvtagen folkelogn, dette, at kulturen demoraliserer. Nej, det er fordummelsen, fattigdommen, styghed over livsvilkårene, som forretter den fandens gerning! I et hus, hvor der ikke luftes og fejes gulv hver dag —; min hustru Katrine påstår, at gulvet bør skylles også; men det kan der nu disputeres om; — nå, — i et sligt hus, siger jeg, dèr mister folk inden en 2—3 år evnen til at tænke og handle moralsk. Mangel på surstof afkræfter samvittigheden. Og det er nok svare knapt med surstoffet i mange, mange huse her i byen, lader det til, siden hele den kompakte majoritet kan være samvittighedslos nok til at ville bygge byens opkomst på et hængedynd af løgn og bedrag.

Aslaksen.

En så grov beskyldning må ikke udslynges mod et helt borgersamfund.

En herre.

Jeg henstiller til dirigenten at ta' ordet fra taleren.

Ivrige roster.

Ja, ja! Det er rigtigt! Ta' ordet fra ham!

Doktor Stockmann

(opbrusende)

Så skriger jeg sandheden ud på alle gade-

hjørner! Jeg skriver i udenbys aviser! Hele landet skal få vide, hvorledes det her er fat!

Hovstad.

Det lader næsten til, at doktoren har til hensigt at odelægge byen.

Doktor Stockmann.

Ja, så meget holder jeg af min fodeby, at jeg heller vil odelægge den end se den blomstre op på en løgn.

Aslaksen.

Det er stærkt sagt.

(Larm og piber. Fru Stockmann hoster forgæves; doktoren hører det ikke længer.)

Hovstad

(råber under larmen).

Den mand må være en borgerfiende, som kan ville odelægge et helt samfund!

Doktor Stockmann

(i stigende ophidselse).

Der ligger ingen magt på, at et løgnagtigt samfund odelægges! Det bør jævnes med jorden, siger jeg! Udryddes som skadedyr bør de, alle de, som lever i løgnen! I forpester hele landet tilslut; I bringer det derhen, at hele landet fortjener at lægges ode. Og kommer det så vidt, da siger jeg af mit fulde inderste hjerte: lad

hele landet lægges øde; lad hele dette folk udryddes!

En mand
(i mængden).

Det er at snakke som en ren folkefiende!

Billing.

Der lød, gud døde mig, folkets røst!

Hele mængden
(skriger).

Ja, ja, ja! Han er en folkefiende! Han hader sit land! Han hader hele folket!

Aslaksen.

Jeg er både som statsborger og som menneske dybt rystet ved hvad jeg her har måttet høre på. Doktor Stockmann har afsløret sig på en måde, som jeg aldrig havde drømt om. Jeg må desværre tiltræde den mening, som nys blev udtalt af agtværdige borgere; og jeg holder for, at vi bør gi' denne mening udtryk i en resolution. Jeg foreslår følgende: »Forsamlingen udtaler, at den anser badelægen, doktor Tomas Stockmann for en folkefiende«.

(Stormende hurraråb og bifald. Mange slår kreds om doktoren og piber imod ham. Fru Stockmann og Petra har rejst sig. Morten og Ejlif slås med de andre skoledrenge, som også har pebet. Nogle voksne skiller dem ad.)

Doktor Stockmann
(til piberne).

Å I dårer, som I er, — jeg siger jer, at —

Aslaksen
(ringer).

Doktoren har ikke ordet længer. En formelig afstemning bør finde sted; men for at skåne personlige følelser bør det ske skriftligt og uden navn. Har De noget rent papir, herr Billing?

Billing.

Her er både blåt og hvidt papir —

Aslaksen
(stiger ned).

Det er bra'; på den vis går det fortere. Klip istykker —; se så, ja. (til forsamlingen.) Blåt betyder nej; hvidt betyder ja. Jeg vil selv gå omkring og samle stemmerne.

(Byfogden forlader salen. Aslaksen og et par andre borgere går med papirstykkerne i hatte omkring i forsamlingen.)

En herre
(til Hovstad).

Hvorledes er det fat med doktoren, De? Hvad skal en tænke om sligt?

Hovstad.

De ved jo, hvor fremfusende han er.

En anden herre
(til Billing).

Hør; De vanker jo der i huset. Har De mærket om manden drikker?

Billing.

Jeg ved, gud dode mig, ikke hvad jeg skal sige. Toddyen er altid på bordet, når der kommer nogen.

En tredje herre.

Nej, jeg tror heller, han er forrykt iblandt.

Den forste herre.

Ja, mon der ikke er nogen arvelig galskab i familjen?

Billing.

Det kan s'gu gerne være, det.

En fjerde herre.

Nej, det er bare pure ondskaben, er det; det er hævn over et eller andet.

Billing.

Han talte rigtignok en af dagene om gagetillæg; men det fik han da ikke.

Alle herrerne
(istemmer).

Aha; da er det jo let at forstå!

Den drukne mand
(inde i mængden).

Jeg vil ha' en blå en, jeg! Og så vil jeg ha' en hvid en også!

Råb.

Der er den drukne mand igen! Ud med ham!

Morten Kiil

(nærmer sig doktoren).

Nå, Stockmann, ser De nu, hvad der kommer ud af sligt noget abespil?

Doktor Stockmann.

Jeg har gjort min skyldighed.

Morten Kiil.

Hvad var det, De sa' om garverierne i Mölledalen?

Doktor Stockmann.

Det horte De jo; jeg sa', at det var fra dem alt griseriet kom.

Morten Kiil.

Fra mit garveri også?

Doktor Stockmann.

Desværre, Deres garveri er nok det allerværste.

Morten Kiil.

Vil De sætte det på tryk i aviserne?

Doktor Stockmann.

Jeg stikker ingenting under stol.

Morten Kiil.

Det kan bli' Dem dyrt, det, Stockmann.

(han går.)

En fed herre

(går hen til Horster, hilser ikke på damerne).

Nå, kaptejn, De låner altså Deres hus ud til folkefiender?

Horster.

Jeg tænker, jeg kan gøre med min ejendom, hvad jeg vil, herr grosserer.

Grossereren.

Så har De vel ikke noget imod, at jeg gør det samme med min.

Horster.

Hvad mener grossereren?

Grossereren.

Imorgen skal De høre fra mig.

(han vender sig og går.)

Petra.

Var ikke det Deres reder, Horster?

Horster.

Jo, det var grosserer Vik.

Aslaksen

(med stemmesedlerne i hånden, stiger op på forhøjningen og ringer).

Mine herrer, må jeg gøre Dem bekendt med udfaldet. Med alle stemmer imod én —

En yngre herre.

Den ene er den drukne mands!

Aslaksen.

Med alle stemmer imod en beskænket mands har denne borgerforsamling erklæret badelægen, doktor Tomas Stockmann for en folkefiende. (råb og bifaldstegn.) Leve vort gamle hæderlige borgersamfund! (atter bifaldsråb.) Leve vor dygtige og virksomme byfogd, som så lojalt har undertrykt blodets rost! (hurra.) Modet er hævet.

(han stiger ned.)

Billing.

Leve dirigenten!

Hele mængden.

Hurra for bogtrykker Aslaksen!

Doktor Stockmann.

Min hat og min frakke, Petra! Kaptejn, har De plads for passagerer til den nye verden?

Horster.

For Dem og Deres skal der skaffes plads, herr doktor.

Doktor Stockmann

(mens Petra hjælper ham frakken på).

Godt. Kom, Katrine! Kom, gutter!

(han tar sin hustru under armen.)

Fru Stockmann
(sagte).

Snille Tomas, lad os gå bagvejen.

Doktor Stockmann.

Ingen bagveje, Katrine. (med hævet røst.) I skal få høre fra folkefienden, for han ryster støvet af sine fødder! Jeg er ikke så gudslig som en viss person; jeg siger ikke: jeg tilgiver eder; thi I ved ikke, hvad I gør.

Aslaksen
(råber).

Det er en bespottelig sammenligning, doktor Stockmann!

Billing.

Det er, gud dø — —. Sligt er drøjt at høre på for en alvorlig mand.

En grov stemme.

Og så truer han også!

Ophidsende råb.

Lad os slå ruderne ind hos ham! Dyp ham i fjorden!

En mand
(i mængden).

Blæs i luren, Evensen! Tud, tud!

(Lurtoner, piber og vilde skrig. Doktoren går med sine mod udgangen. Horster baner vej for dem.)

Hele mængden

(hyler efter de bortgående).

Folkefiende! Folkefiende! Folkefiende!

Billing,

(idet han ordner sine notitser).

Nej gud dode mig, om jeg vilde drikke toddy hos Stockmanns ikveld!

(De forsamlede stimler mod udgangen; larmen forplanter sig udenfor; fra gaden hores råbet: «Folkefiende! Folkefiende!»)

FEMTE AKT.

(Doktor Stockmanns arbejdsværelse. Boghylder og skabe med forskellige præparater langs væggene. I baggrunden er udgang til forstuen; i forgrunden tilvenstre dør til dagligstuen. På væggen tilhøjre er to vinduer, hvori alle ruderne er knuste. Midt i værelset står doktorens skrivebord, bedækket med bøger og papirer. Værelset er i uorden. Det er formiddag.)

(Doktor Stockmann, i slåbrok og tofler og med kalot, står krumbøjet og rager med en paraply under et af skabene; tilsidst haler han en sten frem.)

Doktor Stockmann

(taler gennem den åbne dagligstuedør).

Katrine, her fandt jeg en til.

Fru Stockmann

(inde i dagligstuen).

Å, du finder visst en hel del endnu.

Doktor Stockmann

(lægger stenen hen til en hob andre på bordet).

De stenene skal jeg gemme som en helligdom. Ejlif og Morten skal få se på dem hver dag, og når de er ble't voksne, skal de få dem i arv efter mig. (rager under en boghylde.) Har ikke — hvad

fanden heder hun nu, — hun, tosen, — har hun ikke været efter glasmesteren endnu?

Fru Stockmann
(kommer ind).

Jo, men han svarte, han vidste ikke, om han kunde komme idag.

Doktor Stockmann.

Du skal gerne se, han tør ikke.

Fru Stockmann.

Nej, Randine trode også, han tør ikke for naboerne. (taler ind i dagligstuen.) Hvad er det du vil, Randine? Nå så. (går ind og kommer straks tilbage.) Her er et brev til dig, Tomas.

Doktor Stockmann.

Lad mig se. (åbner det og læser.) Ja så?

Fru Stockmann.

Hvem er det fra?

Doktor Stockmann.

Fra husværten. Han siger os op.

Fru Stockmann.

Er det virkelig sandt? Han, som er så skikkelig en mand —

Doktor Stockmann
(ser i brevet).

Han tør ikke andet, siger han. Han gør det så nødig; men han tør ikke andet — for sine medborgeres skyld — af hensyn til den offentlige mening — er afhængig — tør ikke støde visse formående mænd for hodet —

Fru Stockmann.

Der kan du bare se, Tomas.

Doktor Stockmann.

Ja, ja, jeg ser det nok; de er fejge, allesammen, her i byen; intet menneske tør noget af hensyn til alle de andre mennesker. (slænger brevet på bordet.) Men det kan jo være os det samme, Katrine. Nu rejser vi til den nye verden, og så —

Fru Stockmann.

Ja men, Tomas, er det rigtig vel betænkt, dette med at rejse?

Doktor Stockmann.

Skulde jeg kanske bli' her, hvor de har sat mig i gabestokken som en folkefiende, brændemærket mig, slået mine vinduer istykker! Og vil du se her, Katrine; de har revet en flænge i mine sorte buxer også.

Fru Stockmann.

Å nej da; og det er de bedste du har!

Doktor Stockmann.

En skulde aldrig ha' sine bedste buxer på, når en er ude og strider for frihed og sandhed. Ja, jeg bryr mig ikke så stort om buxerne, skønner du; for de kan du altid snurpe sammen for mig. Men det er det, at mobben og massen vover at gå mig ind på livet, som om de var mine ligemænd, — det er det, som jeg ikke kan fordøje for min død!

Fru Stockmann.

Ja, de har været svært grove imod dig her i byen, Tomas; men behøver vi da at rejse helt ud af landet for det?

Doktor Stockmann.

Tror du kanske ikke plebejerne er ligeså næsevise i de andre byer som her? Å jo, du, det blir nok omtrent hip som hap. Nå, skidt; lad koterne glæfse; det er ikke det værste; det værste er, at alle mennesker er parti-trælle hele landet udover. Ikke for det, — det er kanske ikke ligere i det fri vesten heller; der grasserer jo også den kompakte majoritet og den liberale offentlige mening og alt det andet djævelskab. Men forholdene er storslagne der, ser du; de kan dræbe, men de sejgpiner ikke; de klyper ikke en fri sjæl med skruestikker ligesom herhjemme. Og i nødsfald så kan en jo holde sig undaf. (går henad gulvet.) Dersom jeg bare vidste, hvor der

var en urskog eller en liden sydhavsø at få købt for en billig pris —

Fru Stockmann.

Ja men gutterne da, Tomas?

Doktor Stockmann

(standser).

Hvor du er underlig, Katrine! Vilde du heller, at gutterne skulde vokse op i et sligt samfund som vort? Du så jo selv igåraftes, at halvparten af befolkningen er bindegal; og når den anden halvpart ikke har mistet forstanden, så er det, fordi de er fæhunde, som ikke har nogen forstand at miste.

Fru Stockmann.

Nej men, snille Tomas, du er da også så uforsigtig i din mund.

Doktor Stockmann.

Nå! Er det kanske ikke sandt, hvad jeg siger? Vender de ikke op og ned på alle begreber? Rorer de ikke ret og uret sammen i én vælling? Kalder de ikke alt det for løgn, som jeg véd er sandhed? Men det aller ravgaleste er, at her går voksne liberale mennesker omkring i hobetal og indbilder både sig selv og andre, at de er frisindede! Skulde du ha' hørt sligt, Katrine!

Fru Stockmann.

Ja, ja, det er visst rent galt, men —

(Petra kommer ind fra dagligstuen.)

Fru Stockmann.

Er du alt kommen fra skolen nu?

Petra.

Ja; jeg er ble't opsagt.

Fru Stockmann.

Opsagt!

Doktor Stockmann.

Du også!

Petra.

Fru Busk sa' mig op; og så syntes jeg, det var bedst, jeg gik straks.

Doktor Stockmann.

Det gjorde du, min sæl, ret i!

Fru Stockmann.

Hvem skulde da tænkt, at fru Busk var et så slet menneske!

Petra.

Å, mor, fru Busk er såmænd ikke slet; jeg så tydeligt, hvor ondt det gjorde hende. Men hun turde ikke andet, sa' hun; og så blev jeg opsagt.

Doktor Stockmann
(ler og gnider hænderne).

Hun turde ikke andet, hun, heller! Å, det er dejligt.

Fru Stockmann.

Å nej, efter de fæle spektakler igåraftes, så —

Petra.

Det var ikke det alene. Nu skal du bare høre, far!

Doktor Stockmann.

Nå da?

Petra.

Fru Busk viste mig ikke mindre end tre breve, som hun havde fåt imorges —

Doktor Stockmann.

Uden navn vel?

Petra.

Ja.

Doktor Stockmann.

Ja, for de tør ikke vove navnet, Katrine!

Petra.

Og i to af dem stod der, at en herre, som vanker her i huset, havde fortalt i klubben inat, at jeg havde sådanne overmåde frie meninger om forskellige ting —

Doktor Stockmann.

Og det nægted du da vel ikke for?

Petra.

Nej, det kan du jo vide. Fru Busk har selv så temmelig fri meninger, når vi er på tomandshånd; men da nu dette var kommet ud om mig, så turde hun ikke beholde mig.

Fru Stockmann.

Og tænk, — det er en, som vanker her i huset! Der ser du, hvad du har for din gæstfrihed, Tomas.

Doktor Stockmann.

Sligt griseri vil vi ikke leve i længer. Pak ind så fort du kan, Katrine; lad os komme væk jo før jo heller.

Fru Stockmann.

Vær stille; jeg synes, der er nogen ude i gangen. Se efter, Petra.

Petra

(åbner døren).

Å, er det Dem, kaptejn Horster? Vær så god og kom ind.

Kaptejn Horster

(fra forstuen).

Goddag. Jeg syntes, jeg måtte indom og høre hvorledes det står til.

Doktor Stockmann

(ryster hans hånd).

Tak; det var rigtig snildt af Dem.

Fru Stockmann.

Og tak, fordi De hjalp os igennem, kaptejn Horster.

Petra.

Men hvorledes slap De så hjem igen?

Horster.

Å jo, det gik; jeg har jo så temmelige kræfter; og de folk er nu mest for at bruge munden.

Doktor Stockmann.

Ja, er det ikke mærkeligt, De, med denne svinagtige fejgheden? Kom, her skal jeg vise Dem noget! Se, her ligger alle stenene, som de hev ind til os. Se bare på dem! Der er, min sæl, ikke mere end to ordentlige, digre kampestene i hele haugen; resten er ikke andet end puksten, — rent småpluk. Og endda så stod de derude og skråled og svor på, at de vilde slå mig fordærvet; men handling — handling — nej, det ser en ikke stort til her i byen!

Horster.

Det var nu også det bedste for Dem dennegang, herr doktor.

Doktor Stockmann.

Visst var det så. Men det er ærgerligt alligevel; for kommer det engang til et alvorligt, landsvigtigt håndgemæng, så skal De se, den

offentlige mening vil være for at ta' benene på nakken, og så sætter den kompakte majoritet tilskogs som en saueflok, kaptejn Horster. Det er det, som er så sorgeligt at tænke på; det gør mig så inderlig ondt —. Nej, men for fanden, — igrunden så er det jo bare dumheder, dette her. Har de sagt, at jeg er en folkefiende, så lad mig være en folkefiende da.

Fru Stockmann.

Det blir du såmænd aldrig, Tomas.

Doktor Stockmann.

Det skal du sletikke bande på, Katrine. Et stygt ord kan virke som et knappenålsrisp i lungen. Og dette fordømte ord —; jeg kan ikke bli' det kvit; det har sat sig fast her under hjertekulen; det ligger og graver og suger ligesom sure safter. Og det hjælper der ingen magnesia imod.

Petra.

Pyt; du skal bare le af dem, far.

Horster.

Folk kommer nok engang på andre tanker, herr doktor.

Fru Stockmann.

Ja, Tomas, det kan du være så sikker på, som du står her.

Doktor Stockmann.

Ja, kanske når det er forsent. Men så kan de ha' det så godt! Så kan de gå her i sit griseri og angre på, at de har drevet en patriot i landflygtighed. Når sejler De, kaptejn Horster.

Horster.

Hm, — det var egentlig det, jeg kom for at tale med Dem om —

Doktor Stockmann.

Nå, er der kommet noget ivejen med skibet?

Horster.

Nej; men det blir nok så, at jeg ikke går med.

Petra.

De er da vel ikke ble't opsagt?

Horster

(smiler).

Jo, jeg er rigtignok det.

Petra.

De også.

Fru Stockmann.

Der ser du bare, Tomas.

Doktor Stockmann.

Og det for sandhedens skyld! Å, dersom jeg havde kunnet tænkt mig noget sligt —

Horster.

Det skal De ikke ta' Dem videre nær af; jeg finder nok en post hos et eller andet udenbys rederi.

Doktor Stockmann.

Og det er denne grosserer Vik, — en formuende mand, uberoende af alle og enhver —! Tvi, for fanden!

Horster.

Han er ellers ganske retsindig; og han sa' selv, han vilde gerne ha' beholdt mig, hvis han bare turde —

Doktor Stockmann.

Men han turde ikke? Nej, det forstår sig!

Horster.

Det er ikke så grejt, sa' han, når en hører til et parti —

Doktor Stockmann.

Det var et sandt ord af den hædersmand! Et parti, det er ligesom en kødkværn, det; det maler alle hoderne sammen til en grød; og derfor så blir de også grødhoder og kødhoder, alle ihob!

Fru Stockmann.

Nej, men Tomas da!

Petra
(til Horster).

Havde De bare ikke fulgt os hjem, så kanske ikke det var kommet så vidt.

Horster.

Jeg angrer ikke på det.

Petra
(rækker ham hånden).

Tak for det!

Horster
(til doktoren).

Og så var det det, jeg vilde sige, at når De endelig vil rejse, så har jeg tænkt på et andet råd —

Doktor Stockmann.

Det var bra'; bare vi kan komme fort afsted —

Fru Stockmann.

Hys; banked det ikke?

Petra.

Det er visst onkel.

Doktor Stockmann.

Aha! (råber.) Kom ind!

Fru Stockmann.

Snille Tomas, lov mig nu endelig —

(Byfogd Stockmann kommer fra forstuen.)

Byfogden
(i døren).

Å, du er optaget. Ja, så vil jeg heller —

Doktor Stockmann.

Nej, nej; kom du bare.

Byfogden.

Men jeg onsked at tale med dig under fire øjne.

Fru Stockmann.

Vi skal gå ind i dagligstuen sålænge.

Horster.

Og jeg vil komme igen siden.

Doktor Stockmann.

Nej, gå De ind med, kaptejn Horster; jeg må få vide nærmere besked —

Horster.

Ja, ja, så venter jeg da.

(Han følger fru Stockmann og Petra ind i dagligstuen.)

Byfogden
(siger intet men skotter mod vinduerne).

Doktor Stockmann.

Du finder kanske, her er vel luftigt idag? Sæt huen på.

Byfogden.

Tak, hvis jeg måtte det. (gør så.) Jeg tror, jeg har forkølet mig igår; jeg stod og frøs —

Doktor Stockmann.

Så? Da syntes jeg s'gu det var varmt nok.

Byfogden.

Jeg beklager, at det ikke stod i min magt at forhindre disse natlige excesser.

Doktor Stockmann.

Har du ellers noget særdeles at sige mig?

Byfogden

(tager et stort brev frem).

Jeg har dette aktstykke til dig fra badedirektionen.

Doktor Stockmann.

Er jeg opsagt?

Byfogden.

Ja, fra dags dato. (lægger brevet på bordet.) Det gør os ondt; men — rent ud sagt — vi turde ikke andet for den almene opinions skyld.

Doktor Stockmann

(smiler).

Turde ikke? Det ord har jeg hørt før idag.

Byfogden.

Jeg be'r, du vil gøre dig din stilling klar.

Du må ikke for fremtiden regne på nogensomhelst praxis her i byen.

Doktor Stockmann.

Fanden ivold med praxisen! Men hvoraf ved du det så visst?

Byfogden.

Husejerforeningen har sat igang en liste, som bæres fra hus til hus. Alle velsindede borgere opfordres til ikke at benytte dig; og jeg tør indestå for, at ikke en eneste husfader vover at nægte sin underskrift; man tør det ikke, simpelt hen.

Doktor Stockmann.

Nej, nej; det tviler jeg ikke på. Men hvad så?

Byfogden.

Hvis jeg måtte gi' dig et råd, så skulde det være det, at du fraflytted stedet for nogen tid —

Doktor Stockmann.

Ja, jeg tænker netop så smått på at fraflytte stedet.

Byfogden.

Vel. Og når du så havde fåt sådan et halvt års tid til at betænke dig i, og du da efter moden overvejelse kunde bekvemme dig til i et par beklagende ord at erkende din vildfarelse —

Doktor Stockmann.

Så kunde jeg kanske få min post igen, mener du?

Byfogden.

Kanske; sletikke ganske umuligt.

Doktor Stockmann.

Ja, men den offentlige mening da? I tør jo ikke for den offentlige menings skyld.

Byfogden.

Opinionen er en overmåde variabel ting. Og, oprigtig talt, det er os af særdeles vigtighed at få en sådan indrømmelse fra din hånd.

Doktor Stockmann.

Ja, den slikker I jer nok om næsen efter! Men du husker da vel, for fanden, hvad jeg før har sagt dig om den slags rævekunster!

Byfogden.

Dengang var din position ganske anderledes favorabel; dengang turde du supponere, at du havde hele byen i ryggen —

Doktor Stockmann.

Ja, og nu får jeg føle, at jeg har hele byen på nakken —. (bruser op.) Men ikke, om jeg så havde selve fanden og hans oldemor på nakken —! Aldrig, — aldrig, siger jeg!

Byfogden.

En familjeforsorger tor ikke handle således, som du gor. Du tor det ikke, Tomas.

Doktor Stockmann.

Tor jeg ikke! Der er bare en eneste ting i verden, som en fri mand ikke tor; og ved du, hvad det er?

Byfogden.

Nej.

Doktor Stockmann.

Naturligvis; men jeg skal fortælle dig det. En fri mand tor ikke svine sig til som en lurv; han tor ikke bære sig ad slig, at han måtte spytte sig selv i ojnene!

Byfogden.

Dette her klinger jo overmåde plausibelt; og dersom der ikke forelå en anden forklaringsgrund for din halstarrighed —; men det gor der jo rigtignok —

Doktor Stockmann.

Hvad mener du med det?

Byfogden.

Det forstår du visst meget godt. Men som din bror og som en besindig mand råder jeg dig til, ikke at bygge altfor trygt på forhåbninger og udsigter, som kanske så såre let kunde slå fejl.

Doktor Stockmann.

Men hvad i alverden skal det sigte til?

Byfogden.

Vil du virkelig bilde mig ind, at du skulde være uvidende om de testamentariske dispositioner, som garvermester Kiil har truffet?

Doktor Stockmann.

Jeg ved, at den smule, han ejer, skal gå til en stiftelse for gamle trængende håndværksfolk. Men hvad kommer det mig ved?

Byfogden.

For det første er det nu ikke smuler, her er tale om. Garvermester Kiil er en temmelig formuende mand.

Doktor Stockmann.

Det har jeg aldrig havt en anelse om —!

Byfogden.

Hm, — virkelig ikke? Du har altså heller ikke en anelse om, at en ikke ubetydelig del af hans formue skal tilfalde dine børn, således at du og din hustru skal nyde renterne for livstid. Har han ikke sagt dig det?

Doktor Stockmann.

Nej så min sæl om han har! Tvert imod; han har stot og stadig gået og raset over, at han

var så urimelig højt skatlagt. Men ved du da også dette her så ganske visst, Peter?

Byfogden.

Jeg har det fra en aldeles pålidelig kilde.

Doktor Stockmann.

Nej, herregud, så blir jo Katrine sikret, — og børnene også! Det må jeg da rigtignok fortælle — (råber.) Katrine, Katrine!

Byfogden

(holder ham tilbage).

Hys, sig ikke et ord endnu!

Fru Stockmann

(åbner døren).

Hvad er der påfærde?

Doktor Stockmann.

Ingen ting, du; gå bare ind igen.

(Fru Stockmann lukker.)

Doktor Stockmann

(driver om på gulvet).

Sikret! Nej, tænk, — de er sikret allesammen! Og det for livstid! Det er dog en velsignet følelse at vide sig sikret!

Byfogden.

Ja, men det er netop det, du ikke er.

Garvermester Kiil kan annullere testamentet hvad dag og time han vil.

Doktor Stockmann.

Men det gør han ikke, min gode Peter. Grævlingen er altfor kisteglad over, at jeg tar fat på dig og dine velvise venner.

Byfogden

(studser og ser forskende på ham).

Aha, dette kaster lys over adskilligt.

Doktor Stockmann.

Hvilket adskilligt?

Byfogden.

Det hele har altså været en kombineret manovre. Disse voldsomme, hensynsløse attentater, som du — i sandhedens navn — har rettet mod stedets ledende mænd —

Doktor Stockmann.

Hvad de; hvad de?

Byfogden.

De var altså ikke andet, end et aftalt vederlag for denne gamle hævnsyge Morten Kiils testamente.

Doktor Stockmann

(næsten målløs).

Peter, — du er da den fæleste plebejer, jeg har kendt alle mine levedage.

Byfogden.

Mellem os er det forbi. Din afsked er uigenkaldelig; — for nu har vi våben imod dig.

(han går.)

Doktor Stockmann.

Tvi, tvi, tvi! (råber.) Katrine! Gulvet skal skylles efter ham! Lad hende komme ind med en balje, hun — hun — hvad fanden —, hun, som altid er sodet om næsen —

Fru Stockmann

(i dagligstuedøren).

Hys, hys da, Tomas!

Petra

(også i døren).

Far, bedstefar er her og spor, om han kan få tale med dig alene.

Doktor Stockmann.

Ja, visst kan han så. (ved døren.) Kom De, svigerfar.

(Morten Kiil kommer ind. Doktoren lukker døren efter ham.)

Doktor Stockmann.

Nå, hvad er det så? Sæt Dem ned.

Morten Kiil.

Ikke sidde. (ser sig om.) Her ser pent ud hos Dem idag, Stockmann.

Doktor Stockmann.

Ja, synes De ikke det?

Morten Kiil.

Rigtig pent ser her ud; og frisk luft er her også; idag har De da nok af det sure stoffet, som De snakked om igår. De må ha' en svært fin samvittighed idag, kan jeg tænke.

Doktor Stockmann.

Ja, det har jeg.

Morten Kiil.

Kan tænke mig det. (banker sig på brystet.) Men ved De, hvad det er for noget, jeg har her?

Doktor Stockmann.

Det er vel også en fin samvittighed, håber jeg.

Morten Kiil.

Pyt! Nej, det er noget, som er bedre end som så.

(han tar en tyk tegnebog frem, åbner den og viser en del papirer.)

Doktor Stockmann

(ser forundret på ham).

Aktier i badeanstalten?

Morten Kiil.

De var ikke vanskelige at få idag.

Doktor Stockmann.

Og De har været ude og købt —?

Morten Kiil.

Så mange, jeg havde penge til.

Doktor Stockmann.

Men, kære svigerfar, — så fortvilet, som det står til med badet nu —!

Morten Kiil.

Hvis De bær' Dem ad som et fornuftigt menneske, så får De nok badet på fode igen.

Doktor Stockmann.

Ja, De ser jo selv, jeg gør alt, hvad jeg kan; men —. Folk er jo gale her i byen!

Morten Kiil.

De sa' igår, at det værste griseriet kom fra mit garveri. Men hvis om det var sandt, så måtte jo min bedstefar, og min far før mig, og jeg selv i mangfoldige år ha' gåt og griset byen til, ligesom tre morderengler. Tror De, jeg lar den skam sidde på mig?

Doktor Stockmann.

Desværre, det blir De s'gu' nok nødt til.

Morten Kiil.

Nej tak. Jeg holder på mit gode navn og rygte. Folk kalder mig for «grævlingen», har jeg hørt sige. En grævling, det er jo en slags gris, det; men det skal de aldrig i verden få ret i. Jeg vil leve og dø som et rensligt menneske.

Doktor Stockmann.

Og hvorledes vil De bære Dem ad med det?

Morten Kiil.

De skal gøre mig ren, Stockmann.

Doktor Stockmann.

Jeg!

Morten Kiil.

Ved De, hvad det er for penge, jeg har kobt disse her aktierne for? Nej, det kan De ikke vide; men nu skal jeg sige Dem det. Det er de penge, som Katrine og Petra og smågutterne skal ha' efter mig. Ja, for jeg har nu lagt mig lidt tilbedste alligevel, ser De.

Doktor Stockmann

(bruser op).

Og så går De hen og tar Katrines penge til sligt!

Morten Kiil.

Ja, de pengene står nu i badet allesammen. Og nu vil jeg rigtig se, om De er så binde — pine — gal alligevel, Stockmann. Lar De endnu komme dyr og sligt stygt noget fra mit garveri, så er det akkurat det samme, som at skære brede remmer af Katrines hud, og af Petras også, og af smågutternes; men det gor ingen skikkelig husfar, — hvis han ikke er en gal mand da.

Doktor Stockmann

(som går op og ned).

Ja, men jeg er en gal mand; jeg er en gal mand!

Morten Kiil.

Så rent ravruskende gal er De vel ikke, når det gælder kone og born.

Doktor Stockmann

(standser foran ham).

Hvorfor kunde De ikke talt med mig, for De gik hen og kobte alt det kram!

Morten Kiil.

Det, som er gjort, det har bedst klem, det.

Doktor Stockmann

(driver urolig omkring).

Dersom jeg endda ikke var så viss i min sag —! Men jeg er så inderlig overtydet om, at jeg har ret.

Morten Kiil

(vejer tegnebogen i hånden).

Holder De på med den galskaben, så er de ikke stort værd, disse her.

(han stikker tegnebogen i lommen.)

Doktor Stockmann.

Men, for fanden, videnskaben måtte da vel også kunne finde på forebyggelsesmidler, synes jeg; et eller andet præservativ —

Morten Kiil.

Mener De noget til at dræbe dyrene med?

Doktor Stockmann.

Ja, eller til at gøre dem uskadelige.

Morten Kiil.

Kunde De ikke probere med noget rottekrudt?

Doktor Stockmann.

Å, snak, snak! — Men alle folk siger jo, at det bare er en indbildning. Kan det så ikke være en indbildning da! Lad dem ha' det så godt! Har ikke de uvidende tranghjertede køtere skældt mig ud for en folkefiende; — og så var de færdig at rive klæ'rne af kroppen på mig også!

Morten Kiil.

Og så alle ruderne, som de har slået istykker for Dem da!

Doktor Stockmann.

Ja, og så dette her med pligter imod familjen! Det må jeg snakke med Katrine om; hun er så nøje inde i de sager.

Morten Kiil.

Det er bra'; lyd De bare en fornuftig kones råd.

Doktor Stockmann
(farer imod ham).

At De også kunde bære Dem så bagvendt ad! Sætte Katrines penge på spil; sætte mig i denne græsselige pinefulde vånde! Når jeg ser på Dem, så er det, som jeg så fanden selv —!

Morten Kiil.

Så er det bedst jeg går da. Men inden klokken to vil jeg ha' besked fra Dem. Ja eller nej. Blir det nej, så går aktierne til stiftelsen, — og det den dag idag.

Doktor Stockmann.

Og hvad får så Katrine?

Morten Kiil.

Ikke en snus.

(Døren til forstuen blir åbnet. Redaktor Hovstad og bogtrykker Aslaksen kommer tilsyne derude.)

Morten Kiil.

Nej se de to dér?

Doktor Stockmann
(stirrer på dem).

Hvad for noget! Vover De endnu at komme her ind til mig!

Hovstad.

Ja såmænd gør vi så.

Aslaksen.

Vi har noget at snakke med Dem om, ser De.

Morten Kiil
(hvisker).

Ja eller nej — inden klokken to.

Aslaksen
(med et øjekast til Hovstad).

Aha!

(Morten Kiil går.)

Doktor Stockmann.

Nå, hvad er det så De vil mig? Gør det kort.

Hovstad.

Jeg kan godt begribe, at De har imod os for vor holdning under modet igår —

Doktor Stockmann.

Og det kalder De holdning? Jo, det var en dejlig holdning! Jeg kalder det holdningslost, kærringagtigt —. Fy for fanden!

Hovstad.

Kald det for hvad det så skal være; men vi kunde ikke andet.

Doktor Stockmann.

De turde vel ikke andet? Er det ikke så?

Hovstad.

Jo, om De så vil.

Aslaksen.

Men hvorfor lod De ikke et lidet ord falde i forvejen? Bare sligt et lidet vink til herr Hovstad eller mig.

Doktor Stockmann.

Et vink? Om hvad?

Aslaksen.

Om det, som stak bagved.

Doktor Stockmann.

Jeg forstår Dem aldeles ikke.

Aslaksen

(nikker fortrolig).

Å jo så gu' gor De så, doktor Stockmann.

Hovstad.

Det er da ikke noget at lægge dolgsmål på længer nu.

Doktor Stockmann

(ser afvekslende på dem).

Ja, men i pokkers skind og ben —!

Aslaksen.

Må jeg spørge, — går ikke Deres svigerfar omkring i byen og kober op alle badeaktierne?

Doktor Stockmann.

Jo, han har været ude og købt badeaktier idag; men —?

Aslaksen.

Det havde været klogere, om De havde fået en anden til at gøre det, — en, som ikke stod Dem fuldt så nær.

Hovstad.

Og så skulde De ikke ha' trådt op under navn. Der behøvte jo ingen at vide, at angrebet på badeanstalten kom fra Dem. De skulde ha' ta't mig med på råd, doktor Stockmann.

Doktor Stockmann

(ser frem for sig; et lys synes at gå op for ham og han siger som himmelfalden):

Kan sligt være tænkeligt? Kan sligt noget gøres?

Aslaksen

(smiler).

Det viser sig jo, at det kan gøres. Men det bør helst gøres fint, skønner De.

Hovstad.

Og så bør der helst være flere med om det; for det er jo altid så, at ansvaret mindsker for den enkelte, når han har andre med sig.

Doktor Stockmann
(fattet).

Kort og godt, mine herrer, — hvad er det, De vil?

Aslaksen.

Det kan herr Hovstad bedst —

Hovstad.

Nej, sig De det, Aslaksen.

Aslaksen.

Nå ja, det er det, at nu, da vi ved, hvorledes det hele hænger sammen, så tror vi nok, at vi tør stille «Folkebudet» til Deres rådighed.

Doktor Stockmann.

Nu tør De det? Men den offentlige mening da? Frygter De ikke for, at der vil rejse sig en storm imod os?

Hovstad.

Vi får se at ride stormen af.

Aslaksen.

Og så får doktoren se at være kvik i vendingen. Så fort Deres angreb har gjort sin nytte —

Doktor Stockmann.

Så fort min svigerfar og jeg har fået aktierne ihænde for en billig pris, mener De —?

Hovstad.

Det er vel nærmest videnskabelige hensyn, som driver Dem til at bli' den styrende ved badet.

Doktor Stockmann.

Forstår sig; det var af videnskabelige hensyn, at jeg fik han gamle grævlingen til at gå med på dette her. Og så flikker vi lidt på vandledningen og roder lidt op i stranden uden at det koster bykassen en halv krone. Tror De ikke, det går? Hvad?

Hovstad.

Jeg tænker det, — når De har «Folkebudet» med Dem.

Aslaksen.

I et frit samfund er pressen en magt, herr doktor.

Doktor Stockmann.

Ja vel; og det er jo den offentlige mening også; og De, herr Aslaksen, De tar da vel husejerforeningen på Deres samvittighed?

Aslaksen.

Både husejerforeningen og mådeholdsvennerne. Vær tryg for det.

Doktor Stockmann.

Men, mine herrer —; ja, jeg skammer mig ved at spørge om det; men, — hvad vederlag —?

Hovstad.

Helst vilde vi jo hjælpe Dem for rent ingenting, kan De skønne. Men «Folkebudet» står på svagé fodder; det vil ikke rigtig gå; og at standse bladet nu, da her er så mangt at virke for i den store politik, det vilde jeg så inderlig nødig.

Doktor Stockmann.

Forstår sig; det måtte jo falde svært hårdt for en folkeven som De. (bruser ud.) Men jeg er en folkefiende, jeg! (farer om i værelset.) Hvor har jeg kæppen henne? Hvor fanden har jeg kæppen?

Hovstad.

Hvad skal det sige?

Aslaksen.

De vil da vel aldrig —?

Doktor Stockmann
(standser).

Og hvis jeg nu ikke gav Dem en eneste øre af alle mine aktier? Mynten sidder ikke løs hos os rige folk, må De huske på.

Hovstad.

Og De må huske på, at den sag med aktierne kan fremstilles på to måder.

Doktor Stockmann.

Ja, det er De nok mand for; hvis jeg ikke

kommer Folkebudet til hjælp, så får De visst et fælt syn på den sagen: De gør vel jagt på mig, kan jeg tænke, — sætter efter mig, — prøver på at kværke mig, som hunden kværker haren!

Hovstad.

Det er efter naturens lov: ethvert dyr vil livnære sig.

Aslaksen.

En får ta' føden, hvor en kan finde den, skønner De.

Doktor Stockmann.

Så se I kan finde jer noget ude i rendestenen: (farer om i værelset.) for nu skal det, pine død, vise sig, hvem der er det stærkeste dyr af os tre. (finder paraplyen og svinger den.) Hej, se her —!

Hovstad.

De vil da ikke forgribe Dem på os!

Aslaksen.

Tag Dem ivare med den paraplyen!

Doktor Stockmann.

Ud af vinduet med Dem, herr Hovstad!

Hovstad

(ved forstuedøren).

Er De rent forrykt!

Doktor Stockmann.

Ud af vinduet, herr Aslaksen! Spring, siger jeg! Ligeså godt først som sidst.

Aslaksen

(løber rundt om skrivebordet).

Mådehold, herr doktor; jeg er en svagelig mand; jeg tåler så lidet — (skriger). Hjælp, hjælp!

(Fru Stockmann. Petra og Horster kommer fra dagligstuen.)

Fru Stockmann.

Men gud bevare mig, Tomas, hvad er her på færde!

Doktor Stockmann

(svinger paraplyen).

Hop ud, siger jeg! Ned i rendestenen!

Hovstad.

Overfald på sagesløs mand! Jeg skyder Dem til vidne, kaptejn Horster.

(han skynder sig ud gennem forstuen.)

Aslaksen

(rådvild).

Den, som bare kendte de lokale forholde —

(smutter ud gennem dagligstuen.)

Fru Stockmann

(holder på doktoren).

Men så styr dig da, Tomas!

Doktor Stockmann
(kaster paraplyen).

Ja så min sæl slap de fra det alligevel.

Fru Stockmann.

Men hvad var det da, de vilde dig?

Doktor Stockmann.

Det skal du få vide siden; nu har jeg andre ting at tænke på. (går til bordet og skriver på et visitkort.) Se her, Katrine; hvad står her?

Fru Stockmann.

Tre store Nej; hvad er det?

Doktor Stockmann.

Det skal du også få vide siden. (rækker kortet.) Der, Petra; lad den sodede lobe op til grævlingen med det, så fort hun kan. Skynd dig!

(Petra går med kortet ud gennem forstuen.)

Doktor Stockmann.

Ja, har ikke jeg idag havt besog af alle fandens sendebud, så ved jeg ikke. Men nu skal jeg også spidse min pen imod dem, så den blir som en syl; jeg skal dyppe den i ædder og galde; jeg skal kyle mit blækhorn lige i skallen på dem!

Fru Stockmann.

Ja men vi rejser jo, Tomas.

(Petra kommer tilbage.)

Doktor Stockmann.

Nå?

Petra.

Besorget.

Doktor Stockmann.

Godt. — Rejser, siger du? Nej så pine dod om vi gor; vi blir, hvor vi er, Katrine!

Petra.

Blir vi!

Fru Stockmann.

Her i byen?

Doktor Stockmann.

Ja netop her; her er valpladsen; her skal slaget stå; her vil jeg sejre! Når jeg nu bare har fåt mine buxer sy'd sammen, så går jeg ud i byen og soger efter hus; vi må jo ha' tag over hodet til vinteren.

Horster.

Det skal De få hos mig.

Doktor Stockmann.

Kan jeg det?

Horster.

Ja, det kan De så godt; jeg har rum nok, og jeg er jo næsten aldrig hjemme.

Fru Stockmann.

Å hvor det er snildt af Dem, Horster.

Petra.

Tak!

Doktor Stockmann
(ryster hans hånd).

Tak, tak! Så er altså den sorg slukt. Og så tar jeg fat for alvor endnu i denne dag. Å, her blir en uendelighed at rode op i, Katrine! Men det er bra', at jeg nu får tiden så ganske til min rådighed; ja, for se her; jeg er opsagt fra badet, skal du vide —

Fru Stockmann
(sukker).

Ak ja, det vented jeg jo.

Doktor Stockmann.

— og så vil de ta' min praxis fra mig også. Men lad dem det! Fattigfolk beholder jeg ialfald, — de, som ingenting betaler; og herregud, det er jo dem, som mest trænger til mig også. Men hore på mig skal de, pine død, få lov til; jeg skal præke for dem både i tide og i utide, som der står skrevet etsteds.

Fru Stockmann.

Men, snille Tomas, jeg synes, du har set, hvad det nytter at præke.

Doktor Stockmann.

Du er virkelig lojerlig, Katrine. Skulde jeg kanske la' mig slå af marken af den offentlige mening og den kompakte majoritet og sligt noget djævelskab? Nej tak, du! Og det, jeg vil, det er jo så simpelt og grejt og ligetil. Jeg vil bare få banket ind i hodet på koterne, at de liberale er de fri mænds lumskeste fiender, — at partiprogrammerne vri'er halsen om på alle unge levedygtige sandheder, — at hensigtsmæssighedshensynene vender op og ned på moral og retfærdighed, så at det blir rent grueligt at leve her tilslut. Ja, synes ikke De, kaptejn Horster, at jeg måtte kunne få folk til at begribe det?

Horster.

Kan gerne være; jeg skønner mig ikke rigtig på sligt.

Doktor Stockmann.

Jo, ser De, — nu skal De høre! Det er parti-høvdingerne, som må udryddes. For en partihovding er ligesom en ulv, ser De, — han er ligesom en forslugen gråbén; — han behøver så og så mange stykker småfæ om året, hvis han skal bestå. Se nu bare Hovstad og Aslaksen! Hvor mange småfæ gør ikke de ende på; eller de skamferer dem og river dem fordærvet, så de aldrig blir til andet end husejere og abonnenter på »Folkebudet«! (sætter sig halvt op på bordet.) Nej, kom her, du Katrine, — se, hvor

vakkert solen falder ind idag. Og så den velsignede friske vårluft, som jeg har fåt ind til mig.

Fru Stockmann.

Ja, når vi bare kunde leve af solskin og vårluft, Tomas.

Doktor Stockmann.

Nå, du må spinke og spare ved siden af, — så går det nok. Det er min mindste bekymring. Nej, det, som værre er, det er det, at jeg ikke ved nogen så fri og fornem mand, at han tør ta' min gerning op efter mig.

Petra.

Å, tænk ikke på det, far; du har tiden for dig. — Nej se, der er alt gutterne.

(Ejlif og Morten kommer ind fra dagligstuen.)

Fru Stockmann.

Har I fåt lov idag?

Morten.

Nej; men vi slo's med de andre i frikvarteret —

Ejlif.

Det er ikke sandt; det var de andre, som slo's med os.

Morten.

Ja, og så sa' herr Rorlund, at det var bedst vi blev hjemme i nogen dage.

Doktor Stockmann

(knipser med fingrene og springer ned fra bordet).

Nu har jeg det! Nu har jeg det, min sæl! I skal aldrig sætte jer fod i skolen mere!

Gutterne.

Ikke i skolen!

Fru Stockmann.

Nej men, Tomas —

Doktor Stockmann.

Aldrig, siger jeg! Jeg vil selv lære jer op; — ja, det vil sige, I skal ikke lære nogen guds skabte ting —

Morten.

Hurra!

Doktor Stockmann.

— men jeg vil få jer til at bli' fri, fornemme mænd. — Hør, det må du hjælpe mig med, Petra.

Petra.

Ja, far, det kan du lide på.

Doktor Stockmann.

Og skolen, den skal holdes i salen, hvor de skældte mig ud for en folkefiende. Men vi må være flere; jeg må ha' mindst tolv gutter til at begynde med.

Fru Stockmann.

Dem får du såmænd ikke her i byen.

Doktor Stockmann.

Det skal vi få se. (til gutterne.) Kender I ikke nogen gadelømler, — nogen rigtige lurver —?

Morten.

Jo, far, dem kender jeg mange af!

Doktor Stockmann.

Så er det bra'; få fat på nogen stykker til mig. Jeg vil experimentere med køterne for én gangs skyld; der kan sidde mærkværdige hoder på dem iblandt.

Morten.

Men hvad skal vi gøre, når vi er ble't fri og fornemme mænder da?

Doktor Stockmann.

Da skal J jage alle gråbenene over til det fjerne vesten, gutter!

(Ejlif ser noget betænkelig ud; Morten hopper og råber hurra.)

Fru Stockmann.

Ak, bare det ikke blir disse her gråbenene, som jager dig, Tomas.

Doktor Stockmann.

Er du rent gal, Katrine! Jage mig! Nu, da jeg er byens stærkeste mand!

Fru Stockmann.

Den stærkeste — nu?

Doktor Stockmann.

Ja, jeg tor sige så stort et ord, at nu er jeg en af de stærkeste mænd i hele verden.

Morten.

Å nej da!

Doktor Stockmann

(sænker stemmen).

Hys; I skal ikke tale om det endnu; men jeg har gjort en stor opdagelse.

Fru Stockmann.

Nu igen?

Doktor Stockmann.

Ja visst, ja visst! (samler dem om sig og siger fortrolig.) Sagen er den, ser I, at den stærkeste mand i verden, det er han, som står mest alene.

Fru Stockmann

(smiler og ryster på hodet).

Å du Tomas —!

Petra

(trøstig. griber hans hænder).

Far!

PT
8851
1877
v.1

Ibsen, Henrik
Samlede vaerker

CALL NO.

AUTHOR:

TITLE:

VOL: